

LÄHIYMPÄRISTÖN NYKYTILA, KEHITYSTARPEET JA MAHDOLLISUUDET, TSA

SYVENTÄVIEN OPINTOJEN
TYÖ OULUN YLIOPISTON
ARKKITEHTUURIN OSAS-
TOLLE

PÄÄOHJAAJA:
professori Helka-Liisa Hentilä
AVUSTAVA OHJAAJA:
professori Yrjö Tuppurainen

11.03.05 Mari Myllylä k98

Alkusanat

Tämä raportti on syventävien opintojen työ Oulun yliopiston arkkitehtuurin osastolle. Työ on osa laajempaa "Tulevaisuuden senioriasuminen –TSA" -hanketta, johon osallistuu Oulun yliopiston lisäksi VTT, Teknillinen korkeakoulu, Tampereen yliopisto ja Taideteollinen korkeakoulu. TSA:n yhtenä tavoitteena on vastata kysymyksiin, millainen on tulevaisuuden senioriasumisen malli ja millaisia ovat tarkoitukseen soveltuvat asumismuodot ja palvelut ottaen huomioon sekä infrastruktuurin että palvelujen muutokset tulevina vuosina?

Tutkimus on poikennut työskentelytavaltaan aikaisemmista opintosuorituksistani, jotka ovat olleet suurelta osin suunnitelmapainotteisia. Olen tehnyt tutkimusta kokopäiväisesti puolen vuoden ajan. Syventävät opintoni ovat olleet päivätyötä, josta olen kantanut sen mukaisen vastuun. Tutkimus on ollut monipuolista työtä, jossa olen tutustunut uuteen työskentelytapaan, erilaisiin ihmisiin ja kolmeen mielenkiintoiseen alueeseen. Yksinäinen puurtaminen työn parissa on ollut ajoittain raskasta, mutta toisaalta vuorovaikutus kohderyhmien ryhmäläisten kanssa ja tukea antava ohjaus ovat palkinneet ja toimineet potkuina eteenpäin.

Käytän nyt tehtyä raporttia jatkossa Ristijärven keskustajaamaan tehtävän diplomityöni yhtenä lähteenä. Olen kokenut, että tämä työ on opettanut minua ymmärtämään paremmin vuorovaikutteisen suunnittelun arvon ja myös arvioimaan monipuolisemmin ympäristöäni.

Tämän tutkimuksen sovellettavuus ja hyöty on viime kädessä lukijan arvioitavissa. Lainatakseni Pertti Alasuutarin sanoja: *"Laadullinen aineisto koostuu näytteistä; se on pala tutkittavaa maailmaa. Kaikkine särmineen tuota palaa ei tutkijan pöydälle koskaan saada mahtumaan, mutta vähän kooltaan tiivistettynäkin se on avoin monenlaisille tarkasteluille."*

Kiitän pääohjaajaani professori Helka-Liisa Hentilää sympaattisesta tavasta opettaa ja kannustaa, sivuohjaajaani professori Yrjö Tuppurasta ja muita tutkijoita, jotka ovat olleet mukana TSA-hankkeessa. Kiitän myös työhuonekaveriani Leena Soudunsaarta ideoista, ohjeista ja avusta.

Lopuksi suuri kiitos kuuluu kaikille Tuiran, Kajaanin ja Ristijärven ryhmäläisille!

Oulussa 11.03.2005

Mari Myllylä

Sisältö

Alkusanat	3
1. Johdanto	7
1.1. Tutkimuksen tausta	7
1.2. Tutkimuksen tavoitteet	8
1.3. Käytetyt tutkimusmenetelmät	8
1.4. Tutkimuksen toteutus ja aikataulu	11
Viitteet	
2. Tulokset kohdekunnittain	13
2.1. Oulu, Tuira	13
2.1.1. Alueen kuvaus	13
2.1.2. Viranomaishaastattelujen tulokset	14
2.1.3. Vertaisryhmän taustatiedot	15
2.1.4. Asukastapaaminen I –Symbolikarttatehtävän tulokset	15
2.1.5. Asukastapaaminen II –Kyselylomakkeen tulokset	26
2.2. Kajaani, keskusta	30
2.2.1. Alueen kuvaus	30
2.2.2. Viranomaishaastattelujen tulokset	32
2.2.3. Vertaisryhmän taustatiedot	33
2.2.4. Asukastapaaminen I –Symbolikarttatehtävän tulokset	33
2.2.5. Asukastapaaminen II –Kyselylomakkeen tulokset	44
2.3. Ristijärvi, keskustaajama	48
2.3.1. Alueen kuvaus	48
2.3.2. Viranomaishaastattelujen tulokset	49
2.3.3. Vertaisryhmän taustatiedot	51
2.3.4. Asukastapaaminen I –Symbolikarttatehtävän tulokset	51
2.3.5. Asukastapaaminen II –Kyselylomakkeen tulokset	60
3. Yhteenveto ja johtopäätökset	65
3.1. Yhteenveto tuloksista	65
3.2. Kokemuksia tutkimuksesta ja menetelmän yleinen soveltuvuus	68
3.3. Suosituksia ikäihmisten ja muidenkin elinympäristön suunnitteluun	71
Viitteet	
4. Lähteet	75
5. Liitteet	77

Lähiympäristö = asuntoon liittyvien yksityisten ja puolijulkisten piha-alueiden lisäksi julkisten ulkotilojen (kadut, raitit, aukiot, puistot) muodostama ketju, jota käytetään säännöllisesti asiointiin tai virkistykseen.

Kaupunkikuva = havaittavissa oleva kokonaisuus, jonka muodostavat kaupungin rakennukset, rakennelmat ja luonto yhdessä.

Taajamakuva = vastaa sisällöltään muuten kaupunkikuvaa, mutta tarkastelun kohteena ovat maaseutukuntien kuntakeskukset, kirkonkylät ja kylät.

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen tausta

Vanhuus on lapsuuden ohella elämänkaaressamme toinen vaihe, jolloin lähiympäristön merkitys korostuu. Monessa nykyajan teollisuusmaassa vanhuuden rajapyykkinä on pidetty 65 vuoden ikää, mutta toisaalta vanhuuden kokemisessa on yksilöllisiä vaihteluita eikä todellinen ikä ole suoraan verrannollinen koettuun ikään.¹

Suomen väestö vanhenee nopeasti. Vuonna 2000 suomalaisista oli 15 prosenttia täyttänyt 65 vuotta ja ennusteen mukaan vuonna 2030 tähän ikäryhmään kuuluu jo yli 25 prosenttia eli yli neljännes väestöstä. Kehitys on samansuuntaista muuallakin Euroopassa, mutta Suomessa muutos on Euroopan nopeimpia.²

Väestön ikärakenne on kuitenkin hyvin erilainen eri kunnissa ja yli 65-vuotiaiden osuus vaihtelee niissä aina 5 prosentista yli 30 prosenttiin. Väestön omatoimisuuden tukeminen ja edistäminen on kunnille tärkeä keino selviytyä ikärakenteen muutoksesta. On välttämätöntä, että ikääntyneet voivat ja haluavat liikkua oman asuntonsa lähiympäristössä; oma koti ja sen ympäristö palveluineen ja liikenneyhteyksineen ovat osa jokapäiväistä elämää ja luovat perustan itsenäiselle selviytymiselle. Useat kunnat ovat reagoineet tähän muun muassa erilaisilla esteettömyysprojekteilla tai hissikampanjoilla. Ne ovatkin sekä ikääntyneiden että nuorten kannalta hyviä pyrkimyksiä.³

Tämän tutkimuksen taustaoletuksena on, että ikääntyneiden omatoimisuutta edistää erityisesti turvalliseksi, esteettömäksi ja houkuttelevaksi koettu lähiympäristö. Tällöin on olennaista, että selvitetään ikääntyneen omia kokemuksia ja näkemyksiä kaupunkiympäristön laadusta. Toistaiseksi ikääntyneiden kaupunkiympäristön käyttäjien ja asukkaiden tulkintoja omasta lähiympäristöstään on selvitetty vähän.

Myös maankäyttö- ja rakennuslaki asettaa päämääräksi eri väestöryhmien tarpeet tyydyttävän elinympäristön. Lain (5§) mukaan alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on edistää turvallista, terveellistä, viihtyisää, sosiaalisesti toimivaa ja eri väestöryhmien tarpeet tyydyttävää elin- ja toimintaympäristön luomista, minkä perustana toimii vuorovaikutteinen suunnittelu ja vaikutusten arviointi.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen päätavoitteena on ollut kehittää lähiympäristön laadulliseen kokemiseen liittyvää uudenlaista, erityisesti senioriväestölle suunnattua, tutkimusmenetelmää, kokeilla sitä käytännössä sekä arvioida käytetyn metodin yleistä käyttökelpoisuutta.

Tavoitteena on ollut selvittää, millaiseksi ikääntyvän väestön edustajat kokevat oman lähiympäristönsä laadun, kartoittaa heidän toiveitaan sekä esittää näiden pohjalta erilaisia kehittämissuosituksia.

Tutkimuksen paikallisena tavoitteena on ollut saada konkreettista tietoa ikääntyvien näkökulmasta lähiympäristön vahvuuksista ja kehittämistarpeista. Tiedon toivotaan olevan hyödyksi sekä tutkimuksen suorituspaikkakunnilla että muuallakin samantyyppisissä ympäristöissä.

Tavoitteena on ollut lisäksi, että tutkimuksessa kehitettyä menetelmää, voidaan soveltaa muillakin paikkakunnilla, niin koti- kuin ulkomaillakin, esimerkiksi maankäytön suunnittelun yhteydessä osana suunnitelmien vaikutusten arviointia.

Tuloksista toivotaan olevan hyötyä erityisesti rakennetun ympäristön suunnitteluun ja tuottamiseen osallistuville kuntaorganisaatioille ja eri alojen konsulteille. Lisäksi tuloksia voisi käyttää myös kaupunkitilan muutoshankkeissa, kun osallisina ovat vanhusjärjestöt ja yksittäiset kansalaiset. Heille tulokset tarjoaisivat tutkittua tietoa vanhusystävällisemmän lähiympäristön ominaisuuksista ja auttaisivat osaltaan tasavertaiseen osallistumiseen.

1.3. Käytetyt tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen empiirinen aineisto on kerätty sekä haastattelemalla kohdekuntien viranomaisia että pitämällä kaksi asukastapaamista kullakin paikkakunnalla.

Viranomaishaastattelut (Liite 1) toteutettiin haastattelemalla kuntien edustajia. Kysymyksien avulla selvitettiin, kuinka ikääntyneet on huomioitu kohdekuntien maankäytön suunnittelussa ja –strategioissa yleensä.

Asukastapaamiset järjestettiin kullakin paikkakunnalla pimeimpään aikaan vuodesta, loppusyksystä ja alkutalvesta. Tämä vaikutti omalta osaltaan menetelmien valintaan. Esimerkiksi ulkona tapahtuva kävelyretki (gâtur) karsiutui pois.

Ensimmäisen illan metodiksi (Liite 3) valitsin symbolikarttatehtävän. Sen tarkoituksena oli kartoittaa asukkaiden paikkoihin liittyviä merkityksiä ja tunteita sekä mielikuvia lähiympäristöstään. Karttatehtävää on pidetty aikaisemmissa tutkimuksissa helppona ja hauskana menetelmänä. Sijoittaessani tehtävän heti tutkimuksen alkuun toivoin sen edistävän ryhmäläisten keskinäistä tuntemusta, luottamusta ja intoa osallistumiseen.

Toinen varteen otettava menetelmä olisi ollut virtuaalikävely. Metodi perustuu esimerkiksi tietokoneavusteiseen diaesitykseen, jossa on kuvattu kartalle valittuja pysähdyspisteitä ja kysyty, osallistujilta mielipiteitä erilaisin apukysymyksin, kuten "Mitä ajattelet tästä paikasta?". Menetelmän toteutuksessa on kuitenkin törmätty ongelmaan, jossa useat osallistajat ovat kiinnittäneet huomiota vain dioissa näkyviin kohtiin ja kuvien ulkopuolinen tarkastelu on jäänyt vähemmälle.⁴ Tätä tilannetta halusin välttää, koska tutkittavat alueeni olivat suhteellisen laajoja ja toivoin, että asukkaat käsittelisivät sitä täysin vapaasti ilman, että olisin johdatellut heitä millään tavoin vastauksissaan. Symbolikarttatehtävän valintaan vaikutti osaltaan myös se, että tuloksista saatava aineisto on havainnollista ja karttamuotoisena se voi kätevästi toimia maankäytön suunnittelun yhtenä lähtötietona.

Karttatehtävässä ryhmäläiset pohtivat erilaisia paikkoihin liittyviä merkityksiä, tunteita tai kokemuksia ja merkitsivät ne karttoihin. Lisäksi he perustelivat valintojaan kaavakkeisiin, erilaisten jatkokysymyksiä avulla, esimerkiksi "Mikä tekee siitä sellaisen? Mikä on paikan nimi?". Kysymyksiä avulla pyrin välttämään tilanteen, että tieto ryhmäläisten ympäristöön liittyvistä merkityksistä ja tunteista olisi jäänyt pinnalliseksi. Tavoite osittain toteutuikin, mutta joukossa oli myös vastauksia, joissa perustelut oli unohdettu ja pienestä ryhmäkoosta johtuen muutaman perustelun unohtaminen teki analysoinnista hankalamman ja osittain valitettavan ylimalkaisen.

Tilasin kartta-aineiston jokaiselta paikkakunnalta ja toivoin sen olevan mahdollisimman havainnollinen. Kartasta halusin löytyvän yksittäiset rakennukset, katujen nimet ja korkeuskäyrät. Aineiston muokkaamisen jälkeen tulostin ne sen kokoisiksi, että ryhmäläisten olisi helppo työskennellä. Sekä karttoihin ja kaavakkeisiin oli kirjattava sukupuoli, ikä ja lisäksi jokaisella ryhmäläisellä olin antanut oman värin, jolla he merkitsivät vastauksensa. Näin varmistin, että tuloksia analysoidessani löysin oikean kaavakkeen jokaiselle kartalle ja tein työskentelystäni vaivattomampaa.

Seuraavassa symbolikarttatehtävän kategoriat:

- asuinpaikka
- työpaikka
- palvelut
- toiminnallinen keskipiste
- maamerkki/tunnuskuva
- mielipaikka
- mielireitti
- omaleimainen paikka
- kaunein paikka
- rumin paikka
- turvaton/pelottava paikka
- kohentamista kaipaava paikka

Ryhmäläisten toisen tapaamiskerran (Liite 4) aineiston keräsin kyselylomakkeen avulla. Menetelmän valintaan vaikutti ennen kaikkea se, että kyselylomakkeen avulla on mahdollista saada monipuolista tietoa, jota voidaan yleistää tutkittavan ryhmän ulkopuolelle, ja kysely on helppo toistaa myöhemmin.

Kyselylomakkeen rakenne:

Kyselylomake alkoi vastaajien profiiliin liittyvillä kysymyksillä. Taustatekijöistä kartoitettiin sukupuoli, ikä, koulutus, asumismuoto sekä asumisaika paikkakunnalla ja asuinalueella. Ensimmäisten kysymysten vastausvaihtoehdot, ikää lukuun ottamatta, olivat valmiiksi strukturoituja.

Seuraavaksi lomakkeessa pyydettiin ryhmäläisiä sulkemaan silmänsä, ajattelemaan lähiympäristöään ja kuvailemaan muutamalla lauseella, mitä he näkevät. Tämän avoimen kysymyksen tarkoituksena oli toimia ikään kuin lomakkeen johdantona.

Kysely jatkui mielipidetiedusteluilla, jonka väittämät luonnehtivat kohdealuetta. Vastaaminen tapahtui ns. Likert-asteikon avulla (5-portainen, täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä jne.). Väittämät oli jaettu neljään osaan ja jokaisen osion alle sai ryhmäläinen halutessaan tarkentaa vastauksiaan. Tehtävänannossa toivoin, että ainakin niitä mielipiteitä, mistä oltiin joko täysin samaa tai - eri mieltä, tarkennettaisiin.

Seuraavassa kohdassa vertaisryhmäläisten tuli nimetä kolmentoista ehdotetun lähiympäristöönsä vaikuttavan toimenpiteen joukosta kolme itselle merkityksellisintä. Näillä kahdella edellä mainitulla tehtävällä oli tarkoitus saada sekä täydentävää tietoa symbolikarttatehtävässä saatuihin tuloksiin että innostaa ryhmäläisiä ajattelemaan mahdollisimman monipuolisesti fyysistä lähiympäristöään.

Lomake jatkui liikkumiseen liittyvillä kysymyksillä, joiden vastausvaihtoehdot olivat valmiiksi annettuja. Niillä selvitettiin, miten ryhmäläiset liikkuvat lähiympäristössään, millä kulkuvälineellä liikutaan alueen ulkopuolelle ja kuinka aktiivisesti asuinalueidensa palveluita käytetään.

Loput lomakkeen kysymyksistä olivat avoimia. Niillä pyrittiin selvittämään, miten ryhmäläiset kokivat ikääntymisen ja mahdollisesti sen myötä tapahtuvat muutokset ennen kaikkea asumisessa, mutta myös terveydentilassa ja sosiaalisissa verkostoissa. Vastauksilla toivoin saavani täydennystä aikaisempiin tuloksiin, tietoa ryhmäläisten ympäristösuhteista, toiveista ja odotuksista. Heitä pyydettiin muun muassa kuvailemaan unelmien senioriasumista ja viehättävää ympäristöä, kirjaamaan omatoimisuuden säilymisen kannalta tärkeitä seikkoja ja kertomaan, mitkä asiat motivoivat ja saavat liikkeelle.

1.4. Tutkimuksen toteutus ja aikataulu

Aloitin työn professori Helka-Liisa Hentilän laatiman alustavan tutkimussuunnitelman pohjalta syyskuussa 2004. Tutustuin aluksi "Tulevaisuuden senioriasuminen" –hankkeen muissa osioissa kerättyyn aineistoon. Lisäksi luin ikääntymiseen liittyvää kirjallisuutta ja tein katsauksen aiempiin tutkimuksiin, joissa on selvitetty hyväksi koetun lähiympäristön laatukriteereitä.

Alkusyksystä suoritimme hankekokonaisuuteen sisällytetyillä kohdepaikkakunnilla, Oulussa, Kajaanissa ja Ristijärvellä professori Hentilän kanssa ensimmäiset viranomaishaastattelut. Haastatteluja jatkoin myöhemmin itsenäisesti eteenpäin. Hentilä oli laatinut kysymyksiä, joiden avulla selvitimme, kuinka ikääntyneet on huomioitu kohdekuntien maankäytön suunnittelussa yleensä. Kysymykset lähetettiin jokaiselle haastateltavalle etukäteen.

Ensimmäisten haastattelujen yhteydessä viranomaiset valitsivat myös tutkittavat alueet: Oulusta Tuira, Kajaanista keskusta ja Ristijärveltä keskustaajama. Lisäksi Oulun ja Kajaanin viranomaiset antoivat tietoja, joiden avulla voisin aloittaa etsiä vapaaehtoisia tutkimukseen osallistujia, jotka olisivat kohdealueilla asuvia ja täyttäisivät hankkeen asettamat ikärajavaatimukset, (55-75 –vuotta). Ristijärven viranomaiset lupasivat huolehtia osallistujien hankinnasta itse, mistä suuri kiitos heille.

Viranomaishaastattelujen jälkeen suoritin lähiympäristön kokemista koskevien tutkimusmenetelmien kartoituksen ja arvioin niiden käyttökelpoisuutta tämän osion tavoitteisiin. Tutkimuksessa käytettyjen menetelmien valinnan tein ensisijaisesti hyödyntäen Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen keräämää osallistuvan suunnittelun metodipankkia.

Perehdyin jokaiseen alueeseen ennen ensimmäisiä asukastapaamisia sekä maastossa, lukemalla paikkakunnista informaatiota että tutkimalla alueiden kartta-aineistoa. Kävellessäni alueilla suhtauduin ympäristöön kuin kuka tahansa. Liikuin satunnaisesti ja kuvasin, kun jotain mielenkiintoista tuli näkyville. Tarkoitukseni oli sekä parantaa paikkatietämystäni että osoittaa osallistujille, että olen aidosti kiinnostunut heidän lähiympäristöstään. Lisäksi kävin myöhemmin tutkimuksen aikana täydentämässä maastossa tekemiäni havaintojani ja kuvaamassa paikkoja, joita tapaamisissa oli tullut esille.

Tutkimuksen varsinaisen aineiston keräsin pitämällä jokaisella kohdealueella kaksi asukastapaamista. Vapaaehtoiset osallistujat olivat asetetun ikärajavaatimuksen mukaisia ja heitä oli toivotut kuusi henkilöä joka paikkakunnalta. Tapaamispaikat sain sovittua alueilla oleviin tiloihin.

Sekä ensimmäisen että toisen kerran tehtävät lähetin saatekirjeillä varustettuna jokaiselle osallistujalle noin viikkoa ennen sovittua tapaamista. Asukasillat menivät jokaisella paikkakunnalla pääpiirteittäin samalla tavalla.

Ensimmäinen tapaaminen:

Alkuun kerroin hyvin lyhyesti "Tulevaisuuden senioriasuminen" –hankkeesta. Seuraavaksi esittelin osioni ja selvitin, millaisena lähiympäristö-käsite tässä tutkimuksessa nähdään. Osallistujia kiinnosti heti

alun jälkeen tietää, mitkä ovat hankkeen tulosodotukset eri paikkakunnilla ja miten heidän ajatuksiaan tulnaisiin mahdollisesti kuulemaan.

Seuraavaksi annoin heille symbolikarttatehtävän ja painotin, että vastaukset käsiteltäisiin luottamuksellisesti ja että kartta tehtäisiin itsenäisesti. Mainitsin, että jokaisella oli mahdollisuus yhteiseen keskusteluun, joka käytäisiin tilaisuuden lopuksi. Tehtävän ollessa käynnissä laitoin esille piirtoheitinkalvon, jossa oli alueilta satunnaisesti otettuja kuvia, ikään kuin taustakuvaksi. Karttojen valmistuttua kävimme niitä yhdessä läpi. Olin myös tehtävänannossa sanonut, että jos ei halua kirjoittaa kaikkia ajatuksia kaavakkeeseen, on ne hyvä kertoa viimeistään yhteisessä keskustelussa, jolloin itse toimin kirjurina. Tapaamisen päätteeksi sovimme toisen kerran ajankohdan ja kerroin jo ajatuksistani, mitä tuleman mahdollisesti pitää.

Toinen tapaaminen:

Aluksi kerroin tehtävänannon ja painotin ensimmäisen kerran tapaan vastausten luottamuksellista käsittelyä. Mainitsin kuitenkin kohdat, joista toivoin syntyvän keskustelua lopussa. (kts. Liite 4, kohdat 15-18) Tehtävien valmistuttua kävimme yhdessä edellä mainittuja kysymyksiä läpi ja tapaamisen päätteeksi sovimme, että otan asukkaisiin myöhemmin yhteyttä ja toimitan heille halutessaan tutkimuksen tuloksia.

Asukastapaamiset käytiin vuoden 2004 loka-joulukuun aikana, jonka jälkeen analysoin tulokset ja kirjoitin raportin valmiiksi maaliskuun 2005 loppuun mennessä.

¹Seppo Aura, Liisa Horelli, Kalevi Korpela, *Ympäristöpsykologian perusteet*, Vanhuus, Porvoo, 1997, s.86.

²Satu Nivalainen, Raija Volk, *Väestön ikääntyminen ja hyvinvointipalvelut: alueellinen tarkastelu*, Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja n:o 181, kuvio 1. yli 65-vuotiaiden osuudesta väestöstä maakunnittain vuonna 2000 ja 2030, <http://www.tiedotteet/1.pdf>.

³Annamari Ruonakoski, *Sujuvampi arki ikääntyville, Yhdyskuntien suunnittelu, rakentaminen ja ylläpito väestön ikääntyessä*. Helsinki, 2004, s.8, 61.

⁴Leena Soudunsaari, *"No hik siinä tuli mutta lik siinä oltiinkin," Asu-kylässä! –hankkeen osatutkimus asukaskeskeisen maankäytön suunnittelussa Kellon Kiviniemessä*, Virtuaalikävely, uudenlainen menetelmä, Diplomityö, Oulun yliopistossa, Teknillinen tiedekunta, Arkkitehtuurin osasto, 2004, s.58.

2. Tulokset kohdekunnittain

2.1. Oulu, Tuira

2.1.1. Alueen kuvaus

Oulu on Pohjois-Suomen suurin kaupunki ja se sijaitsee Pohjanlahden rannalla, Oulujoen suistossa. Kaupungin ikärakenne on nuorta sekä opiskelijoiden ja työhön tulijoiden muuttoliikkeen että korkean syntyvyyden vuoksi. Kaupunkilaisten keski-ikä oli vuonna 2002 vain 35,7 vuotta.⁵

Oulussa on 127 213 asukasta.⁶ Kaupunki on jaettu 73 osaan, joista asukasmäärältään suurin on Tuira. Tuirassa on 6736 asukasta. Alueen asukkaista 1574 on yli 65-vuotiaita eli noin 23%, kun vastaava luku koko Oulun alueella on noin 12%.⁷

Tuira sijaitsee kaupungin keskusta-alueen pohjoispuolella. Aluetta rajaavat pohjoisessa ja idässä rautatie, lännessä Oulujoen suisto ja etelässä Oulujoki. Tuiran pinnanmuodot ovat tasaisia ja sen halkaisee pohjois-eteläsuunnassa Merikoskenkatu, lisäksi sen länsi- ja eteläosassa ovat saaret, Tukkiisaari ja Toivoniemi. Alue on kerrostalovaltaista ja sen rakennuskanta on pitkälti 1960-70 –luvuilta.

⁵<http://www.oulu.ouka.fi/city/asukasluku.asp>, päivitetty 08.02.2005.

⁶Ibid.

⁷<http://www.ouka.fi/tilasto/vaesto.html>, päivitetty 25.02.2005.

2.1.2. Viranomaishaastattelujen tulokset

Oulun kaupungin viranomaishaastattelut käytiin kolmessa vaiheessa. Ensimmäinen haastattelu toteutettiin tapaamalla tontti- ja asumispalveluiden edustaja 11. lokakuuta 2004. Hän täydensi vastauksiaan vielä 15. lokakuuta 2004 lähettämällä sähköpostilla. Lisäksi asemakaavayksikön edustajaa haastateltiin puhelimitse 25. lokakuuta 2004.

Viranomaishaastattelu aloitettiin kysymällä, **onko vanhusväestön asumista ja toimintaympäristöä koskevat strategiat sisällytetty kunnan maankäytön suunnittelun strategioihin**. Tähän vastattiin, että kaupunki on laatinut vuosille 2004-2008 maankäytön toteuttamishjelman, joka sisältää asuntotuotannon, työpaikkarakentamisen, palvelutuotantorakentamisen ja kunnallistekniikan investoinnit. Ohjelmassa kerrotaan kaupungin keskeiseksi asuntopoliittiseksi tavoitteeksi kehittää olemassa olevia ja rakennettavia asuntoalueita sosiaalisesti monipuoliseksi. Ikääntyvän väestön kotona asumisen mahdollisuuksia edistetään, muun muassa tarkastelemalla alueellisia palvelutarpeita ja kehittämällä niitä väestökehityksen mukaisesti.

Seuraavaksi kysyttiin **miten seniorinäkökulma otetaan maankäytön suunnittelussa huomioon** ja tähän kommentoi kaavoittaja, että lähinnä kehittämällä esteetöntä ympäristöä. Esimerkkinä tontti- ja asumispalveluiden edustaja mainitsi, että Oulun Kaukovainion ja Höyhtyän suuralueet ovat olleet valtakunnallisessa "Lähiöuudistus 2000" –ohjelmassa kohteina. "Esteetöntä elämää lähiöuudistushanke 2001-2003" tavoitteena on ollut tuottaa kaikille soveltuvaa esteetöntä ja turvallista elinympäristöä sekä tukea ikääntyvän väestön kotona asumisen mahdollisuuksia. Alue valittiin väestön ikärakenteen, rakennuskannan iän ja siitä johtuvan korjaustarpeen sekä hissittömyyden perusteella.

Lisäksi hän totesi, että Oulun kaupunki on aloittanut vuoden 2004 aikana esteettömyyssuunnitelman laatimisen.

Kysyttäessä, **mitkä ovat maankäytön suunnittelijoiden käyttämiä tietolähteitä, kun suunnitellaan senioreille suotuisaa ympäristöä**, totesi kaavoittaja, että tietolähteitä on paljon käytettävissä. Hän koki myös, että materiaalista ei ole puutetta.

Haastateltavia pyydettiin mainitsemaan, **minne Oulussa seniori- tai palvelutalot pyritään yhdyskuntarakenteessa sijoittamaan**. Vastauksissa todettiin, että yleensä seniori- ja palvelutalojen tarpeen selvittämisessä ja sijoittamisessa on mukana useita eri yhteistyötahoja (suunnittelupalvelut, sosiaali- ja terveystoimi, tekninen keskus, kaupungin palvelusäätiö, rakennuttajat ym.). Periaatteessa senioritalot sanottiin voitavan rakentaa tavalliselle kerrostalotontille, mutta jos kaavassa on tästä erityismerkintä, on autopaikkavaatimus normaalia pienempi (esim. 1ap/150km²). Sekä seniori- että palvelutalojen tontin valintaan kerrottiin vaikuttavan erityisesti palvelujen -, hyvien liikennekulkujen -, terveyspalveluiden – ja ulkoilualueiden läheisyydet. Lisäksi tämän tyyppisessä suunnittelussa toivotaan kiinnitettävän erityistä huomiota rauhallisiin piha-alueisiin.

Kysyttäessä **mitä senioreita koskevia tiedontarpeita kaavoittajilla on**, edustaja totesi, että tiedontarpeet käydään tapauskohtaisesti läpi.

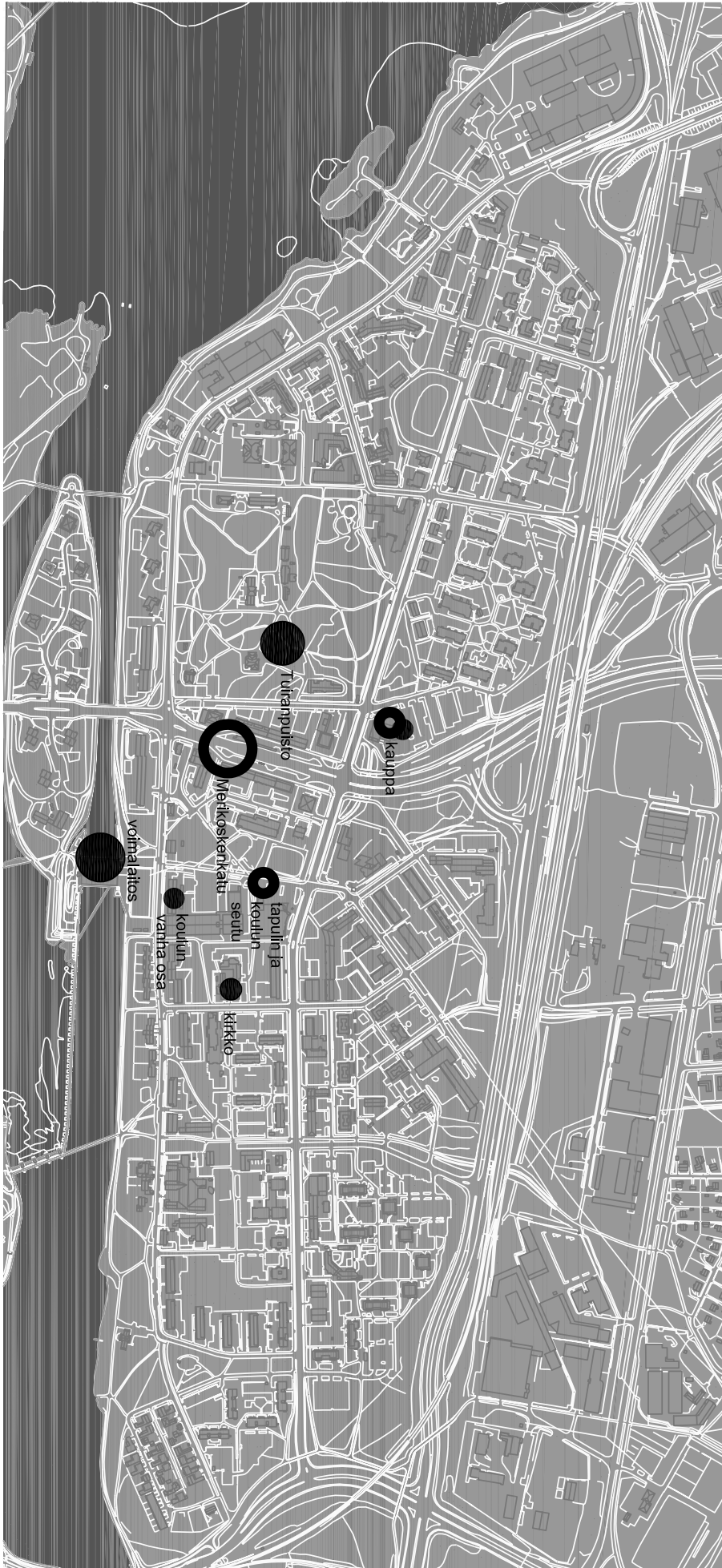
Viimeiseksi kysyttiin, **miten sosiaali- ja terveystoimen sekä kaavoituksen välinen vuorovaikutus ja yhteistyö sujuu**. Sekä vuorovaikutuksen että yhteistyön kaavoittaja koki sujuvan hyvin ja hän täsmensikin, että esimerkiksi kaikki edellä käsitellyt asiat käydään yksikköjen kesken yhdessä läpi.

2.1.3. Vertaisryhmän taustatiedot

Oulun Tuiran vertaisryhmässä oli sekä kolme naista että kolme miestä. Iältään he olivat 58-70 -vuotiaita. Kahdella ryhmäläisistä oli korkeakoulututkinto, kolmella opistotason- tai ammattikorkeakoulututkinto ja yhdellä ammatillinen tutkinto. Asumisaikaa Oulussa oli kaikilla yli 20 vuotta, viisi heistä oli asunut yli 20 vuotta Tuirassa ja yksi 6-10 –vuotta. Kaikkien ryhmäläisten asumismuotona oli kerrostalo ja asuinpaikat sijaitsivat tutkittavalla kohdealueella.

2.1.4. Asukastapaaminen I –Symbolikarttatehtävän tulokset

Tuiran ensimmäinen asukastapaaminen pidettiin keskiviikkoiltana 27.10.2004 kohdealueella sijaitsevan Tuiran koulun ruokasalissa. Paikalle pääsivät kaikki ilmoittautuneet.

toiminnallinen keskipiste

Toiminnalliseksi keskipisteeksi mainittiin viidessä vastauksessa Merikoskenkatu. Katu koettiin keskeisenä, koska sen varrella sijaitsee lukuisia arkipäiväisiä palveluita. Lisäksi toria ja Valtatien ja Merikoskenkadun risteyksessä sijaitsevaa liikerakennusta pidettiin yhdessä vastauksessa luontevana keskipisteen jatkeina Merikoskenkadulle. Eräs ryhmäläinen piti koulun seutua keskeisenä paikkana, koska siellä on sekä väljyyttä että tärkeitä julkisia palveluita kuten koulu, kirkko ja kirjasto.

maamerkki

Tuiran alueen maamerkinä mainittiin kolmesti Merikosken voimalaitos ja sen ympäristö. Voimalaitoksen sanottiin erottuvan positiivisella tavalla ympärillä olevasta rakennuskannasta. Tuiranpuisto mainittiin kahdessa lomakkeessa ja erityisesti sen säilynyttä puustoa ja vanhaa rakennuskantaa arvostettiin.

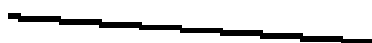
maamerkki: Merikosken voimalaitos

mielipaikka

Mielipaikaksi merkittiin jokaisessa vastauksessa jokiranta. Syitä olivat avaruus, elävästi virtaava vesi, kesäinen vihreys, talvinen höyryävä uoma, kalastajat, vesilinnut, puut, näkymä merelle, vastarannan Hupisaarten kauneus ja uintimahdollisuus niin talvisin kuin kesäisin. Jokirannasta mainittiin yksittäisiksi mielipaikoiksi yläkanavan ranta, alakanavan kevyenliikenteen väylät, Tervaporvarinpuisto ja Tukkisaari. Tervaporvarinpuistoa ja Tukkisaarta pidettiin mielipaikkana erityisesti niiden luonnonmukaisuuden vuoksi.

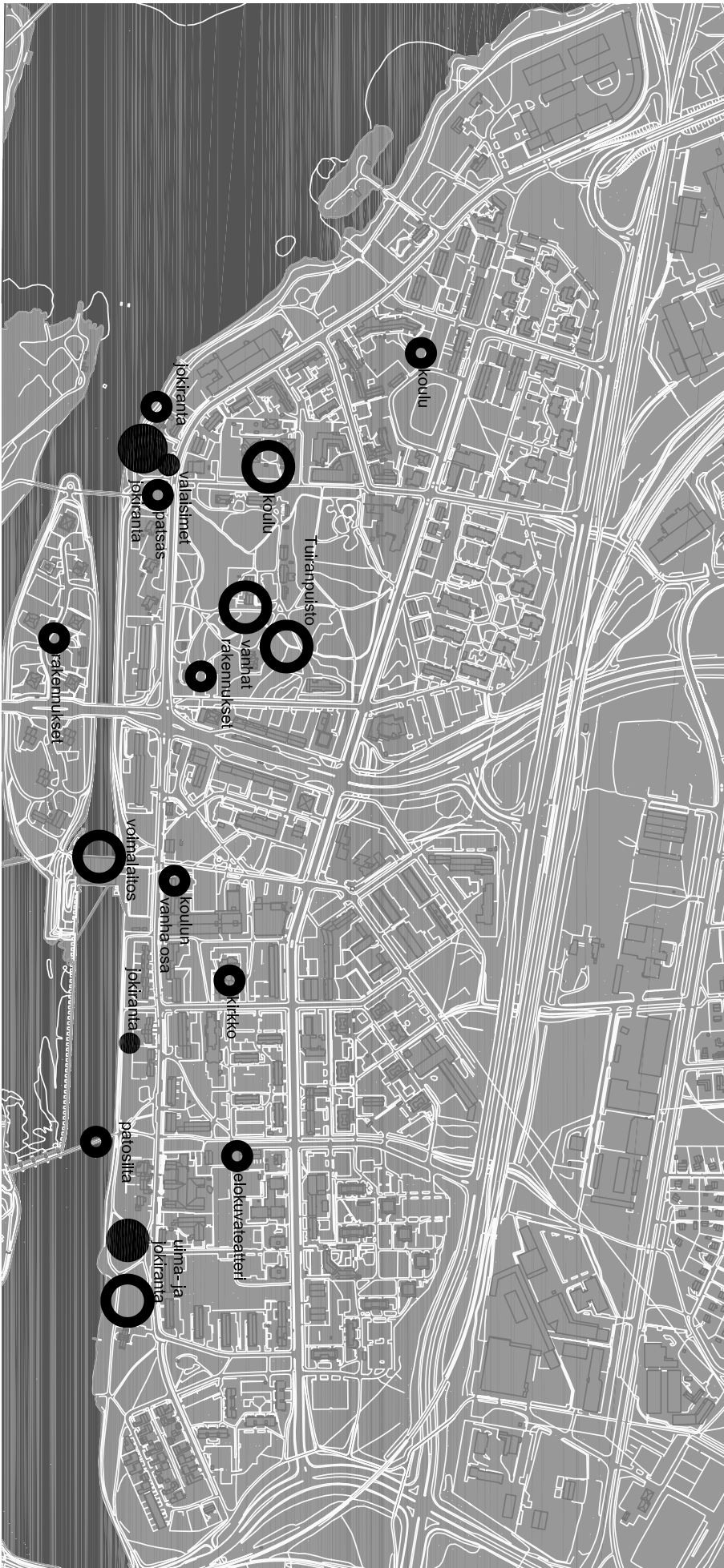

mielireitti

Mielireitit keskittyivät pitkälti mielipaikkojen, erityisesti jokirannan, läheisyyteen. Luonnonläheisyys, hyvät kevyen liikenteen väylät ja mielenkiintoiset yksityiskohdat, kuten suihkulähteet ja valaistukset, vaikuttivat ryhmäläisten reittien valintaan.

mielipaikka: jokiranta

omaleimaiset paikat

Omaleimaisiksi paikoiksi vertaisryhmäläiset mainitsivat viidessä vastauksessa vanhoja rakennuksia. Kolmessa vastauksessa nostettiin esille Tuiranpuiston vanhat rakennukset, joista kahdessa mainittiin erikseen entinen sairaala ("Hermola"). Myös kokonaisuudessaan Tuiranpuisto koettiin omaleimaisena paikkana. Muita rakennuksia, joita tuotiin esille, olivat Kuurojenkoulu (2 mainintaa), Kisakentänkoulu (1) ja Tuiran koulu (1), Merikosken voimala (1), Toivoniemen rakennukset (1), Tuiran kirkko (1) ja elokuvateatteri Star (1). Jokirannasta nostettiin kahdessa vastauksessa esille uimaranta avantouintipaikkoineen, yhdessä alakanavan kalastuspaikat ja Samuli Paulaharjun patsas sekä yhdessä patosilta. Lisäksi kaupungin läheisyyttä kävelymatkan päässä pidettiin Tuiralle omaleimaisena piirteenä.

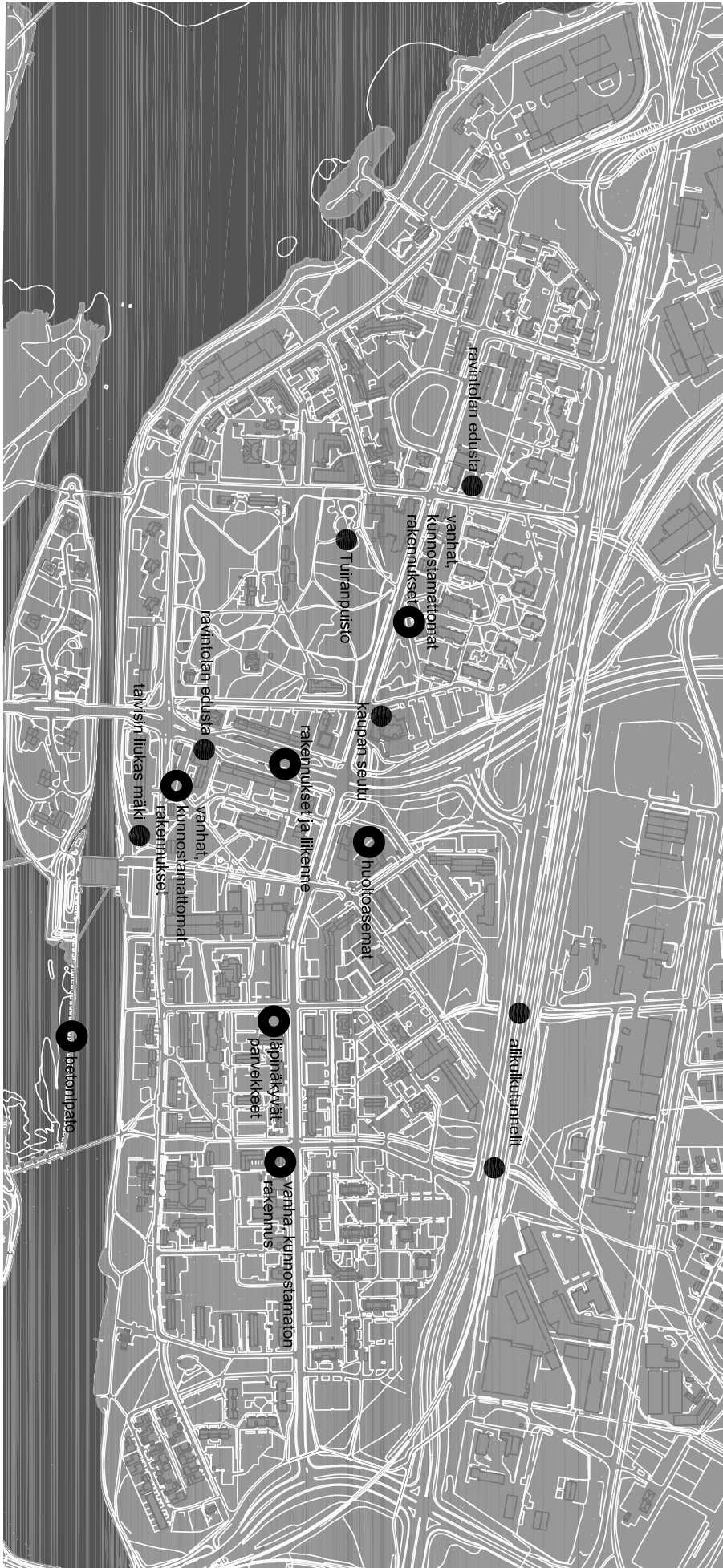
kaunein paikka

Kauneimmiksi paikoiksi merkattiin samat paikat, jotka olivat joko mielipaikkoja tai -reitien varrella sijaitsevia kohteita. Jokaisessa vastauksessa mainittiin jokiranta ja joelle avautuvat näkymät. Yksityiskohdista nimettiin yhdessä vastauksessa Tuiran koulun viereisen puiston suihkulähde ja toisessa alakanavan lamppuryhmä.

omaleimainen rakennus: Tuirankoulu

rumin paikka

Rumiksi paikoiksi mainittiin kolmessa vastauksessa vanhat rakennukset, jotka ovat kunnostamattomia ja rapistuneita; Tuirantien puutalot (2), Sininen talo(2) ja Koskitien varrella oleva puutalo (1). Lisäksi nostettiin esille alueen huoltoasemien ympäristöt (1), kerrostalojen läpinäkyvät parvekkeet (1), Merikosken yläkanavan betonipato (1) ja Merikoskenkadun tunnelma korkeine rakennuksineen ja liikennemeluineen.

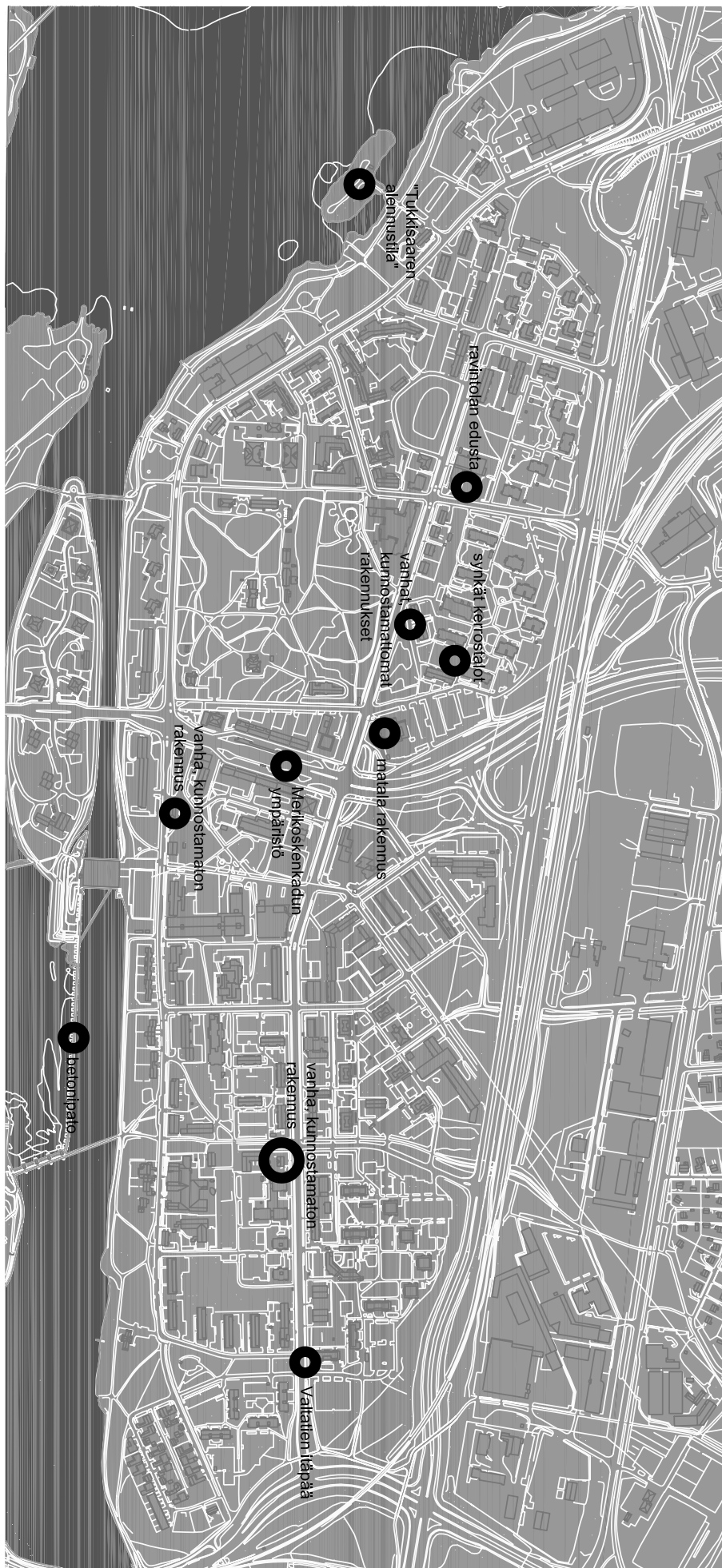
turvaton/pelottava paikka

Turvattomia tai pelottavia paikkoja nostettiin esille neljässä vastauksessa. Nämä olivat kaikki erilaisia. Merikoskenkadun risteyksessä sijaitsevan liikerakennuksen lähiympäristö, ravintoloiden edustat, Rauta- ja Kiertotien alikulkutunnelit ja Tuiranpuisto koettiin pelottaviksi. Lisäksi eräs mieshenkilö mainitsi voimalaitoksen läheisyydessä olevan jyrkän kevyen liikenteen väylän, jonka hän oli kokenut liukkaalla kelillä vaaralliseksi. Eräs ryhmäläinen (nainen, 68v.), ei ollut tuntenut koko asumisaikanaan Tuirassa pelkoa tai turvattomuutta, vaikka liikkui alueella öisinkin. Yksi naishenkilö ei vastannut tähän kysymykseen lainkaan.

ruma paikka: Tuirantien huonokuntoiset puutalot

Kohennusta toivottiin neljässä lomakkeessa samoihin paikkoihin, jotka oli koettu rumiksi. Kahdessa vastauksessa Paulaharjun Sinistä taloa ja sen pihan kuntoa arvosteltiin ja toivottiin, että ne korjattaisiin arvoiseensa kuntoon. Rakennusta pidettiin tämän hetkisessä ilmeessä alueen yhtenä häpeäpilkkuna. Eräs ryhmäläinen toivoi joko kunnostusta tai purkua Koskitien varrella olevaan vanhaan puutaloon ja Tuirantien huonokuntoisiin puutaloihin. Yhdessä lomakkeessa mainittiin Tukkiisaari ja sen tämänhetkinen tila. Saaren mahdollisuuksista huomautettiin seuraavasti: *”siitä kun sais vaikka mitä (hirmuinen)”*. Yläkanavan patorakennelman nimesi eräs ryhmäläinen kaupungin rumimmaksi ja toivoi siihen horisontaalilinjan katkaisua joko rakennelmin tai istutuksin. Tuirankoulun viereisen puiston vesialtaaseen pyydettiin yhdessä lomakkeessa vettä ja toivottiin, että pensaita vähennettäisiin sen ympäriltä. Vastannut henkilö muisteli, kuinka puisto oli ollut ennen sekä omien lasten että hänen itsensäkin lempipaikka, mutta nykyään se on epäsiisti ja laitapuolen kulkijoiden suosiossa. Yksi ryhmäläisistä toivoi, että Kangaspuiston vihreät tornitalot piristettäisiin raikkaimmilla värityksillä ja lisäksi läheisen ravintolan ympäristö kohennettaisiin. Merikoskenkadun ja Valtatien risteyksessä olevaan liikerakennukseen annettiin idea, että rakennus voisi olla keskeiseen sijaintiinsa nähden kerroksen korkeampi. Merikoskenkadun ympäristöstä ja ilmeestä oltiin kaikkien ryhmäläisten kesken vahvasti sitä mieltä, että se on kuin *”pölyinen kaikukammio”*, joka vaatisi pikaisesti kunnostusta. Valtatien itäpäästä eräs ryhmäläinen toivoi paikalliskatua, josta ei saisi ajaa tarpeettomasti läpi.

Kaavakkeen lopussa olevaan, **”Sana on vapaa”** -osioon, oli kolme ryhmäläistä antanut kommentteja.

”Nykyiset puistot ja puistoiksi koetut alueet säilytettävä. Laanilantien varrella olevat alueet erityisesti”
mies, 69 v.

”Voisko ajatella Valtatien suurkorttelien Myllypuisto, Harripuisto ja vaikkapa Sturenpuisto tenniskenttiä? Peruste? Ainakin Myllypuisto on 1.hoitamaton ja ehdottomasti vajaakäytössä. Lähellä oleva tenniskenttä (ei hirveään hienokaan) sopisi senioreille ja lapsille erityisesti. Ei tarvitsisi lähteä radan taakse... Hoito ja kunnossapitoa löytyisi varmasti lähitaloista.” mies, 63v.

”Tärkeää tehdä myös tällaista tutkimusta!” mies, 58v.

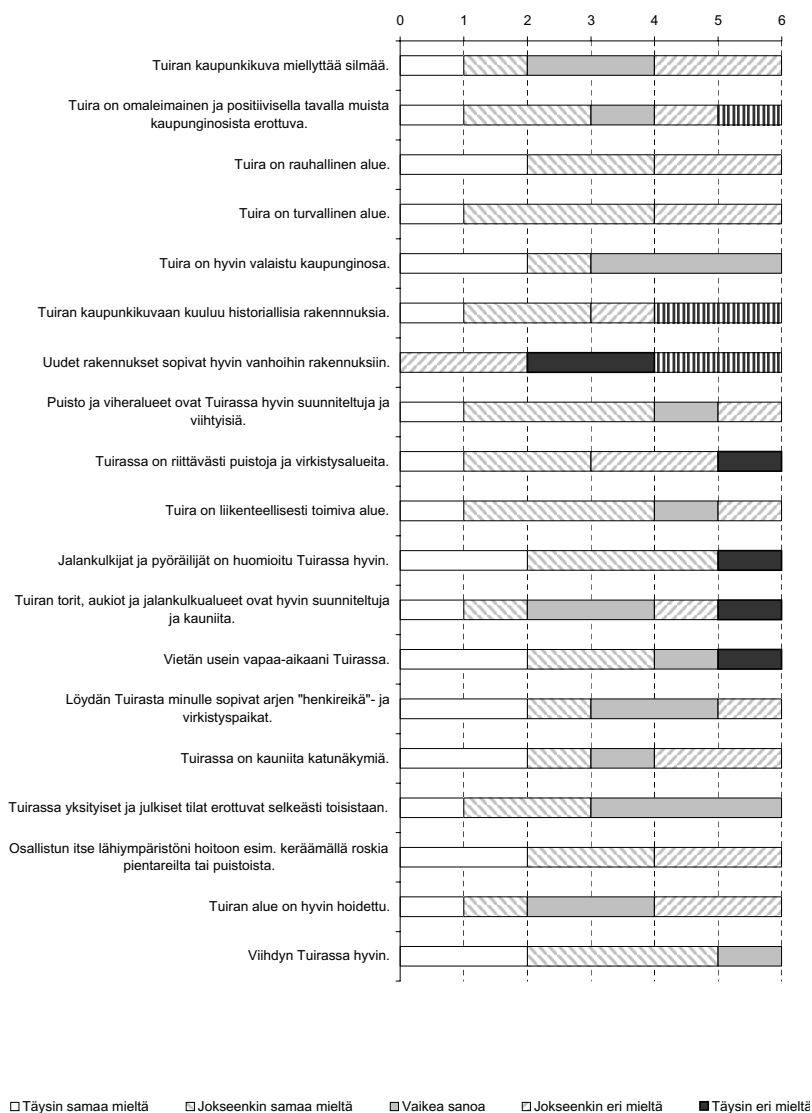
2.1.5. Asukastapaaminen II –Kyselylomakkeen tulokset

Tuiran toinen asukastapaaminen pidettiin keskiviikkoiltana 08.12.2004 samassa paikassa kuin ensimmäinenkin tapaaminen Tuiran koulun ruokasalissa. Paikalle pääsi viisi ryhmäläistä ja yksi poissa ollut henkilö palautti vastauksensa postitse.

Lomakkeen alussa olevien taustatietokysymysten jälkeen ryhmäläisiä pyydettiin **sulkemaan silmänsä ja ajattelemaan lähiympäristöään**. Tuirassa nousi esille kolme teemaa: viheralueet, rakennukset ja palvelut. Puolet ryhmäläisistä näki Tuiran vahvuutena ja kauneutta lisäävänä tekijänä alueen puistot ja joenrannan näkymineen. Toinen puoli nosti esille palveluiden saatavuuden ja kaupungin läheisyyden. Negatiivisena teemana koettiin alueen rakennuskanta, jota pidettiin liian massiivisena ja pelkistettynä. Tämän ominaisuuden vastakohtaparina nähtiin alueen viheralueet.

”Kerrostalot rakennettu liian tiheään. Puistoalueet ovat kauniita ja sekä jokisuisto Oulun hienoin paikka. Palvelut lähellä.” mies, 58v.

”Korkeita kerrostaloja, voimalinjan, autovirran, voimalaitoksen, mutta myös Koskenpuiston, jokirantaa, sillat...” nainen, 61v.

Kysely jatkui mielipidetiedustelulla, jonka **väittämät luonnehtivat Tuiraa**. Vastaaminen tapahtui 5-portaisen asteikon avulla: ”Täysin samaa mieltä”, ”Jokseenkin samaa mieltä”, ”Vaikea sanoa”, ”Jokseenkin eri mieltä” ja ”Täysin eri mieltä”. Lisäksi ryhmäläiset olivat halutessaan perustelleet vastauksiaan.

Tuiran vertaisryhmäläiset kokivat kaupunkikuvansa joko osittain miellyttäväksi tai ei lainkaan miellyttäväksi. Toisaalta kaupunkikuvan miellyttävyyteen oli myös vaikea sanoa mielipidettä ja tätä eräs ryhmäläinen perustelikin seuraavasti:

”Tuira on kaunis tai ruma sen mukaan, mistä kohtaa katsotaan.” nainen, 61v.

Puolet ryhmäläisistä näki Tuiran erottuvan positiivisella tavalla muista kaupunginosista ja vain yksi vastaajista oli vastannut olevansa jokseenkin eri mieltä.

Alueen rauhallisuuteen ja turvallisuuteen oli neljä ryhmäläistä tyytyväisiä ja kaksi oli jokseenkin eri mieltä. Perusteluina mainittiin muun muassa suhteellisen rauhallinen liikenne ja lasten mahdollisuus liikkua vapaasti alueella päiväsaikaan.

Valaistukseen oli puolet ryhmäläisistä tyytyväisiä ja toisten oli vaikea sanoa mielipidettään. Ehkä tähänkin vaikuttivat samat alueen vaihtelevaan kaupunkikuvaan liittyvät tekijät, jotka olivat vaikuttaneet kaupunkikuvaa kysyttäessä.

Puolet ryhmäläisistä oli samaa mieltä väitteen ”Tuiran kaupunkikuvaan kuuluu historiallisia rakennuksia” kanssa. Toinen puoli oli joko jokseenkin eri mieltä tai ei osannut vastata.

Seuraavaan väitteeseen, ”Uudet rakennukset sopivat hyvin vanhoihin rakennuksiin”, oli vastattu huomattavasti selvemmin. Eri mieltä väitteen kanssa oli neljä ryhmäläistä ja mielipidettä oli perusteltu muun muassa seuraavasti:

”Kauniit, vanhat puutalot eivät oikein istu kolhoihin, betonisiin kerrostaloihin.” nainen, 61v.

”Vanhoja rakennuksia ei ole paljon olemassa ja uudet ei hivele silmää.” mies, 69v.

Kysyttäessä mielipidettä Tuiran virkistysalueiden viihtyvyydestä neljä oli tyytyväisiä, yksi ei osannut sanoa ja yksi oli jokseenkin eri mieltä.

Puistojen ja virkistysalueiden määrästä oltiin täysin kahta mieltä. Puolet oli sitä mieltä, että puistoja on riittävästi ja puolet taasen päinvastoin. Väitteen kanssa eri mieltä olleet olivat perustelleet mielipidettään seuraavasti:

”Puistojen kokoa ja määrää supistetaan jatkuvasti. Nykyisinkään ei ole riittävästi.” mies, 69v.

”Ainoa kunnan viheralue on keskuspuisto, muuten rakennettu vähitellen ja nyt myös ranta-alue kuulemma rakennetaan.” nainen, 61v.

Vertaisryhmäläiset olivat suurin osa tyytyväisiä alueensa liikenteellisiin ratkaisuihin. Jalankulkijoiden ja pyöräilijöiden huomioiminen Tuirassa oli myös ryhmäläisten mielestä hyvin hoidettu. Ainoastaan yksi ryhmäläinen oli eri mieltä ja hän perusteli mielipidettään erityisesti Merikoskenkadun osalta seuraavasti:

”Autoliikenne pitäisi tehdä maan alle ja ihmiset maan päälle.” nainen, 61v.

Kysyttäessä mielipidettä Tuiran torista, aukioista ja jalankulkualueiden suunnittelusta ja kauneudesta jakautuivat vastaukset tasaisesti asteikon kummallekin puolelle. Perusteluja tähän, ollessaan väitteen

kanssa täysin eri mieltä, oli eräs ryhmäläinen kirjoittanut seuraavasti:

” Torialue kuollut paikka. Läpikulkua varten. Lapsille voisi vaikka kiikun laittaa, jolloin vanhemmat voisivat istahtaa.” nainen, 70v.

Vertaisryhmäläisistä neljä oli väittämän ”Vietän usein vapaa-aikaani Tuirassa” kanssa samaa mieltä. Eräs henkilö, jonka oli vaikea sanoa mielipidettään, sanoi asian riippuvan vuodenaikasta. Talvella hän mainitsi viettävänsä viikonloput suurelta osin lähiympäristössään, mutta kesällä tuskin koskaan. Yksi ryhmäläisistä oli väittämän kanssa täysin eri mieltä.

Puolet ryhmäläisistä oli väittämän ”Löydän Tuirasta minulle sopivat arjen henkireikä ja virkistyspaikat” kanssa samaa mieltä. Kahden oli vaikea sanoa ja yksi oli jokseenkin eri mieltä.

”Tuirassa on kauniita katunäkymiä” –väitteen vastaukset jakautuivat lähes kahtia; kaksi oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä, yksi jokseenkin samaa mieltä, yhden oli vaikea sanoa ja kaksi jokseenkin eri mieltä. Ehkä tässä vaikutti mielipiteisiin se, miten kukin ryhmäläisistä rajasi katunäkymä-käsitteen.

Toinen hankala kohta oli väite ”Tuirassa yksityiset ja julkiset tilat erottuvat selkeästi toisistaan”. Siinä vastaukset jakautuivat joko samaa mieltä olevien puolelle tai kategoriaan vaikea sanoa. Ryhmäläisillä oli mahdollisesti hankaluuksia hahmottaa aluetta mielessään ja miettiä asiaa väittämän suhteen.

Ryhmäläisistä neljä oli väittämän ”Osallistun itse lähiympäristöni hoitoon esim. keräämällä roskia pientareilta tai puistoista” kanssa samaa mieltä ja kaksi oli vain jokseenkin eri mieltä.

Väittäjä, jossa sanottiin ”Tuiran alue on hyvin hoidettu”, jakoi mielipiteet seuraavasti: Yksi oli täysin samaa mieltä, yksi jokseenkin samaa mieltä, kaksi vaikea sanoa ja kaksi jokseenkin eri mieltä. Eri mieltä väittämän kanssa olleet ryhmäläiset olivat perustelleet kantaansa seuraavasti:

” Kaupungin asenne alueen hoidossa on heikentynyt jatkuvasti ja se näkyy sekä kesällä että talvella.” mies, 69v.

” Kauppojen ympäristöt voisi siivota nopeammin talven jälkeen.” nainen, 70v.

Tuiran vertaisryhmäläisistä viisi oli väittämän ”Viihdyn Tuirassa hyvin” kanssa samaa mieltä ja ainoastaan yhden oli vaikea sanoa mielipidettään.

Vertaisryhmäläiset valitsivat ehdotettujen Tuiran **kaupunkikuvaan vaikuttavien toimenpiteiden** joukosta kolme tärkeintä. Tulosten perusteella ensimmäiselle sijalle nousi ”Olemassa olevan puuston säilyttäminen”, toiselle ”Arvokkaiden maisematilojen säilyttäminen” ja kolmannelle ”Historiallisten rakennusten säilyttäminen”. Lisäksi ”Paikallinen omaleimaisuus”, ”Pimeän ajan ilmeen kehittäminen valaistuksen avulla”, ”Paikoitusalueiden jäsentely ja viimeistely”, ”Laadukas ylläpito ja hoito” ja ”Helppo suunnistettavuus” mainittiin kerran.

Ryhmäläiset **asioivat Tuirassa pääasiassa** polkupyörällä tai jalkaisin. Heistä puolet sanoi **käyttävänsä lähiympäristönsä palveluita** päivittäin ja toinen puoli pari kertaa viikossa. **Tuiran alueen ulkopuolelle** ryhmäläisistä kolme sanoi lähtävänsä pääasiassa polkupyörällä, kaksi jalkaisin ja ainoastaan yksi sanoi käyttävänsä autoa.

Tuiran vertaisryhmäläisistä kukaan ei ollut **ajatellut muuttaa alueeltaan pois**. Sekä alueen hyvän palvelutarjonnan ja kaupungin läheisyyden lisäksi pidettiin tärkeänä sosiaalisia suhteita. Syitä olivat lisäksi, hyvät kulkuyhteydet niin autolla, kävellen kuin linja-autolla, kauniit kesämaisemat ja alueella olevat vahvat sukujuuret.

Kysyttäessä ryhmäläisiltä, että **jos he joutuisivat ikääntyvistä syistä muuttamaan kotoaan, vaihtaisivatko he mieluiten asuntoa kuin asuinalueetta** olivat kaikki sitä mieltä, että he eivät haluaisi muuttaa Tuirasta. He pitivät lähiympäristöään hyvänä asuinpaikkana, jossa oli kotoisaa, hyvä ikääntyneenkin asua ja palvelut lähellä.

Ryhmäläisiä pyydettiin sulkemaan silmänsä ja kuvailemaan **unelmien senioriasumista**. Vastauksista nousi vahvasti esille samoja teemoja kuin edellä, jossa oli pyydetty kuvaamaan omaa lähiympäristöä.

Tuiran vertaisryhmäläisten unelmien senioriasumisen toiveet tärkeysjärjestyksessä:

- riittävästi viheralueita (kauniita puistoja ja viihtyisiä pihapiirejä)
- rauhallinen ympäristö (liikenteeltä rauhoitettu pihapiiri, rauhallinen naapurusto ja lähiympäristö, *"...pitää uskaltaa mennä ja katseltavaa täytyy olla."* mies 63v.)
- veden läheisyys (veden äärellä asunto tai *"Ikkunasta väljät näkymät mielellään joelle..."* nainen 61v.)
- lämminhenkinen ilmapiiri (*"ei sisäänlämpiävä vaan avoin ympäristöön..."* nainen 70v.)
- hyvät liikenneyhteydet
- palvelut lähellä (lähipalvelut, terveyskeskus)
- kerrostalo tai pienkerrostalo (*"...tilat rollaattoreille ja pyörille, miksei autollekin."* nainen 61v.)
- sosiaalisia suhteita (ystävät, naapurit)
- liikkuminen helppoa
- monipuolista toimintaa

Viehättäväksi ympäristöksi Tuiran vertaisryhmäläiset kokivat alueet, joissa on:

- lähellä vettä
- hyvät viheralueet
- hyvät liikunta- ja virkistysalueet

Miellyttävänä asuinalue-esimerkkinä eräs ryhmäläinen mainitsi Oulusta Myllytullin, jonka esikuvaksi hän näki italialaisen pikkukaupungin. Toinen ryhmäläisistä koki kiinnostavaksi matalat ja tiiviit englantilaiset omakotialueet, joissa asutaan vierä vieressä, mutta silti jokaisella on mahdollisuus yksityisyyteen ja omaan rauhaan. Myös asuinrakennukset, joissa on yhdistelty omakoti-, rivi- ja kerrostaloasumista viehätti erästä ryhmäläistä.

Kaksi ryhmäläistä löysi kuvaamistaan ympäristöistään yhdyskohtia lapsuusmaisemiin. Erityisesti luonnonelementit vesi ja puut muistuttivat lapsuudesta. Tuiran vanhat rakennukset, toivat toiselle mieleen lapsuutensa maisemat.

Ryhmäläisiltä kysyttiin; **mitkä seikat he näkevät omatoimisuuden tukemisen kannalta tärkeiksi ajatellen tulevaa ikääntymistä**. Palvelut saivat eniten mainintoja. Erityisesti lähikauppaa, postia, kirjastoa ja uimahallia pidettiin tärkeänä lähiympäristössä. Tuiran palveluihin he toivoivat lisäystä. Esimerkiksi kirjaston yhteyteen odotettiin neuvontapistettä, jossa tarvittaessa opastetaan tietokoneen käytössä. Lisäksi alueelle kaivattiin asukastupaa, jossa voisi tavata uusia tuttavuuksia ja saada informaatiota muun muassa alueen asukkaille järjestettävistä tapahtumista ja retkistä. Ryhmäläiset toivoivatkin, että järjestettäisiin enemmän vanhuksille suunnattuja retkiä, jotka voisivat olla luonteeltaan hyvin vaatimattomiakin, esimerkiksi kävelyretkiä lähimetsiin tai souturetkiä joelle (tämä toive tuli esille myös Ristijärvellä). Retkiltä toivottiin ennen kaikkea tukea ja turvaa ikäihmisille. Tarjottaisiin vanhuksille mahdollisuus kokea niitä asioita, mitkä aikaisemmin ovat olleet arkipäiväisiä, mutta mitä ei enää ole mahdollisuutta tehdä ilman apua. Ryhmäläiset pitivät lähiympäristössään tärkeänä myös terveyskeskus- ja kotihoitopalveluita. Näitä palveluita pidettiin jopa itsestänselvyytenä ja välttämättöminä.

Ikääntymistä ajatellen ryhmäläiset kokivat sosiaalisten suhteiden ja niiden tukemisen hyvinkin tärkeäksi. Asukastuvan ja järjestettyjen retkien lisäksi alueelle toivottiin viihtyisiä kahviloita, toimivampaa toria ja pientä kulttuuri- ja tapahtumakeskusta.

Omatoimisuuden tukemisen kannalta ryhmäläiset mainitsivat useassa vastauksessa teemoja, jotka liittyvät liikkumisen tukemiseen ja esteettömään suunnitteluun. Alueen kevyen liikenteen väylien tämän hetkiseen määrään oltiin tyytyväisiä, mutta toivottiin, että suunniteltaisiin väyliä, jotka olisivat riittävän leveitä esimerkiksi rollaattorille, rauhallisia ja joissa olisi levähdyspaikkoja penkkeineen ja hyvä valaistus. Talvikunnossapitoa arvosteltiin Tuiran alueen jalankulkuväylillä. Alikäytäviä ei toivottu kuin autoille ja kevyen liikenteen väylät haluttiin maan päälle. Esteettömyyteen toivottiin panostettavan erityisesti kauppojen sisäänkäyntien osalta. Liikenneyhteyksien pitäminen hyvänä koettiin tärkeäksi, jotta ikääntyessä ei eristyisi täysin lähiympäristönsä rajojen sisälle.

”Saada asua omassa asunnossa mahdollisimman pitkään, saada riittävästi terveys- ja muita huoltopalveluita kotiin ja pitää yhteyttä ulkopuoliseen maailmaan käyttäen nykyajan teknisiä sovellutuksia.” mies, 69v.

Kysyttäessä, **mitkä asiat motivoivat tai saavat liikkeelle**, saatiin vastauksia viideltä ryhmäläiseltä; kolmelta mieheltä ja kahdelta naiselta. Kaikki mainitsivat kunnosta huolehtimisen yhdeksi tärkeimmäksi tekijäksi. Lisäksi naiset sai liikkeelle sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen, muun muassa kyläily ystävien luona. Kaksi miestä koki yhdeksi motivoivaksi tekijäksi erilaiset tapahtumat. Tärkeiksi asioiksi mainittiin myös halu nähdä ja kokea, vaikuttamisen tarve ja kulttuurilliset elämykset.

Kaavakkeen lopussa olevaan **”Sana on vapaa”** -osioon oli kolme ryhmäläistä antanut kommentteja.

”Kuulin monelta taholta näkemyksiä Tuirasta ja sen asukkaista. Ympäristö muiden silmin.” mies, 69 v.

”Tuiralla on oululaisten silmissä liian huonon maine. Yksittäistapauksia yleistetään. Ideana kysely on hyvä ja kannatettava. Valikoitunut vastaajajoukko antanee aika samansuuntaisia vastauksia. Ideaa voisi testata peruskoulun yläasteella ja verrata painotuksia/yhteisiä tavoitteita, onko niitä?” mies, 63v.

” Tärkeää informaatiota suunnittelijoille. Säilyttäkää viheralueet. Älkää rakentako liian ahtaasti.” mies 58v.

2.2. Kajaani, keskusta

2.2.1. Alueen kuvaus

Kajaani on Kainuun merkittävä keskus, teollisuus-, palvelu- ja koulutuskaupunki. Asukkaita kaupungissa on 35 713.⁸ Keskikaupungilla asuu 4553 henkilöä ja heistä yli puolet on yli 50-vuotiaita.⁹

Kajaanin keskusta on ruutukaava-aluetta ja siellä on sekä vanhaa että uutta rakennuskantaa. Aluetta rajaavat pohjoisessa ja idässä Kajaaninjoki, etelässä rautatie, lännessä Kaupunginlampi ja pitkä, laaksomainen puistovyöhyke. Keskustan pinnanmuodot ovat muuten suhteellisen tasaisia lukuun ottamatta Kirkkopuiston aluetta, yläkaupunkia ja reuna-alueita, jotka laskevat joko joen alajuoksulle tai läntiselle lammelle.

⁸www.Kajaani.fi, kaupunkitieto, päivitetty 23.11.2004.

⁹www.Kajaani.fi, Kajaanin väestö osa-alueittain 1990-2003, Tilastokeskus, päivitetty 18.08.2004.

2.2.2. Viranomaishaastattelujen tulokset

Kajaanin kaupungin viranomaishaastattelut käytiin kahdessa vaiheessa. Ensimmäinen haastattelu toteutettiin tapaamalla sosiaali- ja terveystoimen edustaja 30. syyskuuta 2004. Lisäksi kaavoituksen edustaja vastasi kysymyksiin sähköpostitse 18. lokakuuta 2004.

Haastattelu aloitettiin kysymällä, **onko vanhusväestön asumista ja toimintaympäristöä koskevat strategiat sisällytetty kunnan maankäytön suunnittelun strategioihin**. Tähän vastasi kaavoittaja, että on. Hän mainitsi, että jo edellisessä oikeusvaikutteisessa Kajaanin keskustaajama 2015 osayleiskaavassa (hyväksytty 1992, vahvistettu 1993) kiinnitettiin asiaan huomiota. Hän lisäsi myös, että vireillä olevassa osayleiskaavassa teema on ollut esillä ja on entistä ajankohtaisempi ikärakenteen muutosten ja asumistarpeiden muuttumisen myötä. Edustajan mukaan väestön ikääntymistä pidetään niin tyypillisenä piirteenä Kajaanissa ja Kainuussa, ettei sitä voi sivuuttaa maankäytön suunnittelussa.

Seuraavaksi kysyttiin, **miten seniorinäkökulma otetaan maankäytön suunnittelussa huomioon**. Kaavoittaja mainitsi, että asemakaavoituksessa on edistetty esteetöntä rakentamista palvelujen läheisyyteen. Myös esimerkiksi asuntomessuilla 2001 Onnelassa oli teemana ”Koti kaiken ikää”. Teemaa vietiin toteutukseen muun muassa eri-ikäisten talohankkeilla, palveluasumisella, alueen sijoittamisella keskelle kaupunkia ja kiinnittämällä huomiota esteettömyyteen.

Kysyttäessä, **mitkä ovat maankäytön suunnittelijoiden käyttämiä tietolähteitä, kun suunnitellaan senioreille suotuisaa ympäristöä**. Kaavoittaja totesi, että tietolähteitä ovat muun muassa opaskirjat, netti ja lisäksi hän sanoi kuuluvansa kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmän työhön. Myös omat kokemukset, kun hän on käyttänyt tilapäisesti esimerkiksi pyörätuolia tai keppejä, on tukenut tiedollista asennetta.

Haastateltavia pyydettiin mainitsemaan, **minne Kajaanissa seniori- tai palvelutalot pyritään yhdyskuntarakenteessa sijoittamaan**. He totesivat, että sekä seniori- että palvelutalot pyritään sijoittamaan keskusta-alueelle ja tarkemmin palveluasuminen keskitetään mielellään keskustan Arvola-alueelle. Lisäksi kaavoittaja totesi, että tulevaisuudessa tulee varmaan olemaan tarve sijoittaa myös muihin kaupunginosiin palvelujen tuntumaan. Jo toteutettuina esimerkkeinä hän mainitsi, että haja-asutusalueella on jo peruskorjattu 1990-luvulla yksi iso kaupungin vanhainkoti (Toppila) ja myös muita haja-alueiden hoitokoteja ovat yksityiset sekä rakentaneet että peruskorjanneet.

Kysyttäessä **mitä senioreita koskevia tiedontarpeita kaavoittajilla on**, huomautti kaavoituksen edustaja, että erilaista tukea tarvitsevien määrää ei voi päätellä pelkästään väestötilastoista ja ennusteista. Kaavoittajat ja epäilemättä myös terveystoimi tarvitsisivat hänen mielestään luotettavampia ennusteita.

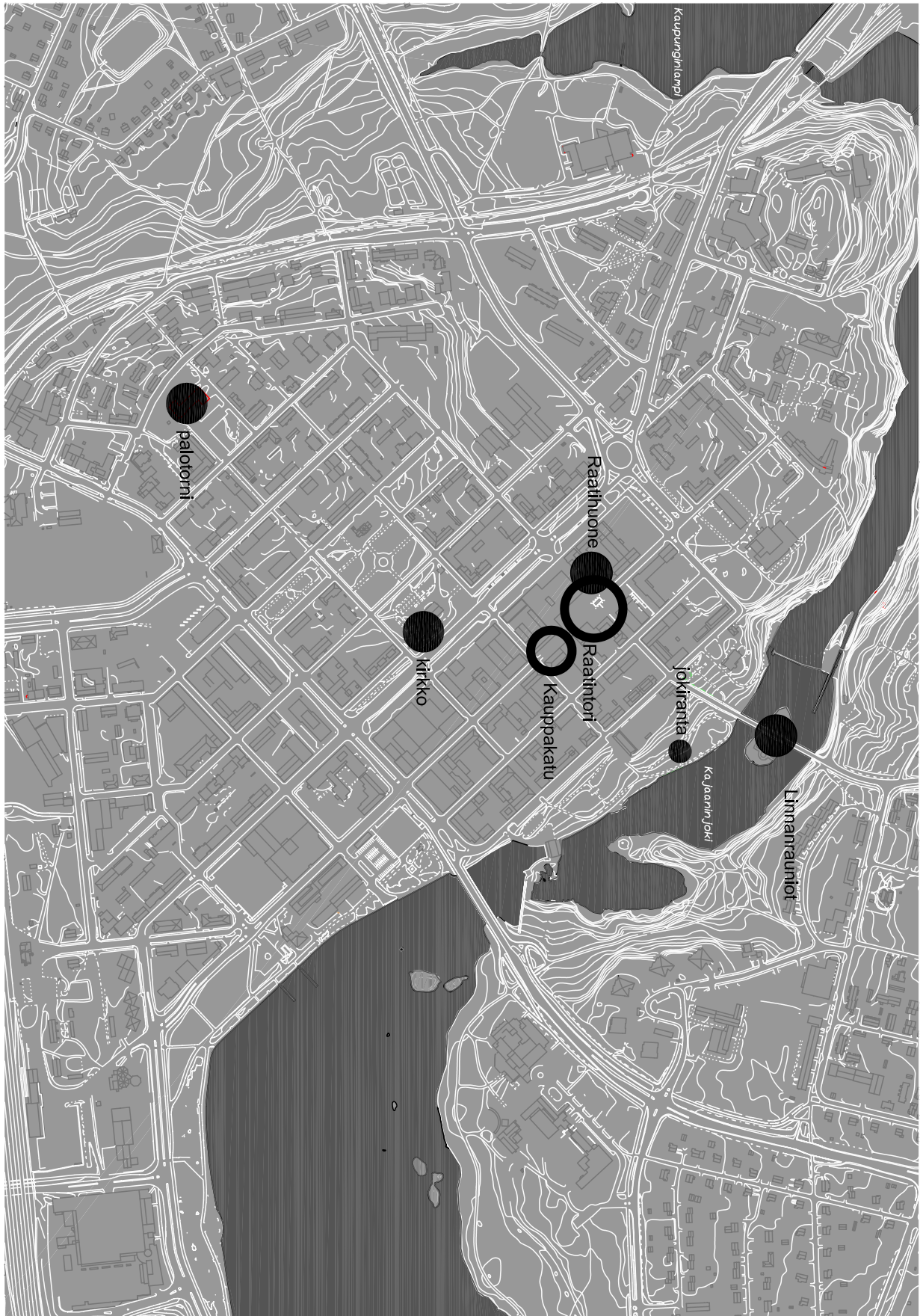
Viimeiseksi kysyttiin, **miten sosiaali- ja terveystoimen sekä kaavoituksen välinen vuorovaikutus ja yhteistyö sujuu**. Haastateltavat sanoivat, että yhteistyö menee hyvin. Kaikki viranomaiset ovat samaa mieltä senioriasioista ja heillä on myös poliittinen tuki niiltä osin. Kajaanin kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä muodostaa toimivan foorumin. Kaupunki on pieni ja sana kulkee.

2.2.3. Vertaisryhmän taustatiedot

Kajaanin vertaisryhmässä oli neljä naista ja kaksi miestä, toinen miehistä ei osallistunut viimeiseen asukastapaamiseen sairastumisen vuoksi ja tästä johtuen hänestä ei ole ikää lukuun ottamatta muita taustatietoja. Iältään ryhmäläiset olivat 58-74 -vuotiaita. Kolmella heistä oli ammatillinen tutkinto, yhden peruskoulutus oli peruskoulu/keskikoulu ja yhden kansakoulu. Asumisaikaa Kajaanissa oli kaikilla yli 20 vuotta. Keskustassa kaksi ryhmäläisistä oli asunut yli 20 vuotta, yksi 11-20 vuotta ja kaksi 6-10 vuotta. Kaikkien ryhmäläisten asumismuotona oli kerrostalo ja asuinpaikat sijaitsivat tutkittavalla kohdealueella.

2.2.4. Asukastapaaminen I –Symbolikarttatehtävän tulokset

Kajaanin ensimmäinen asukastapaaminen pidettiin torstai-iltana 04.11.2004 kohdealueella sijaitsevassa Arvola-kodissa. Paikalle pääsi neljä osallistujaa. Kaksi poissa ollutta ryhmäläistä palautti tehtävänsä postitse.

toiminnallinen keskipiste

Kaikki Kajaanin vertaisryhmäläiset mainitsivat lähiympäristönsä toiminnalliseksi keskipisteeksi Raatihuoneentorin. Tori koettiin varsinkin kesäaikaan viihtyisänä kohtauspaikkana, jossa on monenlaista toimintaa ja tapahtumia, kuten lauleluita ja musiikkiesityksiä. Kaksi ryhmäläistä mainitsi vastauksessaan torin lisäksi Kauppakadun, toinen vastaajista rajasi kadun tarkemmin välille Raatihuoneentori - Kauppatori.

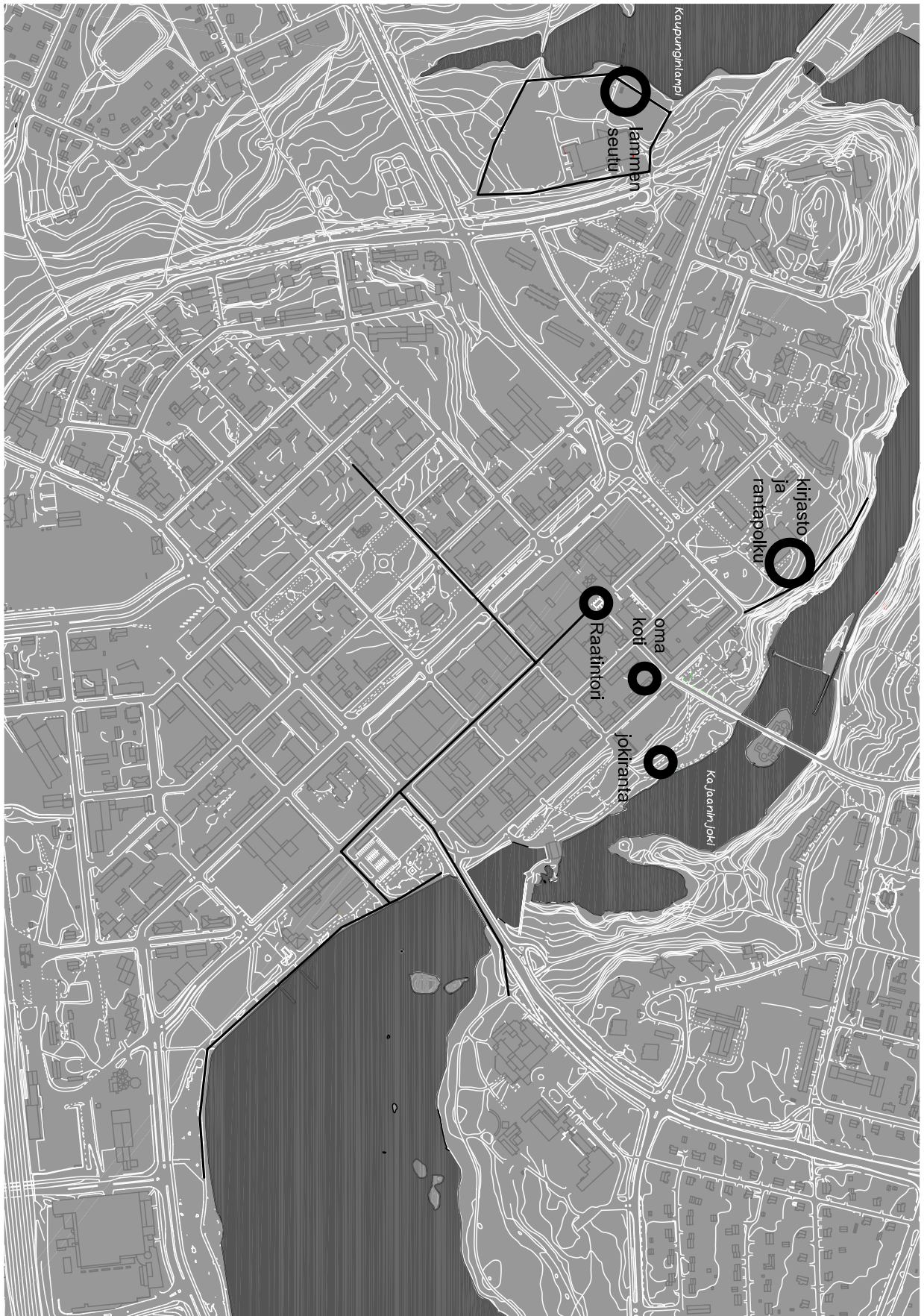
maamerkki

Kajaanin keskusta-alueen maamerkiksi mainittiin kaksi kertaa Raatihuone, Linnanrauniot ja palotorni. Raatihuonetta maamerkinä perusteltiin rakennuksen vanhalla tyyllillä ja arvokkuudella. Lisäksi mainintoja saivat *"Todella kaunis puukirkko..."*, jokiranta ja Raatihuoneentori suihkulähteineen.

maamerkki: Raatihuone

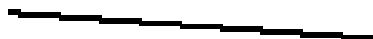

mielipaikka

Mielipaikaksi mainittiin kolmessa vastauksessa jokiranta ja sen rantapolut. Kirjasto ja Kaupunginlammen seutu koettiin kahdessa vastauksessa myös tärkeiksi. Erityisesti kirjastosta avautuvia kauniita jokimaisemia ja lammen seudun kävelytieverkostoa arvostettiin. Myös tässäkin kategoriassa Raatihuoneentori sai yhden maininnan. Vastannut ryhmäläinen koki, erityisesti kesäaikaan, torin tärkeäksi ystävien kohtaamispaikaksi. Eräs ryhmäläinen mainitsi mielipaikakseen oman kodin, lähetyvillä olevat palvelut ja niiden välisen verkoston.

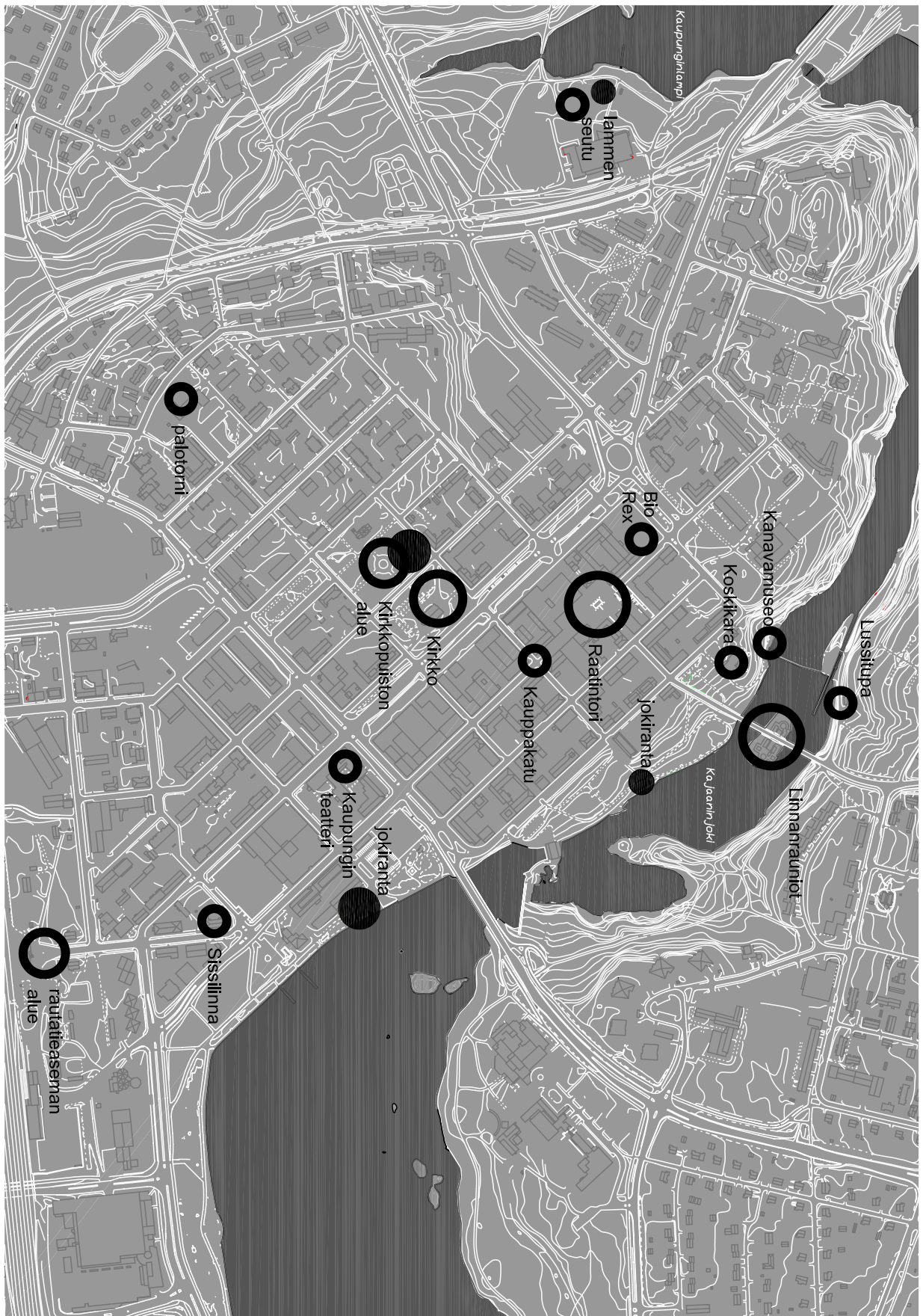
mielireitti

Mielireitit keskittyivät pitkälti mielipaikkojen läheisyyteen. Reittien valintaan vaikuttivat maisemat, hyvät kevyen liikenteen väylät, palveluiden sijainnit ja ystävien asumis- tai kohtaamispaikat. Mielireittejä kuljettiin sekä kunnon ylläpitämisen, sosiaalisten suhteiden, lähipalveluiden käytön tai tapahtumien vuoksi.

mielipaikka: jokiranta

omaleimaiset paikat

Omaleimaiseksi paikaksi viisi ryhmäläistä merkitsivät historialliset Linnanrauniot. Neljä mainintaa sai kaunis evankelisluterilainen kirkko ja Kirkkopuisto (mm. Suuri aika –veistos). Raatihuone toreineen mainittiin kolmessa vastauksessa, paikan arvo hyvänä kokoontumispaikkana nostettiin tässäkin kategoriassa esille. Kahdesta vastauksesta löytyi rautatieaseman alue vanhoine rakennuksineen ja joenrannalla oleva Lussitupa. Muita mainintoja saivat lisäksi Kanavamuseo, Voimalaitos, Koskikara, Kaupungin teatteri, Sissilinna, Bio Rex, Kauppakatu ja Kaupunginlammen seutu.

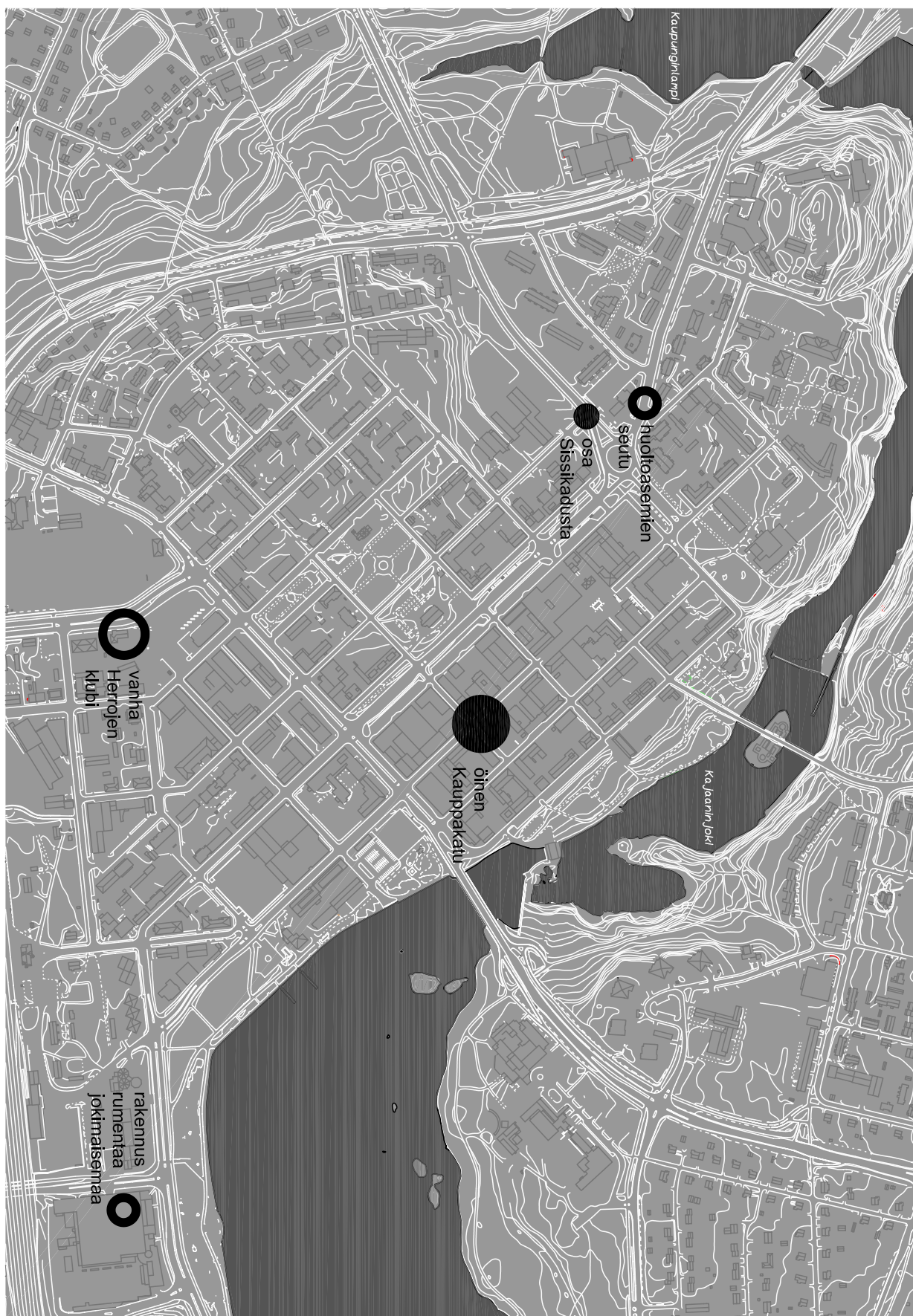
kaunein paikka

Kysyttäessä kauneinta paikkaa sai jokivarsi kolme mainintaa. Jokivartta arvostettiin sekä maisemallisesti että rauhallisten kevyen liikenteen väylien takia. Kirkkopuisto löytyi kahdesta vastauksesta. Puiston valintaa perusteltiin sen hyvällä hoidolla, kauniilla kukkaistutuksilla, uuden ja vanhan sopusointuisella yhdistymisellä ja (*ajoittaisella*) rauhallisuudella. Lisäksi vanha Veturitalli, Kaupunginlampi ja Raatihuoneentori mainittiin kerran vastauksissa. Torilta huomioitiin erityisesti kesäiset kukkaistutukset ja suihkulähde.

omaleimainen paikka: Linnanrauniot

rumin paikka

Rumaksi paikaksi merkittiin kahdessa vastauksessa vanha Herrojen klubi. Rakennuksen valintaan vaikutti sen huono kunto, se on *"lahoamassa pystyyn"*. Lisäksi eräs ryhmäläinen nosti esille huoltoasemien seudun Sissi-, Tehdas- ja Pohjolankadun risteyksen tuntumassa. Hän piti aluetta erityisesti viikonloppuisin epäsiistinä. Uusi marketti kaupungin eteläisellä joenrannalla mainittiin kerran. Vastaaja ei pitänyt rakennusta itseään erityisen rumana, mutta koki sen olevan maisemallisesti väärällä paikalla. Eräs ryhmäläisistä mainitsi tähän kategoriaan *"En osaa sanoa!?"* ja yksi oli vastaamatta kokonaan.

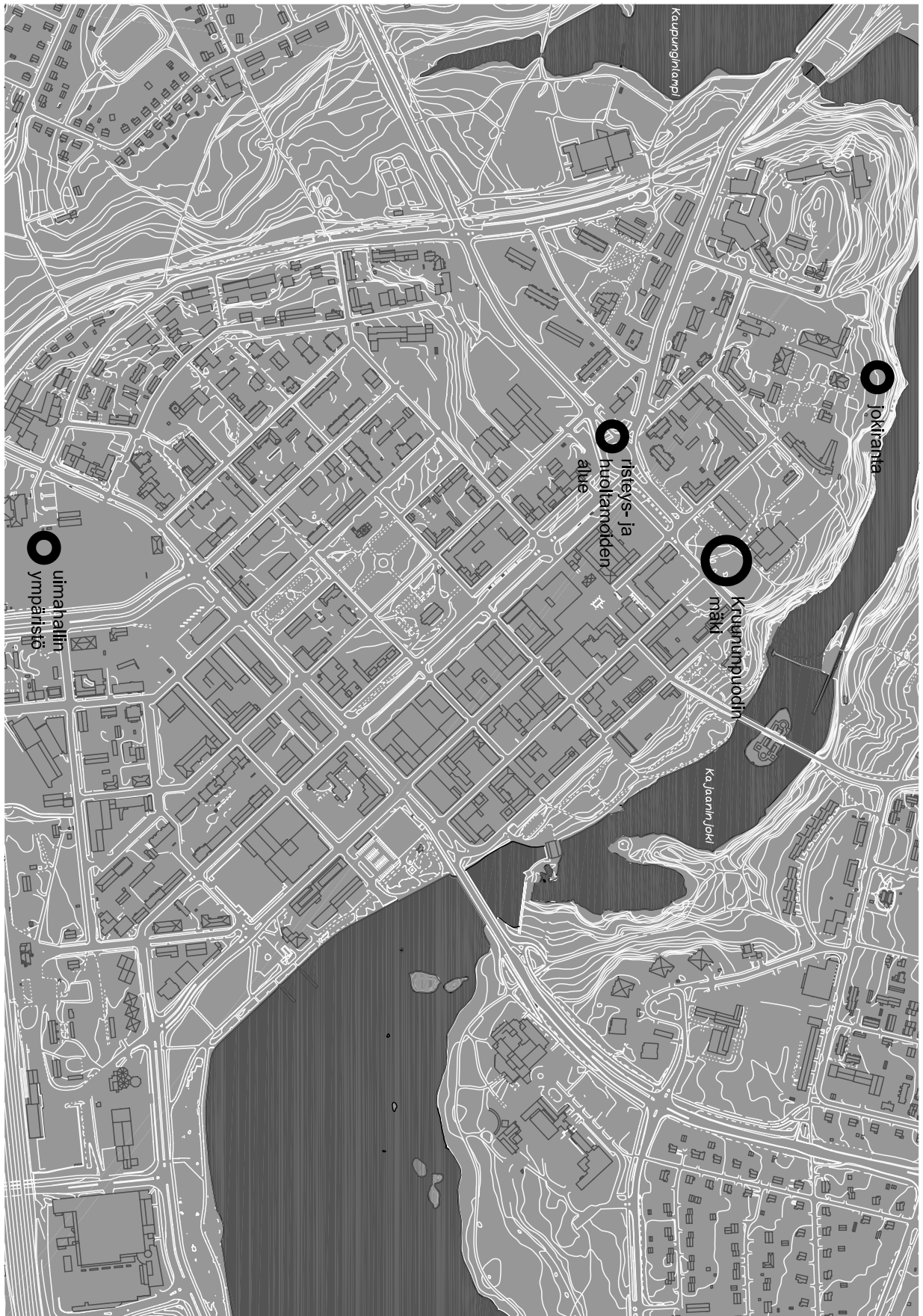
turvaton/pelottava paikka

Turvattomaksi tai pelottavaksi paikaksi nostettiin neljässä vastauksessa esille öinen Kauppakatu, jossa sanottiin tapahtuvan *"...kaikki yöelämä. On aina tapahtunut. Sukupolvien ajan."* Eräs ryhmäläisistä sanoi tuntevansa pelkoa kotinsa lähetyvillä, Sissikadulla, tarkemmin liikenneympyrän seudulla. Hän koki liikenteen melun, korkeat ajonopeudet ja alueella, lähinnä viikonloppuöinä, kulkevat päihtyneet pelottaviksi. Yksi ryhmäläisistä ei kokenut pelkoa tai turvattomuutta missään keskusta-alueella ja eräs ryhmäläisistä mainitsi yleisen liikennekäyttäytymisen pelottavaksi, erityisesti punaisia päin tai ylinopeutta ajavat autot toivat turvattomuutta ja epävarmuutta liikkumiseen.

turvaton tai pelottava paikka: öinen Kauppakatu

kohennusta

Kohennusta kaivattiin kahdessa vastauksessa Kruununpuodinmäelle; puistoon ja siellä sijaitsevaan muistomerkkiin. Lisäksi toivottiin Kruununpuodinmäeltä seminaarin suuntaan johtavalle jokirannalle kunnostusta; pusikoitten raivaamista ja siistimistä. Uimahallin ympäristö koettiin yhdessä vastauksessa kohennusta kaipaavaksi ja kyseltiin, mitkä ovat sen alueen jatkosuunnitelmat. Sama ryhmäläinen, joka oli kokenut turvattomuutta Sissikadun seuduilla, toivoi sinne iltayön aikaan enemmän rauhallisuutta. Eräs ryhmäläinen kiitteli keskusta-alueen hyvää kuntoa ja ei löytänyt kohentamisen varaa mistään.

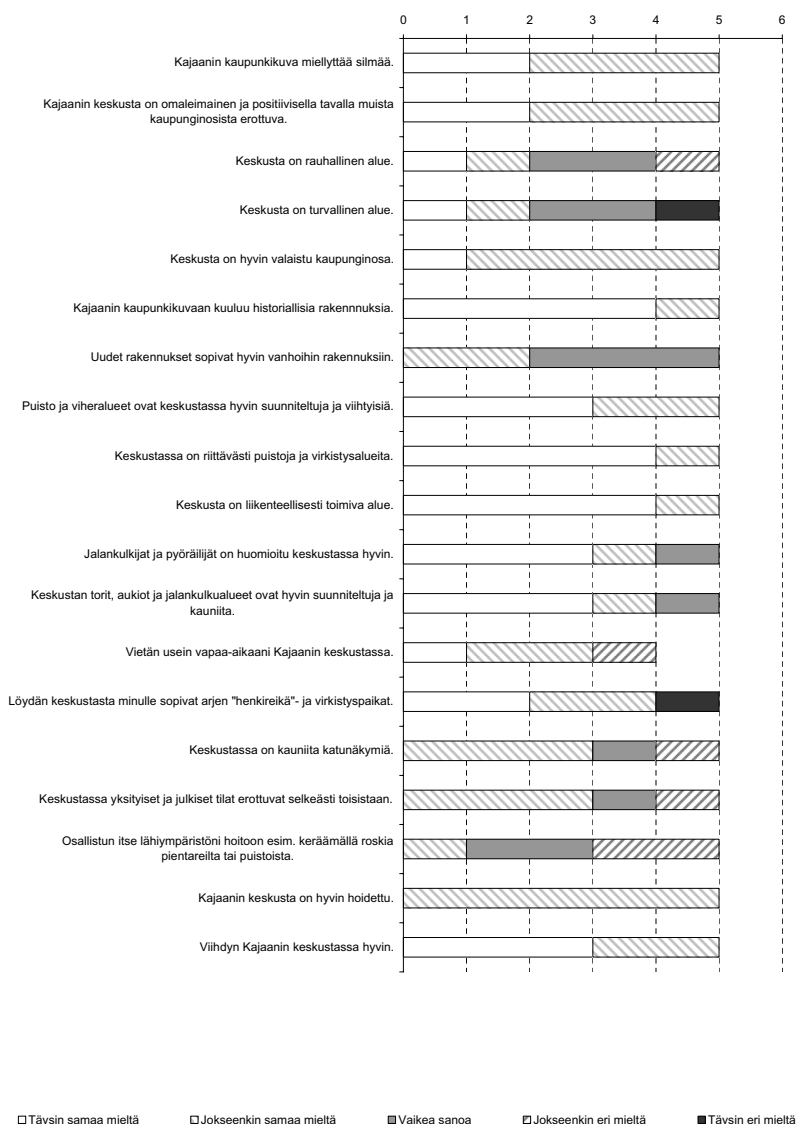

kohennusta kaipaava paikka: Kruununpuodinmäen läheisyydessä oleva ranta

2.2.5. Asukastapaaminen II –Kyselylomakkeen tulokset

Kajaanin toinen asukastapaaminen pidettiin keskiviikkoiltapäivänä 15.12.2004 samassa paikassa kuin ensimmäinenkin tapaaminen eli Arvola-kodissa. Paikalle pääsi viisi ryhmäläistä.

Lomakkeen alussa olevien taustatietokysymysten jälkeen ryhmäläisiä pyydettiin **sulkemaan silmänsä ja ajattelemaan lähiympäristöään**. Kajaanissa nousi vahvasti esille ympäristön viihtyisyys ja selkeys. Vahvuutena ja kauneutta lisäävänä tekijänä nähtiin alueen huolitellut puistot, kuten Kirkkopuisto, jokimaisemat, kauniit kirkkorakennukset ja ystävällinen ilmapiiri. Negatiivisia ominaisuuksia tuotiin esille vain yhdessä vastauksessa, missä arvosteltiin kotiympäristön liikennemelua ja roskaisuutta, Tämä vastaaja löysi kuitenkin positiivisia piirteitä lähempää omasta pihapiiristä; ”...*kaunis kesäisin keinuineen.*” nainen, 74v.

Kysely jatkui mielipidetiedustelulla, jonka **väittämät luonnehtivat keskusta-alueetta**. Vastaaminen tapahtui 5-portaisen asteikon avulla: ”Täysin samaa mieltä”, ”Jokseenkin samaa mieltä”, ”Vaikea sanoa”, ”Jokseenkin eri mieltä” ja ”Täysin eri mieltä”. Lisäksi ryhmäläiset olivat halutessaan perustelleet vastauksiaan.

Kajaanin vertaisryhmäläiset kokivat kaupunkikuvansa miellyttäväksi. Keskusta-alueetta pidettiin myös omaleimaisena ja muista kaupunginosista erottuvana.

Alueen rauhallisuuteen ja turvallisuuteen oltiin kahdessa vastauksessa tyytyväisiä, kahden oli vaikea sanoa ja kaksi ryhmäläisistä oli tyytymättömiä. Väittämien kanssa eri mieltä olleet perustelivat mielipiteitään seuraavasti:

”Rauhallisuus ja turvallisuus ei päde aina viikonloppuisin, kun nuoriso valtaa iltaisin keskustan.” nainen, 68v.

”Turvallisuus epävakaa eri aikoihin; Raatintori –suihkulähdeallas.” nainen, 74v.

Valaistukseen kaikki ryhmäläiset olivat vähintäänkin jokseenkin tyytyväisiä. Ryhmäläiset olivat myös samaa mieltä väitteen ”Kajaanin kaupunkikuvaan kuuluu historiallisia rakennuksia” kanssa.

Väitteen ”Uudet rakennukset sopivat hyvin vanhoihin rakennuksiin” kanssa, oli kaksi jokseenkin samaa mieltä ja kolmen oli vaikea sanoa mielipidettään.

Kysyttäessä mielipidettä Kajaanin virkistysalueiden viihtyvyydestä olivat kaikki ryhmäläisistä vähintäänkin jokseenkin tyytyväisiä.

Puistojen ja virkistysalueiden määrään oltiin myös tyytyväisiä. Ryhmäläinen, joka oli ainoana ollut kahteen edelliseen kohtaan tyytymätön, perusteli kantaansa seuraavasti:

”Olemassa olevat alueet on ihan hyvin suunniteltu, mutta rahaa ei ole riittävästi niiden hoitoon.” nainen, 68v.

Kajaanin vertaisryhmäläisistä suurin osa oli tyytyväisiä alueensa liikenteellisiin ratkaisuihin, ainoastaan yhden oli vaikea sanoa mielipidettään.

”Jalankulkijat ja pyöräilijät on huomioitu keskustassa hyvin” –väitteen kanssa oli kolme ryhmäläistä jokseenkin samaa mieltä, yhden oli vaikea sanoa mielipidettään ja yksi oli väittämän kanssa jokseenkin eri mieltä.

Samoin oli vastattu kohtaan ”Keskustan torit, aukiot ja jalankulkualueet ovat hyvin suunniteltuja ja kauniita”.

Vertaisryhmäläisistä kolme oli samaa mieltä väittämän ”Vietän usein vapaa-aikaani Kajaanin keskustassa” kanssa, yksi oli jokseenkin eri mieltä ja yhdeltä ei ole tietoa.

Neljä ryhmäläisistä löysi keskustasta arjen henkireikä ja virkistyspaikkoja ja yksi oli täysin eri mieltä. Hän perusteli kantaansa sillä, että ei viihdy kesäisin kaupungissa ja viettää koko kesäaikansa mieluummin mökillä, maalla.

”Keskustassa on kauniita katunäkymiä” -väittämään oli vastattu seuraavasti: kolme jokseenkin samaa mieltä, yhden oli vaikea sanoa ja yksi jokseenkin eri mieltä.

Seuraavaan kohtaan, jossa sanottiin ”Keskustassa yksityiset ja julkiset tilat erottuvat selkeästi toisistaan”, oli vastattu kuten edelliseenkin.

Ryhmäläisistä ainoastaan yksi vastasi olevansa jokseenkin samaa mieltä väittämän ”Osallistun itse lähiympäristöni hoitoon esim. keräämällä roskia pientareilta tai puistoista” kanssa, kahden oli vaikea sanoa mielipidettään ja yksi oli jokseenkin eri mieltä.

Syy ryhmäläisten passiivisuuteen ympäristön hoidossa ilmeni seuraavassa kohdassa, jossa sanottiin Kajaanin keskusta-alueen olevan hyvin hoidettu. Kaikki vastaajista olivat väittämän kanssa jokseenkin samaa mieltä.

Ryhmäläisistä kolme viihtyi lähiympäristössään hyvin ja kaksi jokseenkin hyvin. Eräs ryhmäläinen kommentoi kantaansa seuraavasti:

”Päiväs aikaan viihtyisä ja turvallinen. Iltaisin saa varoa.” nainen, 65v.

Kajaanin vertaisryhmäläiset valitsivat ehdotettujen **kaupunkikuvaansa vaikuttavien toimenpiteiden** joukosta kolme tärkeintä. Tulosten perusteella ensimmäiselle sijalle nousi ”Arvokkaiden maisematilojen säilyttäminen”, toiselle *”Historiallisten rakennusten säilyttäminen”* ja kolmannelle ”Jalankulkualueiden esteettömät ja laadukkaat pinnoitteet”. Lisäksi ”Helppo suunnistettavuus”, ”Paikoitusalueiden jäsentely ja viimeistely”, ”Laadukas ylläpito ja hoito”, ”Olemassa olevan puuston säilyttäminen”, ”Pimeän ajan ilmeen kehittäminen valaistuksen avulla” ja ”Paikallinen omaleimaisuus” mainittiin kerran.

Ryhmäläiset **asioivat keskustassa pääasiassa** jalkaisin. Heistä neljä sanoi **käyttävänsä lähiympäristönsä palveluita** päivittäin ja yksi pari kertaa viikossa. **Keskusta-alueen ulkopuolelle** ryhmäläisistä kolme sanoi lähtevänsä pääasiassa polkupyörällä, kaksi autolla ja yksi jalkaisin.

Kajaanin vertaisryhmäläisistä neljä ei ollut **ajatellut muuttaa alueeltaan pois**. Lähellä olevia palveluita ja niiden helppoa saavutettavuutta pidettiin tärkeimpänä syynä. Yksi ryhmäläisistä koki nykyisen kotinsa liikennenympäristön meluisaksi ja oli suunnitellut muuttavansa keskustassa joko rauhallisemmalle alueelle tai kokonaan toiselle asuinalueelle.

”Jokapäiväisten asioiden saatavuus lähellä, mikä on ikääntyessä merkityksellistä.” nainen, 68v.

Kysyttäessä ryhmäläisiltä, että **jos he joutuisivat ikääntymiseen liittyvistä syistä muuttamaan kotoaan, vaihtaisivatko he mieluiten asuntoa kuin asuinalueetta**, olivat kaikki sitä mieltä, että he eivät haluaisi muuttaa keskustasta. He pitivät keskusta-aluetta hyvänä asuinpaikkana, jossa oli tuttua, turvallista ja palvelut lähellä. Henkilö, joka oli ajatellut muuttaa asuntoa, toivoi myös löytävänsä uuden kodin ensisijaisesti keskusta-alueelta.

Ryhmäläisiä pyydettiin sulkemaan silmänsä ja kuvailemaan **unelmien senioriasumista**.

Kajaanin vertaisryhmäläisten unelmien senioriasumisen toiveet olivat tärkeysjärjestyksessä:

- riittävästi viheralueita ja luonto lähellä
- hoidettu ympäristö
- palvelut lähellä
- keskusta-alueella
- esteetön liikkuminen
- veden läheisyys
- hissillinen kerrostalo

Viehättäväksi ympäristöksi Kajaanin vertaisryhmäläiset kokivat alueet joissa on:

- rauhallista
- viheralueita (puistoja ja luontoa)

Kaksi ryhmäläistä löysi kuvaamistaan ympäristöistään yhdyskohtia lapsuusmaisemiin. Erityisesti luontoa, rauhaa ja lepoa kaivattiin lapsuudesta. Vastakohtaisesti eräs ryhmäläinen koki viihtyisäksi keskikaupungin, vaikka hän oli syntynyt maaseudulla. Hän ei kokenut sellaista ympäristöä enää lainkaan omakseen.

Ryhmäläisiltä kysyttiin, **mitkä seikat he näkevät omatoimisuuden tukemisen kannalta tärkeiksi ajatellen tulevaa ikääntymistä**. He toivoivat lähiympäristöltään ennen kaikkea monipuolista palvelutarjontaa, erityisesti lähikauppaa, terveyskeskusta, postia, pankkia ja kirjastoa pidettiin tärkeänä. Ikääntymistä ajatellen ryhmäläiset kokivat sosiaalisen kanssakäymisen ystävien ja läheisten kanssa tärkeäksi. Ystävät haluttiin kuitenkin pitää ”vapaina” eikä heihin haluttu turvautua aina avun tarpeessa. Toivottiinkin, että tarvittaessa avun saanti olisi mahdollista ja helppoa saada esimerkiksi palvelukeskuksista.

Turvallinen liikkuminen koettiin hyvin tärkeäksi. Mainintoja saivat kevyen liikenteen väylien parantaminen (talvikunnossapito, hiekoitus), levähdyspaikat, riittävä valaistus ja julkisten ja kaupallisten palveluiden sisäänkäyntien esteettömyys. Myös keskustaliikenteen rauhoittaminen ja hoidettu, siisti ympäristö saivat huomattavaa painoarvoa vastauksissa.

Kajaanilaisilla oli oululaisten ja ristijärveläisten kanssa samantyyppisiä toiveita liittyen tiedottamiseen ja tukemiseen. He toivoivat, että ikäihmisiä tuettaisiin enemmän erilaisiin harrastustoimintoihin houkuttelussa, esimerkiksi kuljetusavuin. Ryhmäläiset kokivat matkustamisen myös ikääntyessä erittäin tärkeäksi. He toivoivatkin, että ikäihmisiä koskevista matkoista, virkistystoiminnoista ja palveluista, kuten kulttuuripalveluista tiedotettaisiin aktiivisesti.

Kysyttäessä, **mitkä asiat motivoivat tai saavat liikkeelle**, kaikki ryhmäläisistä mainitsivat kunnosta huolehtimisen ja monipuolisen liikunnan tärkeäksi tekijäksi. Lisäksi kolmen ryhmäläisen sai liikkeelle matkustaminen, muun muassa erilaiset yhteisretkeilyt niin koti- kuin ulkomaillakin. Myös sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen, ystävien tapaaminen koettiin tärkeäksi syyksi. Erästä ryhmäläistä motivoivat erilaiset kulttuuritarjonnat, kuten teatteri, taidenäyttelyt ja konsertit.

Kaavakkeen lopussa olevaan ”**Sana on vapaa**” -osioon oli kolme ryhmäläistä antanut kommentteja.

”Hyvä, että näitäkin asioita tutkimme...” nainen, 74v.

”Olen hyvilläni, että olen saanut olla mukana kehittämässä omaa tulevaisuuden asumista. Kiitos.” nainen, 65v.

”Positiivista, että tällaista kartoitusta tehdään. Ehkä sillä ei ole välitöntä vaikutusta nykytilanteessa, mutta toivottavasti joskus tulevaisuudessa. Ainakin on hyvä, että on jonkinlaiset raamit valmiina.” nainen, 68v.

2.3. Ristijärvi, keskustaajama

2.3.1. Alueen kuvaus

Ristijärvi sijaitsee Oulun läänissä ja rajoittuu Hyrynsalmen, Paltamon, Kuhmon, Puolangan ja Sotkamon kuntiin. Kunnan halki kulkee Valtatie 5, Kajaanista pohjoiseen, ja Kontiomäki-Taivalkoski –rautatie. Keskustaajamasta on matkaa 45 kilometriä Kajaaniin, 175 km Ouluun ja 600 km Helsinkiin.¹⁰

Pinnanmuodoiltaan Ristijärven kunta muistuttaa jonkinlaista allasta, josta maasto kohoaa keskiosista reunoille päin. Maisemat muodostuvat vaaroista, mäistä, suopainanteista ja järvistä.¹¹ Keskustaajama sijoittuu Risti- ja Iijärven väliselle niemekkeelle. Alueen rakentamistiheys on väljää ja rakennuskanta on omakotivaltaista ja kirjavaa.

Ristijärvellä on 1686 asukasta¹², joista noin puolet asuu keskustaajamassa. Asukasmäärän kehitys on ollut laskeva viime vuosina, vanhusväestön määrä kasvaa suhteessa muuhun väestöön ja esimerkiksi keskustaajaman asukkaista noin neljännes on yli 64-vuotiaita.¹³

¹⁰ www.Ristijarvi.fi, päivitetty 02.09.2004.

¹¹ Reijo Heikkinen, Jorma Komulainen, *Kainuu, Elämyksiä, historiaa ja nykyisyyttä*, Ristijärvi, Helsinki, 1999, s.54.

¹² www.Ristijarvi.fi

¹³ Tielaitos, *Ristijärven liikenneturvallisuussuunnitelma*, Oulun tiepiiri, 2000, s.7.

2.3.2. Viranomaishaastattelujen tulokset

Ristijärven kunnan viranomaishaastattelut käytiin kahdessa vaiheessa. Ensimmäinen haastattelu toteutettiin tapaamalla kunnan viranomaisia 30. syyskuuta 2004. Aluearkkitehtiä haastateltiin puhelimitse 10. marraskuuta 2004.

Haastattelu aloitettiin kysymällä, **onko vanhusväestön asumista ja toimintaympäristöä koskevat strategiat sisällytetty kunnan maankäytön suunnittelun strategioihin**. Tähän haastateltavat vastasivat myöntävästi. Kunnan yhtenä päätoimintasuunnitelmana on ollut luoda Ristijärvestä ”ikäihmisten ihannekylää” ja strategiat ovat astuneet jo konkreettisestikin esille. Muutama vuosi sitten tehty päätös senioripolitiikasta on vahva ja se nähtiin myös elinkeinopoliittisena strategiana.

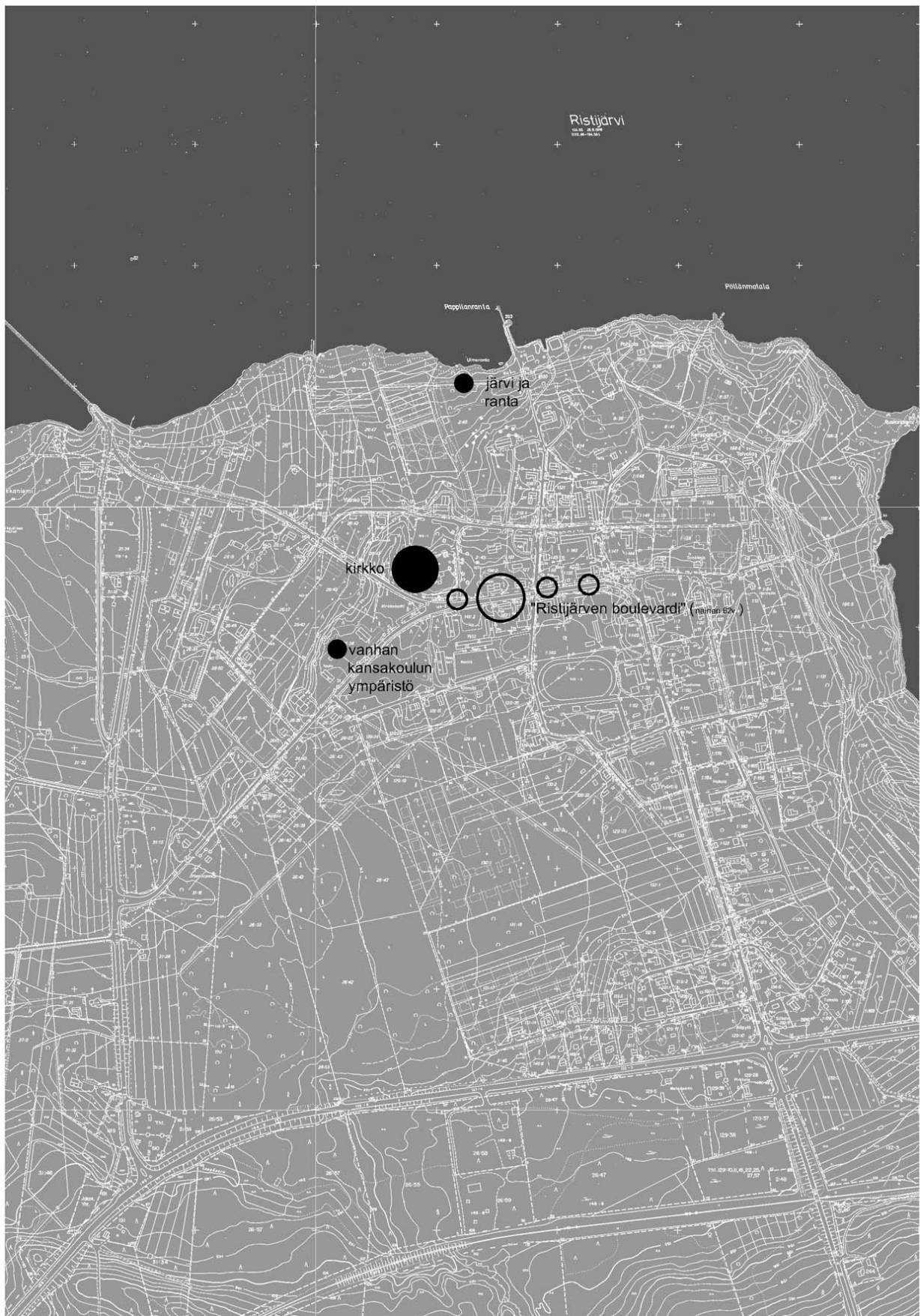
Seuraavaksi kysyttiin, **miten seniorinäkökulma otetaan maankäytön suunnittelussa huomioon**. Vastaajat mainitsivat, että jo maakuntakaavassa (2001), Ristijärvi nähdään ”eläkeläisten paratiisina”. Lisäksi sekä rantayleiskaavassa että kirkonkylän yleiskaavassa (2001) on vahvana perustana vanhus- ja senioriasuminen.

Kysyttäessä, **mitkä ovat maankäytön suunnittelijoiden käyttämiä tietolähteitä, kun suunnitellaan senioreille suotuisaa ympäristöä**, totesi kaavoittaja, että tietolähteitä ovat lähinnä omat kokemukset suvun ja läheisten kautta.

Haastateltavia pyydettiin mainitsemaan, **minne Ristijärvellä seniori- tai palvelutalot pyritään yhdyskuntarakenteessa sijoittamaan**. Aluearkkitehti huomautti heti alkuun, että suunnittelussa ei lähdetä neitseellisestä tilanteesta vaan siitä, missä on kunnan omistamia maa-alueita tai mistä olisi mahdollista hankkia niitä. Sekä seniori- että palvelutalot pyritään ennen kaikkea sijoittamaan kävelyetäisyyden päähän palveluista. Jos tämän tyyppistä rakentamista kuitenkin ajatellaan kauemmaksi palveluista ja suunnittelun lähtökohtana on maaseudun idyllin houkuttelevuus, ajatellaan näillä alueilla asuvilla senioreilla olevan oma auto. Kaavoittaja huomautti, että seniori- ja palvelutaloja suunniteltaessa ovat myös sosiaaliset vaikutukset erityisen tärkeitä. Hän koki, että on luotava ympäristöä, missä vanhus viihtyy ennen kaikkea sosiaalisesti ja alue on heterogeeninen.

Kysyttäessä, **mitä senioreita koskevia tiedontarpeita kaavoittajilla on**, aluearkkitehti koki, että sekä omalla selvitystyöllä että alueen yrittäjien toiminnalla ja mukana ololla on tärkeä asema.

Viimeiseksi kysyttiin, **miten sosiaali- ja terveystoimen sekä kaavoituksen välinen vuorovaikutus ja yhteistyö sujuu**. Aluearkkitehti oli suhteellisen tyytyväinen yhteistyöhön, mutta vasta työnsä aloittaneena hän koki, että tiedonkulkua on syytä kuitenkin kehittää entisestään.

2.3.3. Vertaisryhmän taustatiedot

Ristijärven vertaisryhmässä oli sekä kolme naista että miestä. Iältään he olivat 55-66 -vuotiaita. Yhdellä ryhmäläisistä oli korkeakoulututkinto, neljällä opistotason - tai ammattikorkeakoulututkinto ja yksi oli käynyt kansakoulun. Asumisaikaa Ristijärvellä oli kolmella yli 20 vuotta, yhdellä 6-10 vuotta ja kahdella 3-5 vuotta. Keskustaajamassa kolme ryhmäläisistä oli asunut yli 20 vuotta, yksi 11-20 vuotta, yksi 3-5 vuotta ja yhdeltä ei ollut tietoa. Kolmen asumismuotona oli pari- tai rivitalo, kahden kerrostalo ja yhden omakotitalo. Kaikkien asuinpaikat sijaitsivat tutkittavalla kohdealueella.

2.3.4. Asukastapaaminen I –Symbolikarttatehtävän tulokset

Ristijärven ensimmäinen asukastapaaminen pidettiin keskiviikkoiltana 03.11.2004 keskusta-alueen Yhteispalvelupisteessä. Paikalle pääsivät kaikki ryhmäläiset.

toiminnallinen keskipiste

Kaikki vertaisryhmäläiset mainitsivat Ristijärven keskustaajaman toiminnalliseksi keskipisteeksi alueen, missä sijaitsee kirjasto, yhteispalvelupiste ja kauppa, jonka yhteydessä on posti. Paikkaa pidettiin keskeisenä, koska sen ympäristössä ovat tärkeimmät palvelut. Eräs ryhmäläisistä oli piirtänyt alueen n. 100 metrin pituiseksi ja nimennyt sen "Ristijärven bulevardiksi".

maamerkki

Keskustaajaman alueelta viisi ryhmäläistä mainitsi maamerkiksi kirkon ympäristön. Miljööön muistettiin eräässä vastauksessa pysyneen lähes muuttumattomana yli 60 vuoden ajan. Kahdessa vastauksessa mainittiin sekä vanhan kansakoulun ympäristö että järven ranta. Vanhan kansakoulun valintaa maamerkiksi perusteltiin paikan historiallisella arvokkuudella.

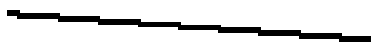

mielipaikka

Kahdessa vastauksessa mielipaikka löytyi kirkon ympäristöstä. Rakennuksen lisäksi miljöö koettiin rauhoittavana vanhoine kuusine ja hiljaisine metsineen. Sekä työpaikka että oma pihapiiri mainittiin myös kaksi kertaa vastauksissa. Eräs ryhmäläisistä löysi mielipaikkansa palveluiden ääreltä, yhteispalvelupisteestä ja toinen järvenrannalta.

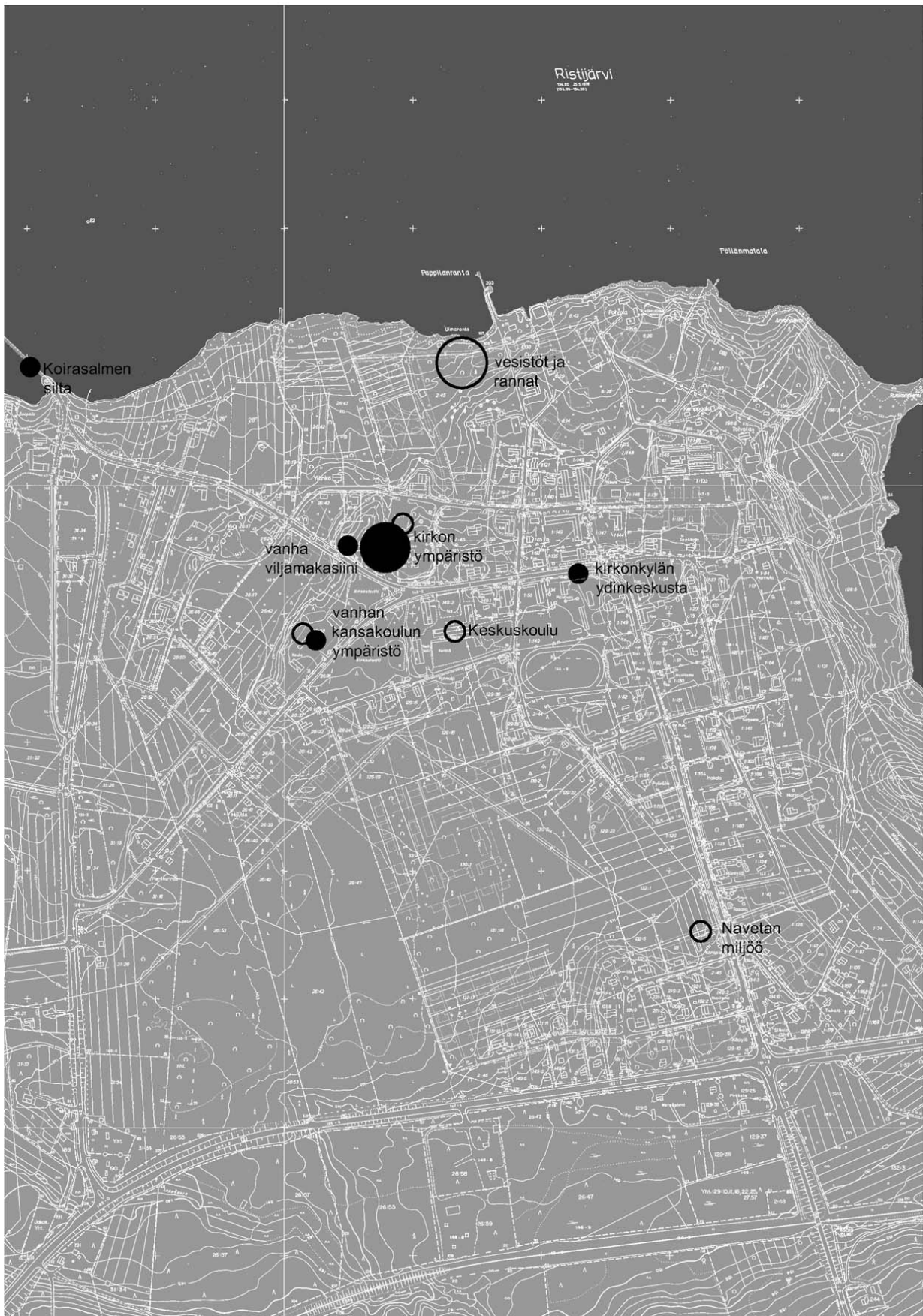
mielireitti

Mielireitti kulki noin puolella ryhmäläisistä Koirasalmen sillan kautta. Sieltä avautuvat näkymät koettiin hyvin elvyttäväksi. Myös kirkko sijaitsi usean mielireitin varrella. Reitin valintaan vaikuttivat ennen kaikkea sen varrella olevat maisemat ja pituus kotoa katsottuna. Eräs ryhmäläisistä koki tärkeäksi myös sen, että näki lapsuutensa ja nuoruutensa maisemia. Myös 5-tien varsi, uimaranta ja Saukkovaara (ei kartalla) mainittiin kerran vastauksissa.

mielireitti: Koirasalmen silta ja sieltä avautuvat näkymät

omaleimaiset paikat

Omaleimaiseksi paikaksi merkittiin kahdessa vastauksessa vanhan kansakoulun ympäristö. Sen miljöö koettiin muusta keskustaajaman ympäristöstä erottuvana ja viehättävänä vanhoine rakennuksineen. Myös ympärillä olevat vesistöt ja rannat koettiin Ristijärven kirkonkylälle omaleimaisiksi. Lisäksi matkailukohde - Navetta nähtiin erikoiseksi miljöökseksi turisteineen ja lapsineen. Eräs ryhmäläinen mainitsi Saukkovaaran (huolimatta, että ei ole kartalla), koska koki paikan niin tärkeäksi osaksi Ristijärveä.

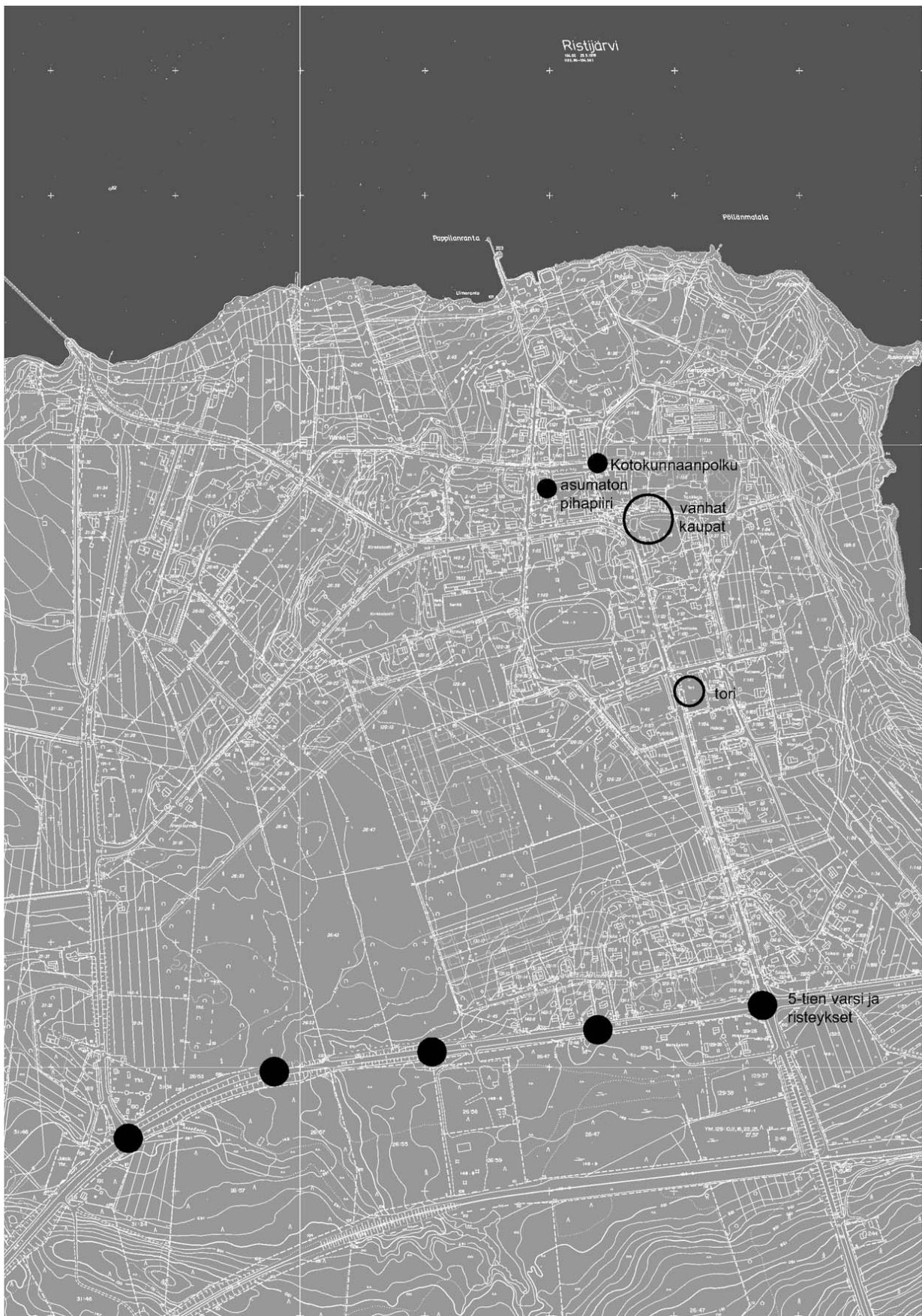
kaunein paikka

Neljässä vastauksessa koettiin kirkon seutu keskustaajaman kauneimmaksi paikaksi. Muita mainintoja olivat vanhan kansakoulun ympäristö, vanha viljamakasiini, kirkonkylän ydinkeskusta *"kesällä kaunis, koska alueella säilynyt vanhaa puustoa"* ja Koirasalmen silta *"kauniit avautuvat näkymät"*.

omaleimainen ja kaunein paikka: vanhan kansakoulun ympäristö

rumin paikka

Rumimmaksi paikaksi merkittiin neljässä vastauksessa vanhat kaupparakennukset. Niiden ei yksinkertaisesti nähty istuvan ympäristöön. Toisena rumana paikkana mainittiin kahdessa vastauksessa tori, jota arvosteltiin autiudesta ja sijainnista palveluiden suhteen.

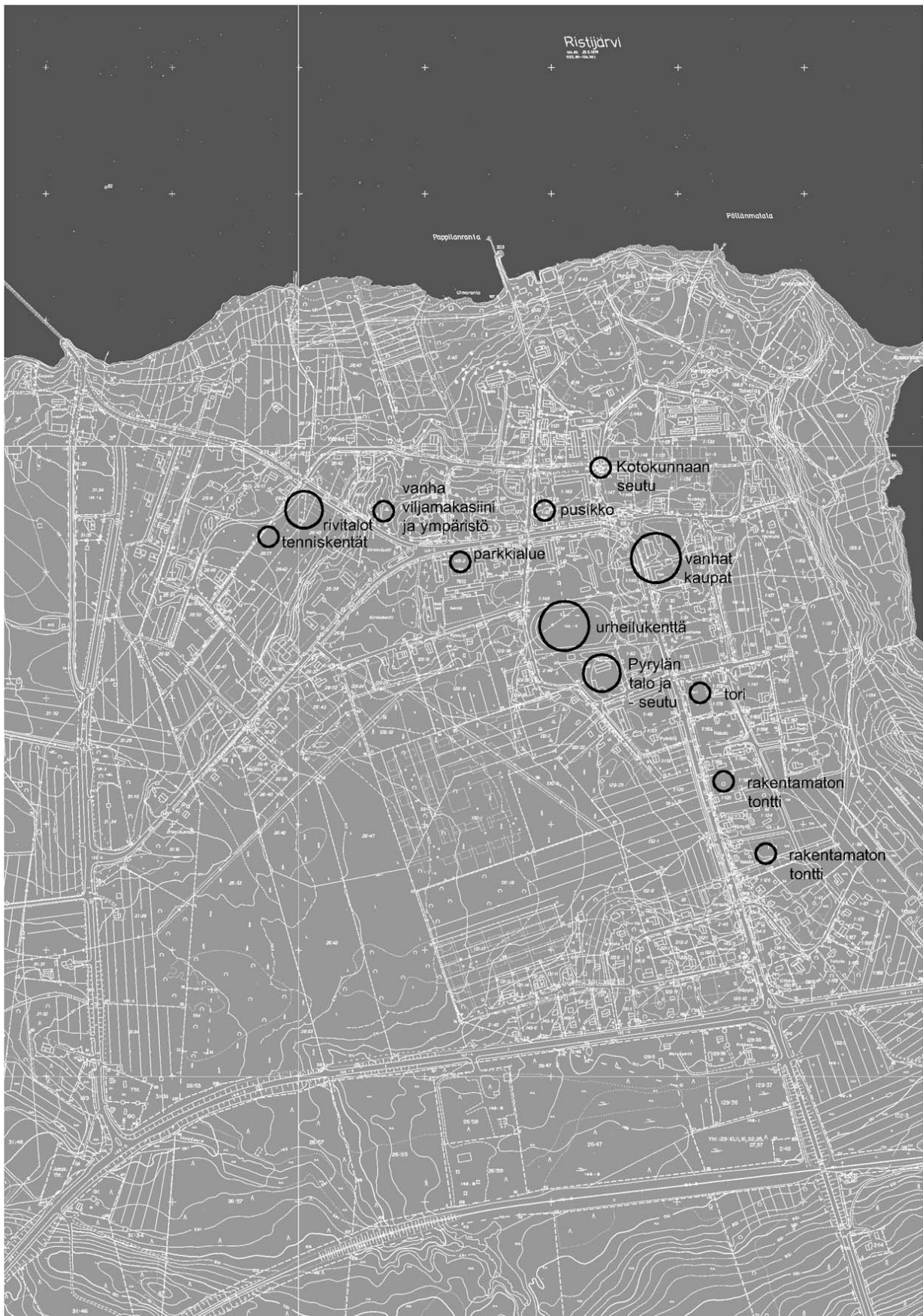
turvaton/pelottava paikka

Turvattomaksi tai pelottavaksi paikaksi oli merkitty kahdessa vastauksessa 5-tien varsi ja sen risteykset. Syiksi sanottiin kevyen liikenteen väylän puuttuminen ja vilkas liikenne. Yhdessä vastauksessa mainittiin Kotokunnaanpolku, joka varsinkin ilta- ja aamuhämärässä tuntui pelottavalta ja epämääräiseltä ympäristöltä. Lisäksi eräässä vastauksessa koettiin Aholan-, Urheilun- ja Pappilantien risteyksessä oleva asumaton, auto kortteli pelottavaksi. Myös kovaa ajavat mopoilijat ja kesällä rannalla juhlivat nuoret mainittiin kerran. Eräs ryhmäläinen ei kokenut turvattomuutta tai pelkoa missään Ristijärven keskustaaajamassa ja yksi ei ollut vastannut mitään.

turvaton tai pelottava paikka: 5-tien varsi

kohennusta

Kohennettaviksi paikoiksi mainittiin kolmessa vastauksessa urheilukenttä ja sen ympäristö. Kaksi kertaa vastattiin Pyrylän talon ympäristö, jossa rakennusta toivottiin kunnostettavaksi tai jopa purettavaksi. Muita kaksi kertaa vastattuja paikkoja oli keskustajaaman rakentamattomat tontit, jotka koettiin hoitamattomina ja yleisilmettä rumentavina, rivitalot pihoineen Mikkolantien varressa ja vanhat kaupparakennukset, jotka toivottiin kunnostettavan tai purettavan. Lisäksi kerran mainittiin torin ympäristö, vanha viljamakasiini ”ympäristö raivattava ja rakennus kunnostettava”, tenniskentän ympäristö, kirkon metsikkö ”hiljaisuuden polku”, Kotokunnaan seutu ja koulun edustan laaja pysäköintialue, johon toivottiin autoille katosta.

Kaavakkeen lopussa olevaan ”**Sana on vapaa**” -osioon oli kaksi ryhmäläistä antanut kommentteja.

”Kiva huomata, että melkein kaikki raatilaiset ajattelivat samoin ”kotiseudustamme”. Toivon mukaan tämä poikii ”uudistuksia” ikäviksi kokemiimme paikkoihin. –Kiitos.” nainen, 66v.

”Mielenkiintoinen kokeilu senioreiden lähiympäristön hyväksi.” mies, 57 v.

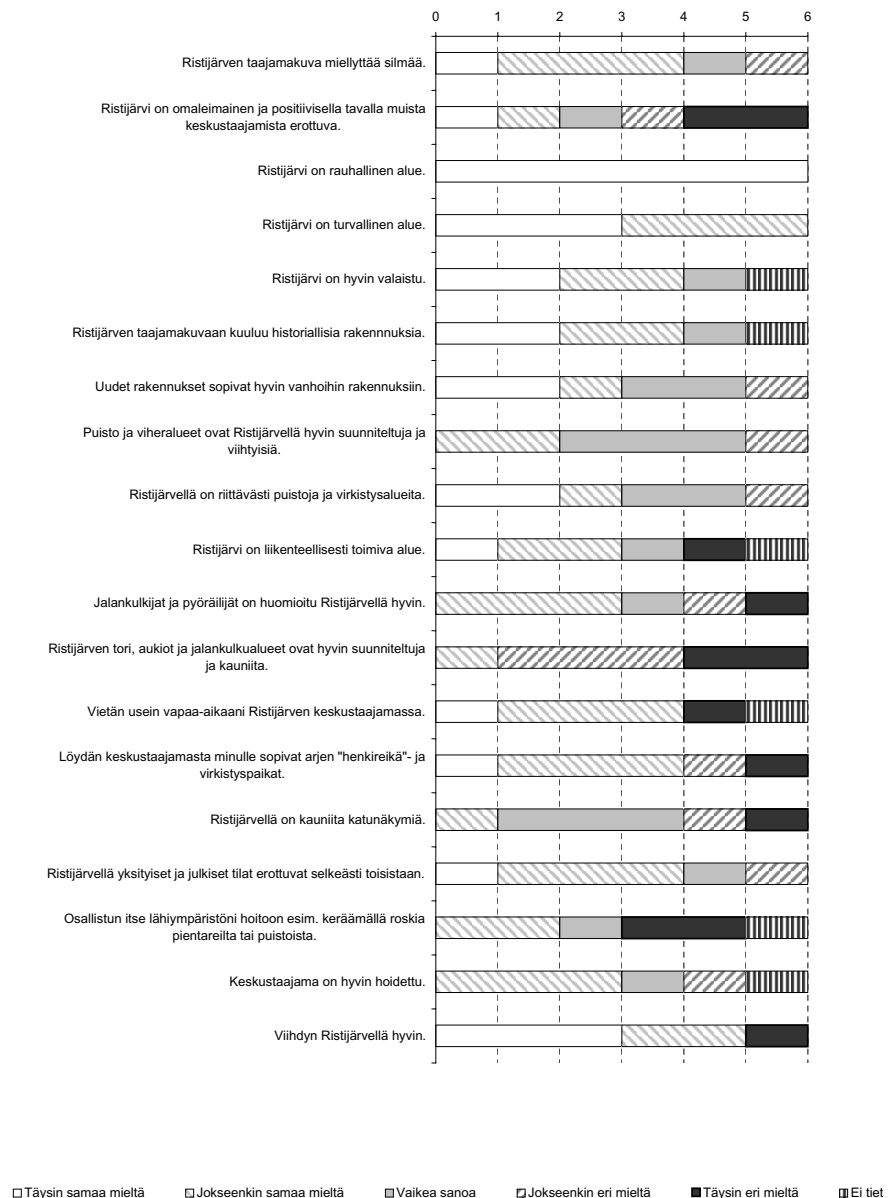

kohennusta kaipaava paikka: Pyrylän talo

2.3.5. Asukastapaaminen II –Kyselylomakkeen tulokset

Ristijärven toinen asukastapaaminen pidettiin perjantai-iltapäivänä 26.11.2004 samassa paikassa kuin ensimmäinenkin tapaaminen eli Yhteispalvelupisteessä. Paikalle pääsivät yhtä osallistujaa lukuun ottamatta kaikki muut. Poissa ollut henkilö palautti vastauksensa postitse.

Lomakkeen alussa olevien taustatietokysymysten jälkeen ryhmäläisiä pyydettiin **sulkemaan silmänsä ja ajattelemaan lähiympäristöään**. Ristijärvellä nousi esille hyvin monenlaisia asioita. Suurin osa vastauksista keskittyi kuitenkin vain pääväylän ympäristöön. Kahdessa pidettiin kirkonkylän raittia karuna ja sen ympärillä olevaa rakennuskantaa hieman sekavana. Keskustan uutta asfalttista parkkialuetta arvosteltiin liian suureksi ja eräs ryhmäläinen toivoi, että rannan puoleiset kauniit puutarhapihat tulisivat jotenkin esille myös pääväylälle. Vastauksissa pidettiin taajaman ympäristöä lisäksi viihtyisänä, hiljaisena, pienipiirteisenä, ”lapsuuden joulun kuvana”, mutta toisaalta myös vaisuna, tasapaksuna ja yllätyksettömänä.

Kysely jatkui mielipidetiedustelulla, jonka **väittämät luonnehtivat keskustajamaa**. Vastaaminen tapahtui 5-portaisen asteikon avulla; ”Täysin samaa mieltä”, ”Jokseenkin samaa mieltä”, ”Vaikea sanoa”, ”Jokseenkin eri mieltä” ja ”Täysin eri mieltä”. Lisäksi ryhmäläiset olivat halutessaan perustelleet vastauksiaan.

Huolimatta, että lähiympäristöä oli kuvailtu edellisessä tehtävässä suhteellisen negatiivisesti, kokivat ristijärveläiset taajamakuvansa kuitenkin varsin miellyttävänä. Yksi oli väittämän ”Ristijärven taajamakuva miellyttää silmää” kanssa täysin samaa mieltä, kolme oli jokseenkin samaa mieltä, yhden oli vaikea sanoa ja yksi ainoastaan jokseenkin eri mieltä.

Väittämän ”Ristijärvi on omaleimainen ja positiivisella tavalla muista keskustajamista erottuva” kanssa oltiin hivenen eri mieltä. Mielipiteitä oli perusteltu samoilla asioilla, kuin oli kuvattu lähiympäristöäkin edellisessä tehtävässä.

Alueen rauhallisuuteen ja turvallisuuteen oltiin kaikissa vastauksissa tyytyväisiä.

Valaistukseen oli neljä ryhmäläisistä tyytyväisiä, yhden oli vaikea sanoa mielipidettään ja yhdeltä ei ole tietoa. Samoin oli vastattu väitteeseen, missä sanottiin Ristijärven taajamakuvaan kuuluvan historiallisia rakennuksia.

Seuraavaan väittämän kanssa, joka käsitteli uusien ja vanhojen rakennusten sopusointua keskenään, oli puolet samaa mieltä, kahden oli vaikea sanoa ja yksi oli jokseenkin eri mieltä. Eri mieltä väittämän kanssa ollut ryhmäläinen perusteli kantaansa seuraavasti;

”Vanhat liikekeskukset pilaavat kokonaiskuvan.” mies, 55v.

Kysyttäessä mielipidettä keskustajaman virkistysalueiden viihtyvyydestä, kahden oli vaikea sanoa, kolme oli jokseenkin tyytymättömiä ja yksi täysin tyytymätön.

Puistojen ja virkistysalueiden määrään oli vain kaksi jokseenkin tyytyväisiä, yhden oli vaikea sanoa ja loput tyytymättömiä. Väitteen kanssa eri mieltä olleet olivat perustelleet mielipidettään seuraavasti:

”Puistot eivät ole hyvin suunniteltuja nyt.” nainen, 66v.

”Puistot ovat vain hoitamatta.” mies, 57v.

Ristijärven vertaisryhmäläisistä puolet oli tyytyväisiä alueensa liikenteellisiin ratkaisuihin, yksi oli täysin tyytymätön, yhden oli vaikea sanoa kantaansa ja yhdeltä ei ole tietoa.

Väittämän ”Jalankulkijat ja pyöräilijät on huomioitu hyvin” kanssa oli puolet ryhmäläisistä samaa mieltä, yhden oli vaikea sanoa ja kaksi oli eri mieltä. Kysyttäessä mielipidettä Ristijärven torin, aukoiden ja jalankulkualueiden suunnittelusta ja kauneudesta, olivat ryhmäläiset niihin tyytymättömiä.

Vertaisryhmäläisistä neljä vastasi viettävänsä usein vapaa-aikaansa keskustajamassa, kun taas yksi vietti jossakin muualla ja yhdeltä ei ole tietoa.

Neljä ryhmäläisistä löysi keskustajamasta arjen henkireikä ja virkistyspaikkoja. Kaksi ryhmäläistä löysi ne muualta.

Ryhmäläinen, joka oli edellä mainittujen väittämien kanssa ollut eri mieltä, tarkensi, että hänen viihtymättömyytensä keskustajamassa ei johtunut ympäristötekijöistä vaan syyt olivat lähinnä sosiaalisia.

”Ristijärvellä on kauniita katunäkymiä” –väitteen kanssa oli yksi jokseenkin samaa mieltä, kolmen oli vaikea

sanoa ja kaksi oli eri mieltä. Ehkä mielipidettä tähän kohtaan oli vaikea sanoa, koska keskustaajaman pienuudesta johtuen on turhan mahtipontista puhua katunäkymistä, parempi olisi Ristijärven osalta ollut kysyä esimerkiksi maisematiloista.

Väitteen ”Ristijärvellä yksityiset ja julkiset tilat erottuvat selkeästi toisistaan” kanssa oli neljä samaa mieltä, ainoastaan yhden oli vaikea sanoa ja yksi oli eri mieltä.

Ryhmäläisistä kaksi sanoi osallistuvansa ympäristönsä hoitoon, yhden oli vaikea sanoa kantaansa, kaksi ei osallistunut lainkaan ja yhdestä ei ole tietoa.

Keskustaajaman hoitoon kuitenkin vain puolet ryhmäläisistä oli tyytyväisiä, yksi oli tyytymätön, yhden oli vaikea sanoa ja yhdeltä ei ole tietoa.

Ristijärveläiset viihtyivät erittäin hyvin lähiympäristössään ja ainoastaan yksi sanoi, että ei viihdy ja että hänen syynsä, kuten edelläkin, olivat sosiaalisia.

Vertaisryhmäläiset valitsivat ehdotettujen Ristijärven **taajamakuvaan vaikuttavien toimenpiteiden** joukosta kolme tärkeintä. Tulosten perusteella ensimmäiselle sijalle nousi ”Historiallisten rakennusten säilyttäminen”, toiselle ”Paikallinen omaleimaisuus” ja kolmannelle ”Olemassa olevan puuston säilyttäminen” ja ”Arvokkaiden maisematilojen säilyttäminen”. Lisäksi ”Pimeän ajan ilmeen kehittäminen valaistuksen avulla”, ”Laadukas ylläpito ja hoito” ja ”Jalankulkualueiden esteettömät ja laadukkaat pinnoitteet” mainittiin kerran.

Ryhmäläiset **asioivat keskustaajamassa pääasiassa** jalkaisin. Heistä neljä sanoi **käyttävänsä lähiympäristönsä palveluita** päivittäin ja yksi pari kertaa viikossa. **Keskustaajaman ulkopuolelle** ryhmäläisistä kolme sanoi lähtevänsä pääasiassa autolla, yksi pyörällä ja yksi jalkaisin.

Ristijärven vertaisryhmäläisistä neljä ei ollut **ajatellut muuttaa alueeltaan pois**. Syitä olivat muun muassa työ tai vahvat sukujuuret alueella. Kaksi ryhmäläisistä oli ajatellut (toiselle heistä muutto tuli ajankohtaiseksi jo tutkimuksen aikana) muuttaa Ristijärveltä pois. Syyt olivat muun muassa sosiaalisia (lapset, lapsenlapset ja ystävät), huolenpitoon liittyviä (sukulaisten avun tarve) ja kulttuuripalveluihin liittyviä.

Kysyttäessä ryhmäläisiltä, että **jos he joutuisivat ikääntyvistä syistä muuttamaan kotoaan, vaihtaisivatko he mieluiten asuntoa kuin asuinalueita**, oli kaksi ryhmäläistä sitä mieltä, että he eivät haluaisi muuttaa keskustaajamasta pois. Toinen vastaajista näki, että ikääntyessä on henkisesti ja jo turvallisuussyistäkin helpompaa, jos asuinalue on tuttu. Kaksi ryhmäläistä oli valmiita vaihtamaan asuinalueita. Toinen heistä kaipasi kaupunkiympäristöä ja toinen koki, että asuinalueen vaihtaminen ja uuteen ympäristöön muuttaminen voisi tehdä mielelle hyvääkin ikääntyessä.

Ryhmäläisiä **pyydettiin sulkemaan silmänsä ja kuvailemaan unelmien senioriasumista**. Ristijärven vertaisryhmäläisten unelmien senioriasumisen toiveet tärkeysjärjestyksessä:

- palvelut lähellä
- virikkeellinen ja sosiaalinen ympäristö (mm. harrastusmahdollisuuksia, pieniä kahviloita ja ruokaloita ja ystävällisiä ihmisiä)
- riittävästi viheralueita (luontoympäristöä tai rakennettuja puistoja)
- rauhallinen ympäristö (mm. mahdollisuus yksityisyyteen)
- mahdollisuus asua omassa kodissa
- suurehko kerrostalo ("*...ei mikään steriili siivousta silmällä pitäen rakennettu.*")
- itsenäinen eläminen

Viehättäväksi ympäristöksi Ristijärven vertaisryhmäläiset kokivat alueet joissa on:

- lähellä vettä
- lähellä luontoa
- väljyyttä (esim. niittyjä, järviä, vaaroja)
- palvelut lähellä

Kolme ryhmäläistä löysi kuvaamistaan ympäristöistään yhdyskohtia lapsuusmaisemiin. Erityisesti vesistöt ja metsät muistuttivat lapsuudesta.

Ryhmäläisiltä kysyttiin, **mitkä seikat he näkevät omatoimisuuden tukemisen kannalta tärkeiksi ajatellen tulevaa ikääntymistä**. Hoitopalvelut saivat eniten mainintoja. Erityisesti koettiin, että perustason terveyskeskushuolto ja sen läheisyys on tärkeää. Muista palveluista sai useita mainintoja kauppa, kirjasto, apteekki, posti ja uimahalli. Lisäksi kirkko, teatteri, ravintolapalvelut ja yleinen internet saivat jonkin verran erillismainintoja.

Liikkumisen ja sen tukemisen kannalta ryhmäläiset painottivat riittävän valaistuksen, teiden kunnossapidon ja esteettömyyden huomioimista. He näkivät, että nämä seikat tulisivat sitä tärkeämmiksi, mitä enemmän ikää karttuu. Olemassa olevien reittien ja taukopaikkojen hoitaminen mainittiin kerran ja eräs ryhmäläisistä näki tärkeäksi myös luonnossa olevat polut ja niillä liikkumismahdollisuudet vielä vanhuusiälläkin. Hän toivoikin, että suunniteltaisiin lähiympäristön tuntumaan metsäpolkuja, joissa olisi kiinnitetty huomiota esteettömyyteen ("*kaiteita, pitkospuita*") ja ikäihmisen mahdollisuuksiin kulkea siellä myös itsenäisesti. Lisäksi turvalliseen liikkumiseen toivottiin kiinnitettävän huomiota erityisesti risteysalueiden suunnittelussa.

Ryhmäläiset kokivat tärkeäksi asiallisen ja tarkan tiedottamisen muun muassa erilaisista harrastustoiminnoista ja retkistä. Kehiteltäväksi toivottiin (kuten Tuirankin ryhmässä) vanhuksille suunnattuja retkiä, jotka voisivat olla luonteeltaan hyvin vaatimattomiakin, esimerkiksi kävelyä lähimetsiin tai soutumatkoja järvelle. Retkiltä toivottiin ennen kaikkea tukea ja turvaa, jotta ikääntyvä pystyisi huonokuntoisempanakin kokemaan asioita, jotka ovat olleet aikaisemmin itsestään selvyiksiä, mutta mistä ei enää yksin selviytyisi.

Myös kutsu- ja joukkoliikenteeseen toivottiin Ristijärven osalta kohennusta. Eräs ryhmäläinen näki tärkeäksi, että eri kyliltä järjestettäisiin yhteiskuljetuksia kirkonkylälle ja näin autottomatkin pääsisivät ilman

läheisten apua laajemmin liikkumaan. Joukkoliikenteeseen liittyen ryhmäläiset toivoivat keskustajamaan bussikatosta.

Sosiaalisten suhteiden olemassaolo ja niiden tukeminen koettiin omatoimisuuden säilymisen kannalta oleelliseksi. Perhe ja ystävät oli mainittu useassa vastauksessa ja kerran oli mainittu naapuriavunkin olevan erityisen tärkeä.

”Palvelujen saatavuus, mutta ei kuitenkaan liian valmiita palveluita, koska sillä on passivoiva vaikutus. Huolenpito ja hoito tärkeitä, yksinäisyys ja yksinään jääminen johtaa tavallaan syrjäytymiseen.” mies, 55v.

”Oltava joku yrittäjä, joka puuhaa erilaiset tapahtumat. Esim. nyt pääsette metsäretkelle. Kello 12 haetaan teidät kotoa nuotiokahville Saukkovaaralle. Ottakaa hyvät kengät mukaan.” nainen, 62v.

Kysyttäessä, **mitkä asiat motivoivat tai saavat liikkeelle**, näkivät kaikki ryhmäläiset kunnosta huolehtimisen yhdeksi tärkeimmäksi tekijäksi. Lisäksi kolme kertaa mainittiin sekä ystävät, tuttavat että uteliaisuus ympäristöä kohtaan. Tärkeiksi asioiksi koettiin myös matkailu (vieras kulttuuri, lämpö, ihmiset ja uudet haasteet ja – paikat) ja arkiaskareitten hoitaminen erilaisissa palveluissa.

”... uteliaisuus elämää kohtaa ja omien vahvuuksien käyttö arjen rikastuttajana...” nainen, 64v.

Kaavakkeen lopussa olevaan **”Sana on vapaa”** -osioon oli yksi ryhmäläistä antanut kommentteja.

”Kysymykset osin vaikeita, kun teki vastaukset tutustumatta ensin kokonaisuuteen. Huomasin jo vastanneeni, kun vasta seuraavassa kysymyksessä kyseistä asiaa kysyttiin.” nainen, 64v.

(Kommentoinut teki kyselyosuuden itsenäisesti ollessaan pitkällä lomalla Espanjassa.)

3. Yhteenveto ja johtopäätökset

3.1. Yhteenveto tuloksista

Viranomaishaastattelut

Viranomaishaastatteluissa ilmeni, että kaikilla kohdepaikkakunnilla oli sisällytetty vanhusväestön asumista ja toimintaympäristöä koskevat strategiat maankäytön suunnittelun toimintaperiaatteisiin. Vastauksista selvisi myös, että Kajaanissa ja Ristijärvellä väestön ikääntymiseen oli reagoitu erityisen voimakkaasti.

Oulun ja Kajaanin maankäytön suunnittelussa seniorinäkökulma otettiin huomioon lähinnä asemakaavatasolla kehittämällä esteetöntä ympäristöä alueille, joissa se katsottiin erityisen tärkeäksi. Ristijärvellä seniorinäkökulmaan oli kiinnitetty huomiota jo maakuntakaavatasolla ja se nähtiin kunnassa myös jopa elinkeinopoliittisena strategiana.

Maankäytön suunnittelijoiden käyttämiksi tietolähteiksi, kun suunnitellaan senioreille suotuisaa ympäristöä, mainittiin sekä Ristijärvellä että Kajaanissa omat kokemukset. Ainoastaan Oulun edustaja totesi, että tietolähteitä on riittävästi käytettävissä.

Kaikissa kohdekunnissa sanottiin, että senioritalot pyritään sijoittamaan ensisijaisesti palvelujen läheisyyteen. Lisäksi Kajaanissa ja Ristijärvellä ilmeni seikka, että senioriasumista oli suunniteltu tai jo rakennettukin haja-alueille. Näissä tapauksissa senioriasuminen oli kuitenkin joko palvelutalotyypistä tai sitten asukkailta odotettiin omaa autoa, jotta palvelut olisivat helposti saavutettavissa.

Senioreita koskevat tiedontarpeet kohdistuivat kohdekuntien kaavoituspuolen edustajilla luotettaviin ennusteisiin ikääntyvien tulevaisuuden tarpeista. Lisäksi Oulussa painotettiin, että tiedontarpeet käydään aina tapauskohtaisesti läpi.

Sosiaali- ja terveystoimen sekä kaavoituksen välisen vuorovaikutuksen ja yhteistyön koettiin jokaisella paikkakunnalla sujuvan hyvin. Lisäksi Kajaanissa mainittiin, että viranomaiset ovat samaa mieltä senioriasioista ja että heillä on myös poliittinen tuki niiltä osin.

Asukastapaamiset

Asukastapaamisten tuloksista ilmeni, että suurin osa ryhmäläisistä yhdisti positiivisia tuntemuksia paikkoihin, jotka olivat hyvin hoidettuja, maisemallisesti tai historiallisesti arvokkaita, rakennettuja tai luonnon ympäristöjä.

Luonnon merkitystä elvyttävänä paikkana korostettiin. Sen läheisyyttä pidettiin jokaisella paikkakunnalla yhtenä tärkeimpänä tekijänä, kun pyydettiin kuvamaan "unelmien senioriasumista" tai "viehättävää

ympäristöä”. Vesistöihin ja metsiin yhdistettiin muistikuvia lapsuusmaisemista ja esimerkiksi tehtävässä, jossa ehdotettiin kaupunki- tai taajamakuvaan vaikuttavia toimenpiteitä nousivat ”arvokkaiden maisematilojen säilyttäminen” ja ”olemassa olevan puuston säilyttäminen” kolmen tärkeimmän toimenpiteen joukkoon.

Negatiivisia tunteita herättivät kaikilla paikkakunnilla huonokuntoiset ympäristöt ja rakennukset. Ryhmäläiset kokivat, että heitteelle jätetyt paikat synnyttävät mielikuvan rappeutumisesta. Asukkaat kommentoivat useimmiten, että erityisesti vanhat rakennukset kaipaisivat arvoisensa kunnostuksen eikä purkamista. Kaikilla paikkakunnilla merkittiinkin kyselykaavatehtävässä ehdotetuista toimenpiteistä yhdeksi tärkeimmäksi ”historiallisten rakennusten säilyttäminen”. Tulos viittaisi siihen, että ympäristöltä toivotaan ajallista kerroksellisuutta.

”Joki ja sen rannat, vaikkakin rakennettuina tuovat mieleen lapsuuden. Samoin muutamit säilyneet rakennukset.” mies, 69v. (Tuira)

Negatiivisia mielikuvia herättivät myös rakennukset, jotka koettiin paikallisperinteestä piittaamattomiksi. Erityisesti Kajaanissa ja Tuirassa kiinnitettiin huomiota huoltoasemien ympäristöön ja Ristijärvellä 70-luvulla rakennettuun yksikerroksiseen, tasakattoiseen kaupparakennukseen. Lisäksi Tuirassa ilmeni, että ryhmäläiset kokivat alueensa viimeisimmän ajallisen kerrostuman uutena. Heidän arvostellessaan ”uusia rakennuksia” ryhmäläiset puhuivat useimmiten jo yli 30-vuotta vanhoista taloista.

Liikennemelu, -määrä ja -käyttäytyminen koettiin eri paikkakunnilla ongelmalliseksi ja osittain pelottavaksikin. Näihin asioihin kiinnitettiin erityistä huomiota Kajaanissa ja Ristijärvellä.

Jan Gehl jakaa julkisten ulkotilojen toiminnot kolmeen pääryhmään: välttämättömiin, omaehtoiisiin ja sosiaalisiin toimintoihin. Välttämättömät toiminnot ovat hänen mukaansa toimintoja, joita on pakko suorittaa, olipa ympäristö millainen tahansa. Vapaa- tai omaehtoiisiin toimintoihin ryhdytään vain, mikäli ympäristöpuitteet ovat mieluisat ja nämä toiminnot ovatkin erityisen riippuvaisia julkisten ulkotilojen laadusta. Jos ulkotilat ovat huonosti suunniteltuja, niillä esiintyy vain välttämättömiä toimintoja. Jos ne ovat viihtyisiä, siellä viihdytään pidempään ja vapaaehtoisten toimintojenkin määrä kasvaa. Sosiaalisia toimintoja puolestaan syntyy siksi, että useita ihmisiä oleskelee ja toimii samoissa julkisissa tiloissa, kuten toreilla. Kun välttämättömien ja vapaaehtoisten toimintojen olosuhteita parannetaan, mahdollisuudet myös sosiaalisiin toimintoihin kasvavat. Sosiaalisen toimintaan liittyy muun muassa satunnaiset tapaamiset, juttelut ja katuelämän seuraaminen.¹⁴

Tuirassa ilmeni, että ryhmäläiset välttivät meluisaksi koettua Merikoskenkatua, kun he suorittivat vapaaehtoisia toimintojaan, kuten kävelylenkkejä. Huolimatta siitä, että katu oli merkitty alueen toiminnalliseksi keskipisteeksi, sitä käytettiin ainoastaan välttämättömiin toimintoihin, kuten kaupassa käymiseen tai linja-autojen odottamiseen.

Kajaanin tuloksista puolestaan ilmeni, että Raatihuoneentoriin yhdistettiin paljon positiivisia tuntemuksia. Se koettiin sekä toiminnallisena keskipisteenä, maamerkinä, omaleimaisena paikkana että mielipaikkana.

Toria pidettiin kohtaamispaikkana, jossa oli erilaisia palveluita ja tapahtumia. Siihen yhdistettiin kaikki Gehlin mainitsevat toiminnot.

Myös Kajaanissa selvisi mielenkiintoinen tulos, jonka mukaan Raatihuoneentori koettiin eri tavoin vuorokauden eri aikoina. Tori tunnettiin päivällä turvalliseksi ja vetovoimaiseksi ostos- ja tapaamispaikaksi, mutta illalla pelottavaksi.

Lähiympäristöjen palvelutarjontoihin oltiin jokaisella paikkakunnalla lähes tyytyväisiä. Kysyttäessä halua muuttaa alueelta pois vastattiin kahta osallistujaa lukuun ottamatta kielteisesti. Tärkeimpinä pysymisen syinä pidettiin palveluiden läheisyyttä ja lisäksi sosiaalisia suhteita. Perheen, sukulaisten ja ystävien merkitys korostui useissa vastauksissa. Esimerkiksi kysyttäessä ”Mitkä asiat motivoivat tai saavat liikkeelle” mainittiin yhdeksi tärkeimmäksi syyksi sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen, muun muassa kyläily ystävien luona.

Ryhmäläiset kokivat, että lähiympäristön tuttuus on tärkeä hyvinvointia edistävä tekijä ikääntyessä. Lähiympäristön tuttuuden ja ymmärrettävyyden onkin koettu vahvistavan asukkaiden turvallisuudentunnetta.¹⁵ Lisäksi ympäristösuhteen on tutkittu ikääntyessä rakentuvan yhä enemmän muistojen välityksellä ja vanhetessa suositaankin usein paikkoja, jotka virittävät muistelua.¹⁶

Omatoimisuuden tukemisen kannalta ryhmäläiset painottivat lähipalveluita. Tärkeimmiksi he luokittelivat kaupan, postin ja kirjaston. Terveyskeskuspalveluita pidettiin välttämättöminä ja jopa itsestäänselvyytenä.

Sosiaaliset suhteet ja niiden tukeminen koettiin merkitykselliseksi. Ristijärven ja Tuiran ryhmäläiset ehdottivatkin ikääntyville tarkoitettuja retkiä, jotka voisivat olla luonteeltaan hyvin vaatimattomia, esimerkiksi soutu retkiä tai marjareissuja lähimetsiin. Näiltä palveluilta odotettiin elämyksiä, jotka ovat nuorelle arkipäiväisiä, mutta vanhetessa niiden kokeminen voi olla mahdotonta ilman ulkopuolista apua. Lisäksi ryhmäläiset toivoivat selkeää tiedottamista erilaisista ikääntyville tarkoitetuista tapahtumista.

Liikkumisen tukemisessa toivottiin kiinnitettävän huomiota riittävien levähdyspaikkojen sijaintiin ja hyvään valaistukseen. Talvikunnossapitoa pidettiin tärkeänä ja sitä odotettiin edistettävän erityisesti kevyen liikenteen väylien osalta. Esteettömyyteen toivottiin panostettavan vähintäänkin kauppojen sisäänkäyntien yhteydessä ja koettiin, että esteetön ympäristö tulee sitä tärkeämmäksi, mitä enemmän vanhenee. Ryhmäläiset olivat tyytyväisiä liikenneyhteyksiin asuinalueidensa ulkopuolelle. Toivottiin, että joukkoliikenneyhteyksiä ei vähennettäisi, jotta ikääntyessä, jos liikkuminen omalla autolla käy mahdottomaksi, ei täysin eristyisi oman lähiympäristön rajojen sisälle. Kysyttäessä ryhmäläisiltä, mikä heidät saa liikkeelle, vastattiinkin useaan otteeseen, että matkustelu, halu kokea ja nähdä uutta.

3.2. Kokemuksia tutkimuksesta ja menetelmän yleinen soveltuvuus

Tutkimus on ollut luonteeltaan laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Siinä ei ole käytetty apuna valmiita mittareita tai numeerisesti ja mitattavissa olevaa aineistoa kuten kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Tämän tutkimuksen empiirinen aineisto on syntynyt sanojen, lauseiden, virkkeiden, kappaleiden ja karttojen kautta.

Tutkimuksen vahvuudet ovat olleet laadulliselle tutkimukselle tyypillisiä. Se on ollut ilmaisullisesti rikasta, monitasoista ja sen kohteena on ollut inhimillinen toiminta. Aineisto on ollut toisaalta konkreettista ja yksityiskohtaista, mutta myös laajaa. Purkaessani vastauksia olen käyttänyt paljon sitaatteja ja tuonut sanataarkasti esille sen muodon, jolla ryhmäläinen on ajatuksensa esittänyt. Sitaattien käytöllä olen lisännyt tulosten uskottavuutta ja toisaalta tuonut paremmin esille kerätyn aineiston erikoislaatuisuutta.¹⁷

Usein laadulliseen tutkimukseen kuuluvana ominaisuutena, ja tämänkin tutkimuksen heikkoutena, on ollut määrällisesti varsin rajoittunut aineisto, jota ei voida yleistää koskemaan esimerkiksi kohdealueiden kaikkia 55-75-vuotiaita.¹⁸ Kuitenkin aineiston kerääminen ja vertailujen tekeminen on ollut, etenkin näin ensikertalaiselle, työlästä ja vienyt paljon aikaa.

Laadullisessa tutkimuksessa on törmätty myös seikkaan, missä joitakin vastaajia on saattanut häiritä, että tutkija on ollut läsnä, kun he ovat vastanneet tehtäviinsä.¹⁹ Toisaalta tässä tapauksessa läsnäollessani asukastapaamisissa olen pystynyt selventämään erilaisia käsitteitä ja kohtia, jotka ovat olleet ryhmäläisille epäselviä. Lisäksi tapaamisten lopuksi käydyillä yhteisillä keskusteluilla on voitu täydentää vastauksia ja syventää niitä. Etuna olen kokenut sen, että olen saanut suoraa tietoa ryhmäläisiltä ja että olen voinut olla vuorovaikutuksessa heidän kanssaan.

Tapaamispaikat ovat olleet kohdealueilla sijaitsevissa tiloissa, osallistujille tutuissa ympäristöissä, ja tämä on osaltaan auttanut ryhmäläisiä orientoitumaan lähiympäristöönsä. Konkreettinen asukastapaaminen on oletettavasti vaikuttanut tuloksiin myös siltä osin, että jos menetelmä olisi toteutettu postitse, olisi todennäköisesti saatu niukempi vastausaineisto. Tosin ryhmäläiset, jotka eivät päässeet osallistumaan tapaamisiin ja lähettivät vastauksensa postitse, yllättivät minut. He olivat vastanneet lähes yhtä tunnollisesti kuin tapaamisissa mukana olleetkin.

Huolimatta yhteisistä asukastapaamisista oli kirjallinen vastaaminen luotettavampi menetelmä kuin että tapaamiset olisivat olleet yhtä avointa keskustelua tai haastattelua. Tieto, että ryhmäläisten vastauksia käsiteltäisiin luottamuksellisesti, oli varmasti oleellista. Saatu aineisto oli ajoittain sellaista, josta ei luultavasti olisi haluttu puhua kaikkien kuullen. Tapaamiskertojen lopussa olleissa yhteisissä keskusteluissa tulikin ilmi, että ryhmäläisillä oli taipumuksena antaa sosiaalisesti ”hyväksytyjä” vastauksia.

Tutkimuksen onnistumista ja tulosten luotettavuutta pohdittaessa nousee päällimmäisenä esiin

kohdepaikkakuntien ja vastaajien määrä. Alun perin tutkimuksessa piti olla yksi kohdepaikkakunta, jolloin aineisto ei olisi ollut määrällisesti niin rajoitettu kuin siitä nyt tuli. Kuitenkin TSA-hankekokonaisuuden tavoitteeksi muodostui, että tutkittaisiin kaikkia kolmea kohdealuetta.

Käytettävissä olevien resurssien ja ajan vuoksi nähtiin parhaaksi, että kulloiseltakin alueelta haastateltaisiin ainoastaan kuutta ihmistä. Tämä oli tutkimuksen tavoitteen kannalta riittävä ratkaisu, koska päätavoitteenahan oli kehittää uudenlainen senioriväestölle suunnattu tutkimusmenetelmä ja testata sitä, eikä niinkään saada määrällisesti kattavaa tulosta.

Huolimatta vähäisestä osallistujamäärästä, tuloksien luotettavuutta lisää se, että kaikki ryhmäläiset olivat tulleet täysin vapaaehtoisesti tutkimukseen mukaan. Ryhmäläiset olivat motivoituneita ja heillä oli selkeä käsitys lähiympäristöstään ja sen paikoista. Heistä reilu puolet oli asunut alueillaan yli 20 vuotta. Kaikille oli muodostunut mittava omaa lähiympäristöään koskeva tietämys ja tuntemus. Voidaankin olettaa, että ryhmäläisten pienestä lukumäärästä huolimatta heidän vastauksensa käsittävät hyvin monipuolisesti tarkastelualueiden laadullisia ominaisuuksia.²⁰

Menetelmän testaamisen ja sen arvioinnin monipuolisuuden kannalta oli rikkaus, että kohdealueita oli enemmän kuin yksi. Toisaalta mukaan valiutuneet alueet olivat palveluiden osalta varsin samanlaisia ja esimerkiksi aineistoa purettaessa kävi ilmi, että olisi ollut mielenkiintoista tutkia myös ympäristöjä, joissa asukas on riippuvaisempi esimerkiksi omasta autostaan. Kaikki kohdealueet olivat myös pinnanmuodoiltaan lähes tasaisia ja oletettavasti tästä johtuen esimerkiksi esteettömyyteen kiinnitettiin vastauksissa yllättävän vähän huomiota.

Kajaanin ja Tuiran osalta sopivien ryhmäläisten etsimisen oli työlästä. Minulta puuttui suhteet alueilla asuviin ja ilmoituksien jättäminen erilaisiin palveluihin ja työyhteisöihin ei tuottanut tulosta. Olin saanut viranomaisilta asukastoimikuntien jäsenten yhteistietoja, jota kautta (mutkankin kautta) tiedustelin vapaaehtoisia, jotka mahdollisesti olisivat iältään sopivia ja kohdealueilla asuvia. Kysellessäni halukkuutta osallistumiseen tuli kiusallisiakin hetkiä erityisesti silloin, kun piti varmistaa, että henkilö täyttää ikävaatimukset.

Tutkimus keskittyi pitkälti fyysisen ympäristön arviointiin. Vastaaminen tapahtui syyspimeällä sisätiloissa ja tulosten luotettavuutta pohdittaessa nouseekin esiin ryhmäläisten ja arvioitavina olevien ympäristöjen etäisyydet.²¹ Lähetin tehtävät etukäteen ryhmäläisille ja tällä tavoin toivoin, että he ainakin alitajuisesti miettivät käsiteltäviä asioita ennen sovittua tapaamistamme. Tämä osoittautuikin hyväksi, koska erityisesti ensimmäisellä tapaamiskerralla ilmeni, että tehtäviä oli pohdittu jo etukäteen.

Näytin ensimmäisessä asukastapaamisessa, tosin vain taustakuvamaisesti, piirtoheitinkalvoa, jossa oli kuvia kohdealueesta. Valokuvien liialla näyttämällä halusin välttää eräänlaista ennakoarviointia. En halunnut esimerkiksi osoitella, mikä on mielestäni kaunis tai kohennusta kaipaava paikka. Toisaalta valokuvat olisivat saattaneet olla avuksi, jos vastatessa ryhmäläinen törmäsi tilanteeseen, jossa hän ei muistanut kysytyä kohdetta. Tehtävissä oli vastaamatta jääneitä kohtia kuitenkin hyvin vähän. Osaltaan

siihen saattoi vaikuttaa sekin, että olin muotoillut tehtävät hyvin omakohtaisiksi (esimerkiksi mielipaikka) tai yleisiksi (esimerkiksi hoidon taso yleensä).²²

Tämän tyyppiseen tutkimukseen lähtiessä on tapauskohtaisesti kiinnitettävä huomiota siihen, miten yksityiskohtaista tai paikannettua kuvausta alueista toivotaan. Alueen rajaamisella, valokuvien katselulla tai ympäristössä liikkumisella vaikutetaan sekä vastausten yksityiskohtaisuuteen, mutta on myös muistettava, erityisesti valokuvia käytettäessä, edellä mainitsemani seikka ennakoarvioinnista.

Kaavakkeissa oli joitakin kohtia, joiden muotoiluun tulisi jatkossa tehdä tarkennuksia tai korjauksia. Kauniita katunäkymiä koskeva väite (Liite 4, kohta 8,o) on erityisesti kirkonkylämaisessä ympäristössä turhan mahtipontinen kuvaus. Parempi olisi, kuten koin Ristijärven osalta, puhua maisematiloista. Lisäksi katutilan rajaaminen (Liite 4, kohta 9) ja yksityisten ja julkisten tilojen erottuminen toisistaan (Liite 4, kohta 8,p) koettiin hankalaksi kohdiksi. Näitä väittämiä voitaisiin muotoilla enemmän arkikielelle sopiviksi ja ehkä yksityiskohtaisemmiksi.

Tehtävä, missä pyydettiin ryhmäläisiä mainitsemaan asiat, mitkä motivoivat tai saavat liikkeelle, en saanut yhtään ympäristöön liittyvää mainintaa.(Liite 4, kohta 18) Tulos oli yllättävä. Pohdin sitä ja huomasin, että tehtävän perässä mainitsemani esimerkit ei yksikään ei liittynyt ympäristöön. Tarkastelin muitakin kohtia, joissa olin maininnut esimerkkejä kysymysten perään.(Liite 4, kohdat 13, 16-17) Ryhmäläiset olivat valitettavan paljon käyttäneet niitä vastauksissaan. En osaa sanoa, mikä olisi ollut vastausten laatu tai suunta, jos olisin jättänyt esimerkeistä pois, mutta toivon, että jatkossa niiden valintaan kiinnitetään erityistä huomiota. Voisi harkita myös, että kysymykset muotoillaan niin, että niiden perään ei tarvitse luetella valmiita esimerkkejä. Toisaalta tällä tavalla saadaan mahdollisesti erittäin suppeaa aineistoa, mutta toisaalta tulokset voivat olla enemmän ennalta-arvaamattomampia.

Tutkimus on varmasti avannut niin minun kuin ryhmäläistenkin näkökulmia ja taitoja arvioida ympäristöään. Tapaamiset ovat olleet luonteeltaan avoimia, erään ryhmäläisen kommentein ”*kuin terapiaa*”. Uskon, että ainakin tässä tutkimuksessa mukana olleilla henkilöillä on halu olla vaikuttamassa oman lähiympäristönsä asioihin. Kuitenkin epävarmuus siitä, onko vuorovaikutteinen suunnittelu vielä tänäkin päivänä vain muodollisuus vai saavutetaanko sillä asukkaiden kannalta toivottuja tuloksia, tuli asukastapaamisissa valitettavasti esille.

3.3. Suosituksia ikäihmisten ja muidenkin lähiympäristön suunnitteluun

Tutkimuksessa tuli esille, että kohdealueiden laatu, viihtyisyys, riittävä palvelutarjonta ja sosiaaliset suhteet vaikuttivat voimakkaasti ryhmäläisten muuttohalukkuuteen. Nämä lähiympäristön ominaisuudet ovatkin erityisen tärkeitä ikäihmisille, sillä monet heistä viettävät suurimman osan ajastaan omalla asuinalueellaan.²³

Miten sitten suunnitellaan, toteutetaan ja ylläpidetään tällaista ympäristöä?

- Huomioidaan ikääntyvien lisäksi kaikki väestöryhmät. Arvioidaan ympäristöä käyttäjien ehdolla ja otetaan heidät suunnitteluun mukaan. Asukkaiden mahdollisuus vaikuttaa asuinympäristöönsä lisää aina viihtyvyyttä. Esimerkiksi tämä työ voisi toimia alustuksena, kun ollaan vuorovaikutuksessa ikäihmisten kanssa.
- Ennen uuden suunnittelemista etsitään ympäristön tai paikan ominaislaatu ja tuetaan tai vahvistetaan sitä. Asukastapaamisten tuloksista ilmeni muun muassa, että negatiivisia mielikuvia herättivät ne rakennukset ja paikat, jotka koettiin paikallisperinteestä piittaamattomiksi.
- Säilytetään ympäristössä ajallista kerroksellisuutta ja poistetaan rappeutumisen merkit kunnostamalla vanhat rakennukset arvoiseensa kuntoon. Tutkimuksen ryhmäläiset kokivat kohdealueiden rumimmiksi paikoiksi juuri vanhat huonokuntoiset rakennukset, mutta samalla he toivoivat, että historialliset rakennukset säilytettäisiin.

Kehitetään fyysistä turvallisuutta:

- Pidetään esteetön suunnittelu välttämättömänä osana kaikkea suunnittelua ja rakentamista.
- Käsitellään esteettömyyttä jo kaavan yhteydessä. Tavoitteena voi olla esimerkiksi rakennusten sisäänkäyntien helppokulkuisuus.²⁴ Tuloksista ilmenikin, että esteetöntä rakentamista toivottiin erityisesti kauppojen sisäänkäyntien yhteyteen.
- Suunnitellaan erityisesti senioriasuntojen tai palvelutalojen läheisyyteen suunnitellaan liikuntaesteisille suotuisia metsäreittejä, "*hiljaisuuden polkuja*". Esimerkkinä voisi toimia Helsingin Maunulan Suursuonpuistossa sijaitseva Kurjenpolku.²⁵
- Tuetaan omatoimista liikkumista suunnittelemalla riittävästi levähdyspaikkoja ikäihmisten suosimille reiteille (hyvä olla 200 metrin välein). Penkkejä voisi lisätä myös lasten leikkipaikkojen läheisyyteen luomaan kontakteja eri sukupolvien välille.
- Kiinnitetään huomiota riittävään valaistukseen erityisesti ikäihmisten tärkeimmissä liikkumisympäristöissä.

Vähennetään epäsosiaalista käytöstä houkuttelevia paikkoja:

- Tiedostetaan, että julkisten alueiden kunnan ja siisteyden ylläpidolla vaikutetaan alueesta välittyvään mielikuvaan ja sitä kautta asukkaiden käyttäytymiseen.²⁶

- Hoidetaan olemassa olevat puistot siisteiksi ennen kuin rakennetaan uusia. Vaalitaan olemassa olevia viheralueita ja jopa alueella olevia yksittäisiä komeita puita.
- Raivataan pusikot ja pidetään erityisesti kirkonkylätaajamissa ongelmalliseksi koetut tyhjät tontit siisteinä.

Edistetään sosiaalista kestävyttä:

- Huomioidaan, että alueen ilmapiiriin vaikuttavat merkittävästi erilaiset kohtaamispaikat ja muut yhteisöllisyyden muodostumista edistävät tilat.²⁷
- Tutkitaan julkisten ulkotilojen merkityksiä. Tarkastellaan, suoritetaanko paikoissa minkälaisia toimintoja ja onko niissä potentiaalia kehittyä kaupunki- tai taajamarakennetta tukevalla tavalla asukkaiden suosimiksi paikoiksi (esimerkiksi Kajaanissa Raatihuoneentori).
- Tiedotetaan selkeästi ikääntyville tarkoitetuista tapahtumista.
- Kehitetään uuden tyyppisiä ikäihmisille suunnattuja retkiä, jotka eivät vaadi paljon järjestelyjä ja suuntautuvat esimerkiksi lähialueille, kuten vaikka soutu retkiä tai marjareissuja.

Edistetään lähipalveluiden olemassaoloa:

- Ymmärretään lähipalveluiden merkitys ja tuetaan niiden olemassaoloa. Pidetään tai suunnitellaan peruspalvelut kävelyetäisyydellä toisistaan. Sijoitetaan esimerkiksi kunnan palvelut kaupallisten palveluiden läheisyyteen tai kiinnitetään huomiota toiminnallisesti erilaisten tilojen sijaintiin ja ohjataan asukkaiden asiointireittejä siten, että lähipalvelujen käyttö lisääntyy.²⁸ Asukastapaamisten tuloksista ilmeni, että tärkeimmiksi lähiympäristön palveluiksi luokiteltiin kauppa, posti ja kirjasto. Myös terveyskeskuspalveluita pidettiin välttämättöminä ja jopa itsestäänselvyytenä.
- Suunnitellaan senioriasuminen kävelymatkan (alle 1km) päähän peruspalveluista.
- Tuetaan itsenäistä senioriasumista ja sekä palvelutalojen toimintaa sijoittamalla ne kohtuullisen välimatkan päähän toisistaan. Luodaan edellytykset kuitenkin väestöltään mahdollisimman heterogeenisille alueille suunnittelemalla esimerkiksi päiväkotia ja palvelutaloja samaan kortteliin.
- Sijoitetaan esimerkiksi keskusta-alueiden tyhjiin liikehuoneistoihin asukastupia tai Ristijärven tapaisia yhteispalvelupisteitä, joissa on muun muassa erilaisia harrastetiloja, lehtilukusali ja internet-yhteys. Näin tyhjät liikehuoneistot saavat uuden käyttötarkoituksen ja kaupunki- tai taajamakuva paranee. Lisäksi uudet toiminnot tukevat lähetyvillä olevaa palveluverkostoa ja houkuttelevat paikalle eri ikäisiä asukkaita ja tukevat alueen sosiaalisuutta.

Kohennetaan liikenneympäristöä:

- Kartoitetaan ikäihmisten paljon käyttämät reitit ja keskeisimmät palvelut. Kiinnitetään erityistä huomiota niiden ympäristön kunnossapitoon. Tuloksista selvisi, että talvikunnossapitoa pidettiin tärkeänä ja sitä odotettiin edistettävän erityisesti kevyen liikenteen väylien osalta.
- Pidetään joukkoliikenneyhteydet hyvinä senioriasuntojen läheisyydessä. Tutkimuksen ryhmäläiset toivoivat, että joukkoliikenneyhteyksiä ei vähennettäisi, jotta ikääntyessä, jos liikkuminen omalla autolla käy mahdottomaksi, ei täysin eristyisi oman lähiympäristön rajojen sisälle.

- Kiinnitetään huomiota joukkoliikenneyhteyksiin peruspalveluiden ja niiden maaseutualueiden välillä, joilla väestö vanhenee ja kaupallisten palveluiden kannattavuus heikkenee. Vaihtoehtoisesti kehitetään räätälöityjä kuljetuspalveluita, joiden avulla haja-alueiden ikäihmiset pääsevät itse keskusta-alueille, irtautuvat hetkeksi kotiympäristöstään ja luovat mahdollisesti uusia ihmissuhteitakin.
- Hillitään ajonopeuksia asuin- ja keskusta-alueilla. Selkeytetään liikkumisympäristöä ja erityisesti risteysalueita. Tuloksista ilmeni, että liikennemelu, -määrä ja -käyttäytyminen koettiin eri paikkakunnilla ongelmalliseksi ja osittain pelottavaksikin.

¹⁴Jan Gehl, *Life between buildings, Using Public Space*, kolme julkisten ulkotilojen toimintaa, Tanska, 1987, s.11-16.

¹⁵Ari Sarjanen, Leinonen Sakari, Ekman Ulla-Kirsikka, *Turvallisuuspainotteinen suunnittelu, "Elinympäristön turvallisuus" - lyhytseminaari*, YTK, 11.11.2004.

¹⁶Seppo Aura, Liisa Horelli, Kalevi Korpela, *Ympäristöpsykologian perusteet, Lähiyhteisö ikääntyvän tukena*, Porvoo, 1997, s.91.

¹⁷Pertti Alasuutari, *Laadullinen tutkimus, teoreettinen viitekehys ja metodi*, Jyväskylä, 2001, s.84,85.

¹⁸Ibid, s.87.

¹⁹Ibid, s.84.

²⁰Helka-Liisa Hentilä, Maarit Wiik, *Kaupunkikuva asukkaiden kokemana, Vantaan kokeiluprojektin kuvaus, kokemuksia Vantaan kyselystä*, Helsinki, 2003, s.77.

²¹Ibid, s.77.

²²Ibid, s.78.

²³Annamari Ruonakoski, *Sujuvampi arki ikääntyville, yhdyskuntien suunnittelu, rakentaminen ja ylläpito väestön ikääntyessä, ympäristön laatu ja viihtyisyys*, Helsinki, 2004, s.22.

²⁴Eija Kyllönen, Marja Kurenniemi, *Asunto ja elämäntapa, Katsaus asumisen laatuun koskevaan tutkimukseen, Asuinalueen suunnittelu*, Helsinki, 2003, s.58.

²⁵<http://www.hkr.hel.fi/viher/suursuonpuisto.shtml>, päivitetty 22.09.2004.

²⁶Ruonakoski, s.23.

²⁷Ibid, s.22.

²⁸Ibid, s.47.

4. Lähteet

Kirjallisuus:

Hentilä, Helka-Liisa; Wiik, Maarit, 2003. *Kaupunkikuva asukkaiden kokemana. Vantaan kokeiluprojektin kuvaus.* Suomen ympäristö 619, Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto, ISBN 952-11-1377-4. Helsinki

Aura, Seppo; Horelli, Liisa, Korpela, Kalevi, 1997. *Ympäristöpsykologian perusteet.* ISBN 951-0-21811-1. Porvoo

Ruonakoski, Annamari, 2004. *Sujuvampi arki ikääntyville. Yhdyskuntien suunnittelu, rakentaminen ja ylläpito väestön ikääntyessä.* Suomen kuntaliitto. ISBN 951-755-843-1. Helsinki

Esteetön ympäristö kaikille. Miten huomioimme ikääntyneet sekä liikumis- ja toimintaesteiset tienpidossa, 2002. Tiehallinto. ISBN 951-726-866-1. Helsinki

Ikääntyneiden liikkuminen ja tienpito. Tiehallinto 2002. ISBN 951-726-875-0. Helsinki

Olsbo-Rusanen, Leena; Väänänen-Sainio, Rauni, 2003. *Ikäihmisten asuminen ja palvelut paremmiksi. Selvitys ikääntyvien kotona asumisen kehittämiseen liittyvistä toimenpiteistä.* Suomen ympäristö 646, Ympäristöministeriö, Asunto- ja rakennusosasto. ISBN 952-11-1472-X. Helsinki

Iisalmi koettuna ja kuvattuna. Kokemuksia vuorovaikutteisen kaupunkisuunnittelun koulutusprojektista. Kuntasuunnittelun jatkokurssi 2003-2004, Oulun yliopisto, Teknillinen tiedekunta, Arkkitehtuurin osasto, Yhdyskuntasuunnittelun laboratorio, Julkaisu C 88, 2004

Kyllönen, Eija; Kurenniemi, Marja, 2003. *Asunto ja elämäntahti. Katsaus asumisen laatua koskevaan tutkimukseen.* Stakes. ISBN 951-33-1423-5. Helsinki

Gehl Jan, 1987. *Life between buildings, Using Public Space.* ISBN 0-442-23011-7. Tanska

Alasuutari, Pertti, 2001. *Laadullinen tutkimus.* ISBN 951-768-055-4. Jyväskylä

Ristijärven liikenneturvallisuussuunnitelma, Oulun tiepiiri 2000

Heikkinen, Reijo; Komulainen, Jorma, 1999. *Kainuu. Elämyksiä, historiaa, nykyisyyttä.* ISBN 952-91-1592-x. Helsinki

Opinnäytteet:

Soudunsaari, Leena. "No hik siinä tuli mutta lik siinä oltiin. Asu kylässä! –hankeen osatutkimus asukaskeskeisen maankäytön suunnittelussa Kellon Kiviniemessä". Diplomityö, Oulun yliopisto, Teknillinen tiedekunta, Arkkitehtuurin osasto, 2004

Lehtiö, Sanukka. "Tavastkenkä 641100N 262600E on muutakin. Asukaskeskeisen maankäytön suunnitteluprojekti 1.osa." Syventävien opintojen työ, Oulun yliopisto, Teknillinen tiedekunta, Arkkitehtuurin osasto, 2004

Joki-Korpela, Leena. "Liikunnan olosuhteet yhdyskuntasuunnittelussa ja kaavoitusprosessissa. Syventävien opintojen työ, Oulun yliopisto, Teknillinen tiedekunta, Arkkitehtuurin osasto, 2004

Luennot, seminaarit:

"Elinympäristön turvallisuus" –lyhytseminaari 11.11.2004

Sähköiset lähteet:

<URL:<http://www.ptt.fi/tiedotteet/1.pdf>>. [viitattu 07.02.2005]

<URL:<http://www.ouka.fi/tilasto/vaesto.html>>. Päivitetty 25.02.2005. [viitattu 28.02.2005]

<URL:<http://www.oulu.ouka.fi/city/asukasluku.asp>>.Päivitetty 08.02.2005, [viitattu 02.03.2005]

<URL:<http://www.hkr.hel.fi/suursuonpuisto.shtml>>. Päivitetty 22.09.2004, [viitattu 02.03.2005]

<URL:www.Kajaani.fi>. Kaupunkitieto. Päivitetty 23.11.2004, [viitattu 02.03.2005]

<URL:www.Kajaani.fi>. Kaupunkitieto. Tilastoja. Kajaanin väestö osa-alueittain 1990-2003.Tilastokeskus. Päivitetty 18.08.2004, [viitattu 02.03.2005]

<URL:www.Risitjarvi.fi>. Kuntalaiset. Kuntainfo. Päivitetty 02.09.2004, [viitattu 02.03.2005]

Valokuvat:

Kartta-aineiston runkona kohdekunnista saatu materiaali. Taulukot ja valokuvat tekijän.

5. Liitteet

- Liite1 Viranomaishaastattelujen kysymykset
- Liite2 Kutsu ensimmäiseen asukasiltaan, "saatekirje" (e. Tuira)
- Liite3 Symbolikarttatehtävä (e. Kajaani)
- Liite4 Kyselykaavaketehtävä (e. Ristijärvi)

Liite 1.

1. Onko vanhusväestön asumista ja toimintaympäristöä koskevat strategiat sisällytetty kunnan maankäytön suunnittelun strategioihin?
2. Miten seniorinäkökulma otetaan maankäytön suunnittelussa huomioon? (vrt. MRL 1§)
3. Mitkä ovat maankäytön suunnittelijoiden käyttämiä tietolähteitä, kun suunnitellaan senioreille suotuisaa ympäristöä (opaskirjat, netti, omat kokemukset...?)
4. Minne senioritalot (palvelutalot) pyritään yhdyskuntarakenteessa sijoittamaan?
5. Mitä senioreita koskevia tiedontarpeita kaavoittajilla on?
6. Miten sujuu sosiaali- ja terveystoimen sekä kaavoituksen välinen vuorovaikutus ja yhteistyö?

Kiitoksia ilmoittautumisestasi ja

TERVETULOA

asukasiltaan pohtimaan lähiympäristöäsi!

27.10. Tuiran koulu (Koskitie 27) klo 18.30

Kahvitarjoilu!

Hankkeemme, "Lähiympäristön nykytila, kehitystarpeet ja mahdollisuudet", on osa laajempaa "Tulevaisuuden senioriasuminen" tutkimus- ja kehittämishanketta, jossa on mukana liuta erilaisia yrityksiä ja kuntia, mm. Oulu.

Tutkimuksen tavoitteena on perusteella selvittää, millaiseksi ikääntyvän väestön edustajat kokevat oman lähiympäristönsä laadun, kartoittaa heidän kehittämistoiveita sekä esittää näiden pohjalta erilaisia lähiympäristön kehittämissuosituksia.

Yleistavoitteena on lisäksi kehittää, testata ja arvioida uudenlaista tutkimusmenetelmää.

Lähetän ohessa ensimmäisen illan tehtävämme. Voit tutustua niihin jo etukäteen. Jos sinulle tulee mielen päälle asioita, mitä haluat selvittää ennen 27. päivää, vastaan niihin mielelläni.

Toisen tapaamiskerran sovimme sitten yhdessä. Nähdään!

p.s. Ota tehtäväpaperit mukaan keskiviikkona.

Lähiympäristön nykytila, kehitystarpeet ja mahdollisuudet
Lähiympäristö = taajama-/ kaupunkitila (pihat, kadut, aukiot, niiden yhteysverkot)

SYMBOLIKARTTATEHTÄVÄ

1. Sukupuoli

1. Nainen

2. Mies

2. Ikä

Ole ystävällinen ja merkitse symbolit henkilökohtaiseen karttaasi, kirjoita lyhyesti kysymyksiin liittyviä mielipiteitäsi alla oleville riveille. Tämä vastauslomake toimii ikään kuin muistilistanasi, keskustelemme asioista tarkemmin myöhemmin yhdessä.

1. Merkitse karttaan oma asuinpaikkasi piirtämällä siihen kolmio (▲).

2. Sijaitseeko mahdollinen työpaikkasi Kajaanin keskusta-alueella, jos sijaitsee, niin missä? Merkitse karttaan (T).

- Jos työpaikkasi ei sijaitse kartalla, kuinka pitkä matka sinne on kotoasi?

3. Missä hoidat asioitasi?

Mainitse paikka, esim. posti, kauppa, pankki, ja piirrä nuoli karttaan niiden paikkojen kohdalle.

4. Missä mielestäsi sijaitsee keskusta-alueen toiminnallinen `keskipiste`? Mikä tekee siitä sellaisen? Merkitse karttaan (+).

5. Mikä rakennus/ rakennelma/ luonnonpaikka on mielestäsi keskustan maamerkki tai tunnuskuva? Miksi? Merkitse karttaan (MM).

6. Mikä on mielipaikkasi omassa lähiympäristössäsi? Mikä tekee siitä sellaisen? Piirrä sydän sen kohdalle. (♥)

7. Merkitse mielireittisi karttaan pistekatkoviivalla. (- • - • - • - • -). Kuvaile reittiä ja kerro milloin kuljet siitä? Miksi reitti on sinulle tärkeä?

8. Merkitse karttaan tähdellä sellaisia paikkoja, jotka luovat omaleimaisuutta Kajaanin keskustalle. Kirjoita myös paikan nimi selkeästi ja kerro, miksi valitsit paikan.

9. Mielestäsi kaunein keskusta-alueen paikka on... Mikä/mitkä ominaisuudet tekevät siitä kauniin? Merkitse karttaan (K).

10. Mikä on mielestäsi rumin paikka Kajaanin keskustaluueella? Mikä tekee siitä ruman? Merkitse karttaan (R).

11. Mikä paikka keskustassa tuntuu turvattomalta tai pelottavalta? Mikä siitä tekee sellaisen? Merkitse karttaan (P).

12. Minkä paikan rakennettu ympäristö kaipaa kohentamista Kajaanin keskusta-alueella? Miksi? Mitä toivoisit sille tehtävän? Merkitse myös huutomerkillä ko. kohta karttaan (!).

KIITOKSIA VASTAUKSISTASI!

KIRJOITA PALAUTETTA ILLASTA. TOIVEITA SEURAAVALLE KERRALLE TAI MITÄ IKINÄ TULEEKIN MIELEESI... SANA ON VAPAA.

Lähiympäristön nykytila, kehitystarpeet ja mahdollisuudet

Lähiympäristö = taajama-/ kaupunkiulkotila (pihat, kadut, aukiot, niiden yhteysverkot)

KYSELYKAAVAKE

1. Sukupuoli

1. Nainen

2. Mies

2. Ikä

Ole ystävällinen ja vastaa kysymyksiin ympäröimällä oikealta tuntuva vastausvaihtoehto tai kirjoita vastaukset niille varattuihin kohtiin.

VASTAUKSET KÄSITELLÄÄN LUOTTAMUKSELLISESTI.

3. Peruskoulutus

- 1. Kansakoulu
- 2. Peruskoulu/keskikoulu
- 3. Ylioppilas

- 4. Ammatillinen tutkinto
- 5. Opistotason/
Amk -tutkinto
- 6. Korkeakoulututkinto

4. Olen asunut

Ristijärven
keskustaajamassa

- 1. 0-2 vuotta
- 2. 3-5 vuotta
- 3. 6-10 vuotta

- 4. 11-20 vuotta
- 5. Yli 20 vuotta

5. Olen asunut

Ristijärvellä

- 1. 0-2 vuotta
- 2. 3-5 vuotta
- 3. 6-10 vuotta

- 4. 11-20 vuotta
- 5. Yli 20 vuotta

6. Asuintalotyyppiini

- 1. omakotitalo
- 2. pari- tai rivitalo

- 3. kerrostalo
- 4. muu, mikä?

7. Sulje silmäsi ja ajattele lähiympäristöäsi, Ristijärven keskustaajamaa.

Millaisen ympäristön näet mielessäsi? Kuvaile näkemäsi muutamalla lauseella.

8. Seuraavat väittämät luonnehtivat Ristijärveä.

Ympyröi kannanottoasi kuvaava numero.

	Täysin sama mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
a) Ristijärven taajamakuva `miellyttää silmää`.	1	2	3	4	5
b) Ristijärvi on omaleimainen ja positiivisella tavalla muista keskustaajamista erottuva.	1	2	3	4	5
c) Ristijärvi on rauhallinen alue.	1	2	3	4	5
d) Ristijärvi on turvallinen alue.	1	2	3	4	5
e) Ristijärvi on hyvin valaistu.	1	2	3	4	5
f) Ristijärven taajamakuvaan kuuluu historiallisia rakennuksia.	1	2	3	4	5
g) Uudet rakennukset sopivat hyvin vanhoihin rakennuksiin.	1	2	3	4	5

Miksi? Kirjoita halutessasi tarkennuksia vastauksiisi.

	Täysin sama mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
h) Puisto- ja viheralueet ovat Ristijärvellä hyvin suunniteltuja ja viihtyisiä.	1	2	3	4	5
i) Ristijärvellä on riittävästi puistoja ja virkistysalueita.	1	2	3	4	5

Miksi? Kirjoita halutessasi tarkennuksia vastauksiisi.

	Täysin sama mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
j) Ristijärvi on liikenteellisesti toimiva alue.	1	2	3	4	5
k) Jalankulkijat ja pyöräilijät on huomioitu Ristijärvellä hyvin.	1	2	3	4	5
l) Ristijärven tori, aukiot ja jalankulkualueet ovat hyvin suunniteltuja ja kauniita.	1	2	3	4	5

Miksi? Kirjoita halutessasi tarkennuksia vastauksiisi.

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Vaikea sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
m) Vietän usein vapaa-aikaani Ristijärven keskustaaajamassa.	1	2	3	4	5
n) Löydän keskustaaajamasta minulle sopivat arjen `henkireikä`- ja virkistyspaikat.	1	2	3	4	5
o) Ristijärvellä on kauniita katunäkymiä.	1	2	3	4	5
p) Ristijärvellä yksityiset ja julkiset tilat erottuvat selkeästi toisistaan.	1	2	3	4	5
q) Osallistun itse lähiympäristöni hoitoon esim. keräämällä roskia pientareilta tai puistoista.	1	2	3	4	5
r) Keskustaaajama on hyvin hoidettu.	1	2	3	4	5
s) Viihdyn Ristijärvellä hyvin.	1	2	3	4	5

Miksi? Kirjoita halutessasi tarkennuksia vastauksiisi.

9. Seuraavassa on luetteloitu Ristijärven taajamakuvaan vaikuttavia toimenpiteitä.

Numeroi itsellesi järjestyksessä kolme merkityksellisintä:

- Arvokkaiden maisematilojen säilyttäminen
- Historiallisten rakennusten säilyttäminen
- Uusien rakennusten sopeutuminen ympäristöönsä
- Paikallinen omaleimaisuus
- Olemassa olevan puuston säilyttäminen
- Katutilan rajaaminen
- Helppo suunnistettavuus
- Kadunkalusteiden, varusteiden ja teknisten laitteiden muotoiluun panostaminen
- Paikoitusalueiden jäsentely ja viimeistely
- Jalankulkuväylien esteettömät ja laadukkaat pinnoitteet
- Pimeään ajan ilmeen kehittäminen valaistuksen avulla
- Laadukas ylläpito ja hoito

10. Asioin lähiympäristössäni pääasiassa:

1. Jalkaisin	3. Polkupyörällä
2. Autolla	4. Muu, mikä?

11. Lähden lähiympäristöni (keskustaajaman) ulkopuolelle pääasiassa:

1. Jalkaisin	3. Polkupyörällä
2. Autolla	4. Junalla
	5. Muu, mikä?

12. Asioin lähiympäristöni palveluissa keskimäärin:

1. Päivittäin	4. Pari kertaa kuussa
2. Pari kertaa viikossa	5. Harvemmin
3. Kerran kuussa	

13. Olen ajatellut muuttaa Ristijärveltä pois?

kyllä

en

- Miksi (kyllä/ei)? Vaikuttaako tuleva ikääntyminen millään tavalla, vai ovatko syyt esimerkiksi sosiaalisia (perhe/sukulaiset/lapsenlapset/ystävät) vai lähiympäristön laatuun liittyviä seikkoja?

14. Jos joutuisit ikääntymisestä johtuvista syistä muuttamaan kotoasi, vaihtaisitko mieluummin asuntoa kuin asuinalueetta? Miksi?

15. Sulje silmäsi ja ajattele unelmiesi senioriasumista.

Millaisen ympäristön näet mielessäsi? Kuvaile näkemääsi muutamalla lauseella.

16. Minkälainen ympäristö sinua viehättää? Onko siinä yhdyskohtia esimerkiksi "lapsuusmaisemiin" vai koetko viehättäväksi jonkin kaukaisemman ympäristön? Kuvaile ja kerro mahdollisin esimerkein.

17. Mitkä seikat näet omatoimisuuden säilymisen kannalta tärkeiksi ajatellen tulevaa ikääntymistäsi? Kirjoita alla olevaan listaan jokaisen kohdan alle huomioitasi, onko asia tärkeä ja erityisesti miksi on tai ei ole. Kerro mahdollisia hyviä tai huonoja esimerkkejä joko lähiympäristöstäsi tai muualta.

Esimerkiksi:

lähipalvelut (kirjasto, uimahalli, ravintola, pankki, posti, lähikauppa)

huolenpito ja hoito (läheiset, ystävät, naapurit, palvelu- ja päiväkeskukset, vanhainkodit, terveyskeskus)

liikkumisen tukeminen ja esteetön suunnittelu (rampit, suuret opasteet, hyvä valaistus, teiden kunnossapito (esim. talvihoito, hiekoitus vai ei, potkukelkkareitit), siisteys, levähdyspaikat)

turvallinen liikkuminen (esim. liikenteen rauhoittaminen, iäkkäiden autoilun tukeminen, kevyenliikenteen parantaminen, kutsu-/joukkoliikenteen parantaminen)

tiedottaminen (esim. ulkoilualueista ja liikuntareittien vaikeusasteesta, mahdollisista reittimaastoista, kelitilanteesta jalankulkijoille)

sosiaaliset suhteet ja niiden tukeminen (esim. perhe, ystävät, erilaiset harrastustoiminnat, opiskelu, matkustaminen, ystäväpalvelut, kohtaamispaikat kuten tori, kahvilat jne.)

Muut seikat?

18. Mitkä asiat motivoivat tai saavat sinut liikkeelle (jalkaisin, pyörällä, autolla, junalla, lentokoneella tai millä tahansa)? Ympäristö, ihmiset, omasta kunnosta huolehtiminen, uteliaisuus ...

KIITOKSIA VASTAUKSISTASI!

KIRJOITA PALAUTETTA ILLASTA/TUTKIMUKSESTA. TERVEISIÄ JA KEHITTÄMISTOIVEITA TAI MITÄ IKINÄ TULEEKIN MIELEESI... SANA ON VAPAA.